

Arbeid og velferd

- Utviklingen på arbeidsmarkedet
- NAVs bedriftsundersøkelse
- Ungdom på arbeidsmarknaden
- Kor stor del av dei langtidssjukmeldte fell ut av arbeidsmarknaden?
- Friskmeldt fra mandag
- Utviklingen i folketrygdens utgifter 1967–2007

Utgiver: Arbeids- og velferdsdirektoratet 2008

*Redaksjonen: Hans Kure, Ole Christian Lien, Per Brannsten,
Nina Lysø, Jostein Ellingsen,
Marianne Pedersen, Johannes Sørbø
og Anne-Cathrine Grambo.*

Redaksjonen avsluttet sitt arbeid 7. mai 2008.

*Adresse: Arbeids- og velferdsdirektoratet
Postboks 5, St. Olavs plass
0164 Oslo*

*Bestilling:
Arbeid og velferd kan bestilles på telefonnummer:
21 07 00 00
Eller per e-post: nav.statistikk.utredning@nav.no*

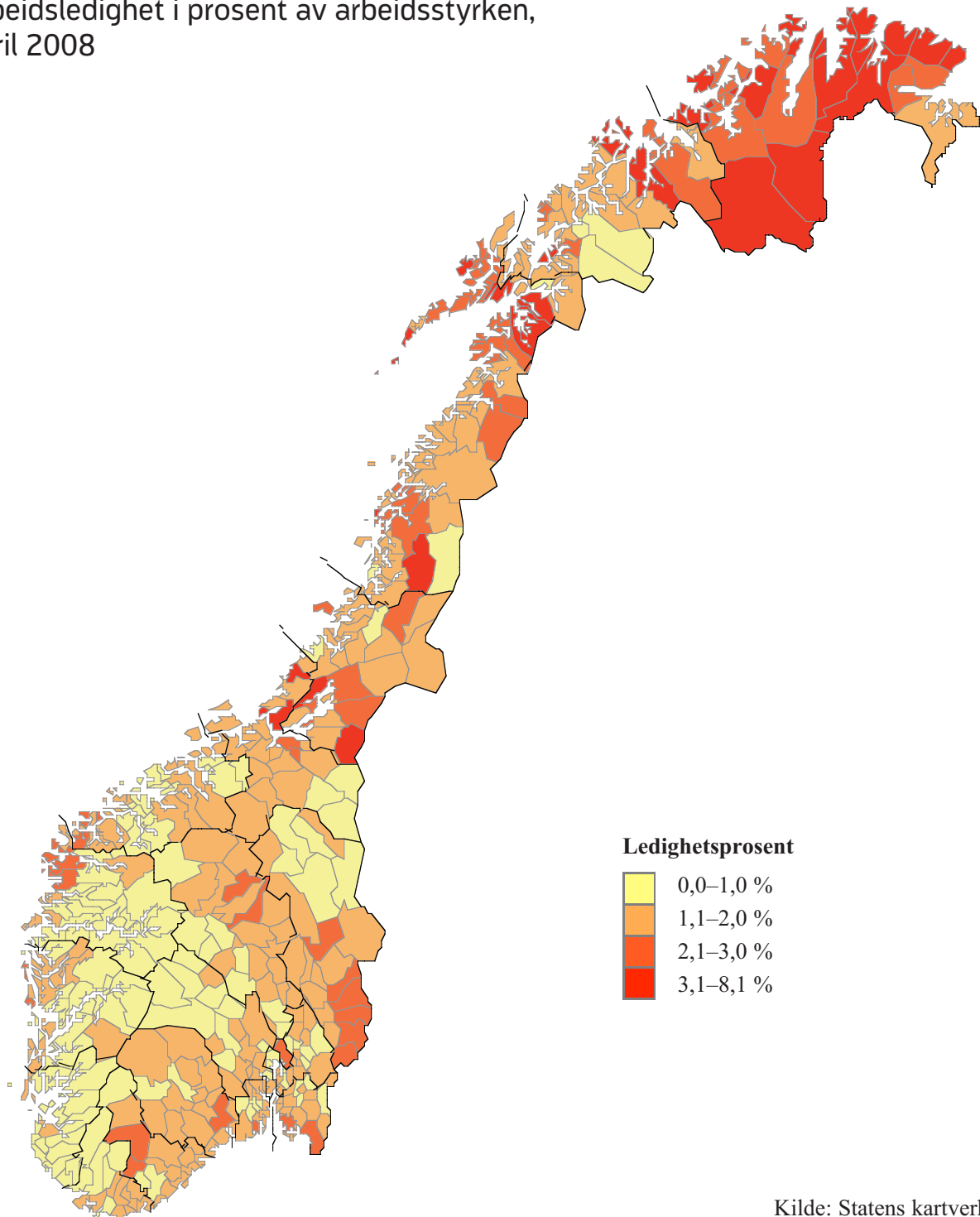
*Arbeid og velferd er tilgjengelig på www.nav.no på siden
«Tall og analyse».*

ISSN: 1504-8217

Innhold

#	SIDE
5	UTVIKLINGEN PÅ ARBEIDSMARKEDET
10	NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE
27	UNGDOM PÅ ARBEIDSMARKNADEN
34	KOR STOR DEL AV DEI LANGTIDSSJUKMELDTE FELL UT AV ARBEIDSMARKNADEN?
40	FRISKMELDT FRA MANDAG
43	UTVIKLINGEN I FOLKETRYGDENS UTGIFTER 1967–2007

Arbeidsledighet i prosent av arbeidsstyrken,
april 2008

Kilde: Statens kartverk og NAV

Utviklingen på arbeidsmarkedet

SAMMENDRAG

Den registrerte arbeidsledigheten var ved utgangen av april på 38 800 personer, noe som tilsvarer 1,6 prosent av arbeidsstyrken. Det er over 20 år siden arbeidsledigheten var på et tilsvarende lavt nivå. Samtidig som det har blitt færre arbeidsledige det siste året, har antallet personer i ordinære arbeidsmarkedstiltak økt. Målt ved summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere, har det vært en klar utflating i arbeidsledigheten det siste halve året.

En sterk vekst i norsk økonomi har ført til at sysselsettingen steg med 100 000 personer det siste året. I tillegg har det trolig vært en betydelig vekst i antall utenlandske personer på korttidsoppdrag. Økt arbeidsinnvandring og en generelt høyere yrkesdeltakelse har gjort det mulig å dekke det økte behovet for arbeidskraft. Utvinning av råolje og naturgass er den næringen som har hatt den største prosentvise veksten i antall sysselsatte. Veksten målt i antall personer var størst innen helse- og sosialtjenester og forretningsmessig tjenesteyting.

Målt ved antall utlyste stillinger har etterspørselen etter arbeidskraft gått noe ned i forhold til i høst, men nivået er fortsatt høyt. Det er nå tegn til at det blir færre ledige jobber innen yrker som bygg og anlegg og butikk- og salgsarbeid. Den sterke veksten i norsk økonomi de siste årene har etter hvert gitt utslag i økt lønnsvekst. Avtalen NHO og LO ble enige om i vår vil anslagsvis gi en samlet lønnsvekst på 5,6 prosent det kommende året. Dette er litt over fjorårets lønnsvekst på 5,4 prosent. Norsk økonomi er svært åpen, og den gunstige konjunkturutviklingen i resten av verden har dermed ført til økte eksportinntekter for landet. Det er imidlertid mye som tyder på veksten blant Norges handelspartnere vil gå ned i tiden fremover.

I våre prognoser for utsiktene på arbeidsmarkedet legger vi blant annet til grunn en noe svakere utvikling internasjonalt, noe som sammen med et økt rentenivå vil dempe veksten også i norsk økonomi. Den sterke sysselsettingsveksten ventes derfor å gå noe tilbake i inneværende år, slik at det i alt i vil være 60 000 flere sysselsatte i 2008 enn i 2007. Ledigheten forventer vi vil flate ut i løpet av året slik at det i gjennomsnitt vil være 40 000 registrerte ledige i 2008, noe som er 6 000 færre enn i 2007. For 2009 forventer vi at ledighetsnivået vil øke noe fra nivået i 2008 som følge av lavere økonomisk vekst.

LAVEST LEDIGHET SIDEN 1987

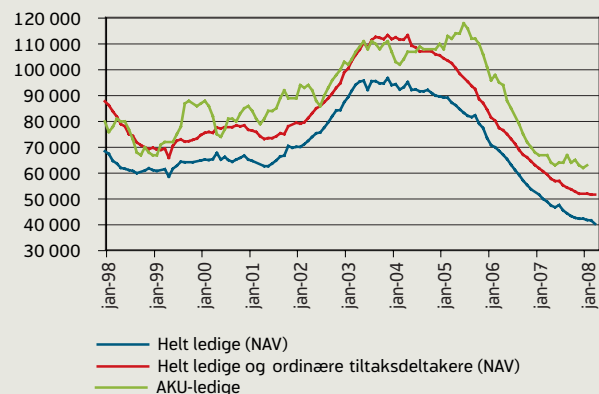
Nedgangen i arbeidsledigheten har i de siste månedene vist tegn til å flate ut, se figur 1. Ved utgangen av april var 38 800 personer registrert som ledige hos NAV. Dette tilsvarer en nedgang på 18 prosent sammenlignet med samme måned i fjor. Vi må helt tilbake til 1987 for å finne sist gang ledigheten var lavere. Siden utgangen av desember har den registrerte ledigheten gått ned med omtrent 2 000 personer, justert for normale sesongvariasjoner, mens den i samme periode i 2007 gikk ned med 4 700 personer. Også tallene fra SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU) bekrefter at det nå ser ut til å være en utflating i ledighetsutviklingen. I februar var AKU-ledigheten på 2,4 prosent av arbeidsstyrken.

Færre ledige akademikere

NAVs statistikk viser at ledigheten har utviklet seg noe forskjellig for de ulike yrkesgruppene det siste året. Svakest har utviklingen vært innenfor bygg og anlegg, der den registrerte ledigheten har gått ned med 4 prosent det

Figur 1:

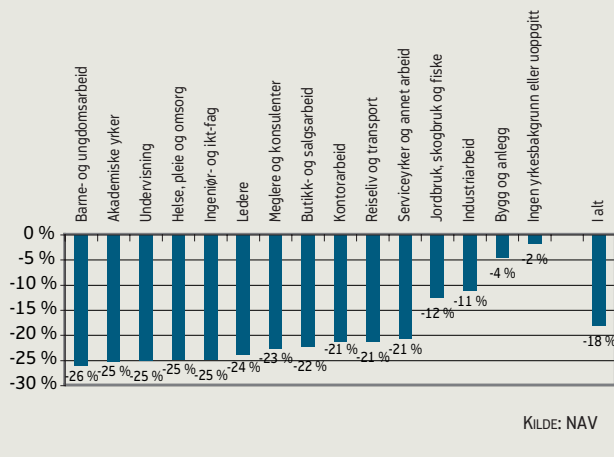
Utviklingen i antall registrerte ledige, summen av registrerte ledige og ordinære tiltaksdeltakere og arbeidsledige målt ved AKU. Sesongjusterte tall¹ januar 1998-april 2008.

¹ For arbeidsledige målt ved AKU er det benyttet 3 måneders glidende gjennomsnitt.

KILDE: NAV OG SSB

Figur 2:
Prosentvis endring i antall registrerte ledige, etter yrkesbakgrunn. April 2007–april 2008.

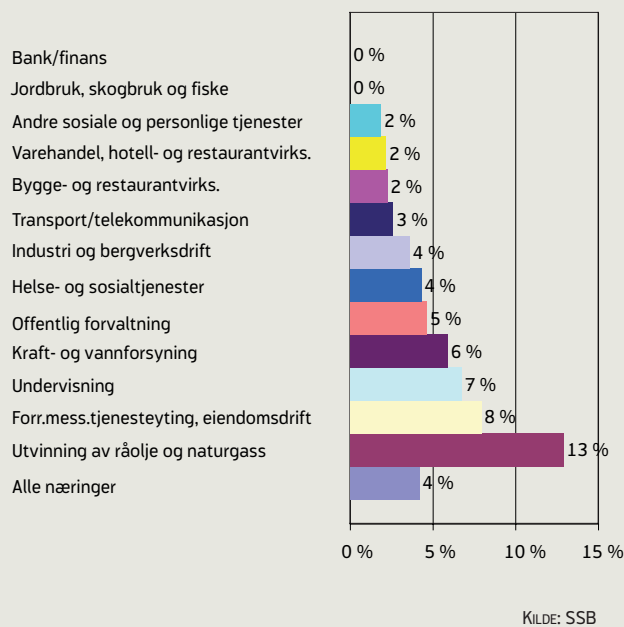
siste året. Innenfor bygge- og anleggsyrkene er det særlig de som har bakgrunn fra bygningsarbeid som har hatt den svakeste utviklingen. For snekkere og tømrere har ledigheten økt med 21 prosent. Også innenfor industriarbeid, som sammen med bygg og anlegg er blant de mest konjunkturfølsomme yrkesgruppene, har nedgangen i ledigheten vært svakere enn den samlede nedgangen.

Barne- og ungdomsarbeid er den yrkesgruppen hvor ledigheten er sterkest redusert det siste året. Det var 26 prosent færre ledige i denne yrkesgruppen i april sammenlignet med samme måned året før. Akademiske yrker, undervisning, helse, pleie og omsorg og ingeniør- og IKT-fag er andre yrkesgrupper hvor nedgangen har vært stor.

100 000 FLERE I ARBEID DET SISTE ÅRET

SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU) for første kvartal i år viste at det har vært en sterk sysselsetningsvekst det siste året. 100 000 flere personer i alderen 15 til 74 år var i arbeid sammenlignet med samme kvartal året før. Dette kan delvis forklares med en sterk befolkningsøkning, som skyldes økt arbeidsinnvandring, særlig fra de nye EU-landene. I aldersgruppen 15 til 74 år har befolkningen økt med 59 000 personer i løpet av denne perioden. Den høye arbeidsinnvandringen har kommet i en tid der knappheten på arbeidskraft har vært stor i norsk økonomi. Arbeidsinnvandrene har dermed bidratt til å dekke sysselsetningsbehovene mange norske bedrifter har. I tillegg til dette har yrkesdeltakelsen økt for alle aldersgrupper, og spesielt for kvinner.

Figur 3:
Prosentvis endring i antall sysselsatte fordelt etter næringer, AKU. 1. kvartal 2007–1.kvartal 2008.

Fra figur 3 går det fram at sysselsetningsveksten har vært sterkest innenfor utvinning av råolje og naturgass. Siden i fjor har sysselsettingen gått opp med 13 prosent innenfor denne næringen, noe som utgjør 4 000 personer. Jordbruk, skogbruk og fiske og bank/finans er de næringene som har hatt den svakeste sysselsetningsutviklingen. For begge disse næringene var sysselsettingen på det samme nivået som i fjor, ifølge AKU. Målt i antall personer var det forretningsmessig tjenesteyting og helse- og sosialtjenester som hadde den største økningen, begge med en økning på omtrent 20 000 personer.

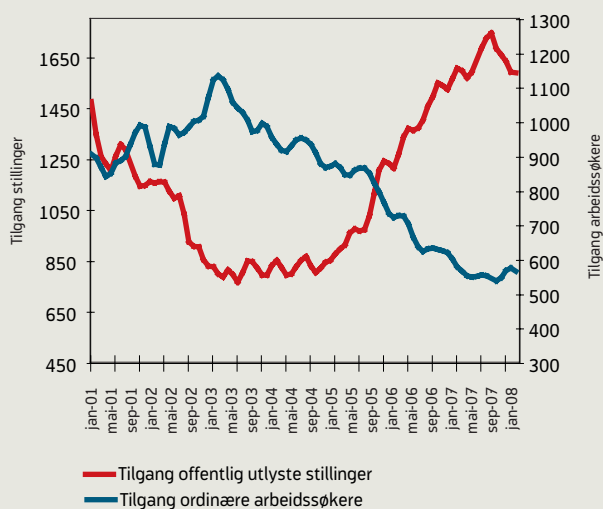
FÆRRE LEDIGE STILLINGER I KONJUNKTURFØLSOMME YRKER

NAV's statistikk for april viser at antallet utlyste stillinger fortsatt er på et høyt nivå. De siste månedene har imidlertid antallet gått noe ned i forhold til høsten i fjor, korrigert for vanlige sesongsvingninger. Det var i april omtrent like mange ledige jobber som i samme måned i fjor.

Det er yrker som bygg og anlegg og butikk- og salgsarbeid som har hatt den største nedgangen i antallet ledige stillinger. Akademiske yrker og undervisning er de to yrkesgruppene med den største prosentvise økningen i antallet ledige stillinger.

Figur 4:

Tilgang ledige stillinger per virkedag. Stillinger utlyst i media, registrert av arbeidsgiver på nav.no eller meldt til NAV. Tilgang ordinære arbeidssøkere per virkedag. Sesongjusterte tall. Trend. Januar 2001-april 2008.

KILDE: NAV

Tilgangen av ordinære arbeidssøkere har nå holdt seg på et stabilt lavt nivå over en lengre periode. I de siste månedene har det imidlertid vært registrert en økning i antallet ledige med en arbeidssøkervarighet på under 4 uker i forhold til samme periode i fjor. Dette kan tyde på at det nå er vanskeligere å finne jobb til de som melder seg som arbeidsledige.

STABILT SYKEFRAVÆR OG FÆRRE YRKESHEMMEDE

Sykefraværet økte fra 6,8 prosent i fjerde kvartal 2006 til 6,9 prosent i fjerde kvartal 2007. Etter regelverksendringene på sykefraværsområdet i 2004 har det vært relativt beskjedne endringer i sykefraværet. I fjerde kvartal 2004 var sykefraværet på 6,4 prosent. I tidligere høykonjunkturer har vanligvis sykefraværet gått opp. Denne trenden har ikke blitt observert i de siste to-tre årene, og mye tyder på at regelverksendringene som har blitt innført på sykefraværsområdet har hatt en positiv effekt.

Ved utgangen av april i år var antallet yrkeshemmede på 81 400, noe som var 5 prosent lavere enn samme måned året før. I forhold til april 2005 var nedgangen på 14 prosent.

UTVIKLINGEN INTERNASJONALT

Høyere matpriser har ført til økt inflasjon i mange land. En av grunnene til de økte matvareprisene er det økte velstandsnivået, og dermed den økte etterspørselen etter jordbruksprodukt, i land som Kina og India. Økt etterspørsel etter biodrivstoff og spekulasjon har også vært med på å øke matvareprisene. En vedvarende høy prisstigning fremover vil føre til at kjøpekraften svekkes og det private konsumet vil dermed reduseres. Dette vil virke dempende på den økonomiske veksten. De høye matvareprisene gjør også at mange fattige nå ikke lenger har råd til mat, noe som har ført til demonstrasjoner og politisk uro i flere fattige land.

I USA har trenden med til dels sterkt fallende boligpriser fortsatt i de siste månedene. Den finansielle uroen, som oppstod på grunn av misligholdte boliglån, har gitt økte lånekostnader for banker og låntakere både i USA og i Europa. Mye på grunn av de fallende boligprisene og den finansielle uroen er nå konsumenttilliten i USA lavere enn den har vært på mange år. Til nå i år har det private konsum utviklet seg svakt og de lave forventningene til framtida indikerer at dette vil vedvare i tiden framover. Foreløpige nasjonalregnskapstall viste at bruttonasjonalproduktet økte med 0,6 prosent i første kvartal. Mye av denne veksten kom fra økte lagre. Økt lagerbeholdning hos bedriftene kan tyde på lav etterspørsel, og at det må kuttes i produksjonen framover. Tall over arbeidsmarkedet indikerer også en svakere utvikling i USA ved at sysselsettingen har falt og arbeidsledigheten har økt de siste månedene.

Ulike forventningsbarometre for næringslivet og husholdninger viser at tilliten til den framtidige utviklingen har svekket seg i EURO-området den siste tiden. En sterk euro i forhold til dollar og den finansielle uroen er nok de viktigste forklaringene på dette. Ordreinngangen til industrien både samlet og fra eksportmarkedene indikerer lavere produksjon i tiden framover selv om nivået fortsatt er høyt.

I Sverige har den økonomiske veksten de siste årene vært høy. Særlig har høyt privat konsum og et høyt investeringsnivå bidratt til den sterke utviklingen. Den økonomiske veksten har også redusert arbeidsledigheten, og i løpet av det siste året har sysselsettingen økt med 2,5 prosent. Det finnes nå, i likhet med resten av Europa, tegn til redusert vekst i produksjonen framover.

Veksten i bruttonasjonalproduktet i Kina er fortsatt svært høy selv om den i første kvartal i år var noe svakere enn i det foregående. Inflasjonen er også svært høy, mye grunnet økende matvarepriser. For å unngå en overoppheting av økonomien har myndighetene blant annet strammet inn på reservekravene til bankene og dessuten fortsatt med å la den kinesiske valutaen styrke seg. En styrket kinesisk

valuta vil ventelig dempe den sterke eksportveksten landet har hatt de siste årene.

UTVIKLINGEN I NORGE

Den sterke veksten i norsk økonomi har nå vedvart over en lengre periode. Høy vekst internasjonalt har ført til gunstige markedsforhold for norske konkurranseutsatte bedrifter. Et lavt rentenivå har bidratt til et høyt privat konsum og høye investeringer. I takt med denne utviklingen har arbeidsledigheten gått ned og sysselsettingen økt. Siden årsskiftet 2003/2004 har omtrent 239 000 flere personer kommet arbeid, ifølge arbeidskraftundersøkelsen til SSB.

Siden i fjor sommer har boligprisene, spesielt for leiligheter, gått noe ned og omsetningstiden har økt. Dette har ført til økt usikkerhet rundt den framtidige prisutviklingen, noe som igjen har ført til dempet aktivitet innen bygge- og anleggsnæringen. Ledigheten har også økt blant enkelte yrkesgrupper innen bygg og anlegg samtidig som antallet ledige stillinger har gått ned.

Resultatet av vårens lønnsforhandlinger mellom LO og NHO vil i året som kommer anslagsvis gi en samlet lønnsvekst på 5,6 prosent. Hva som skjer i de enkelte bedriftene vil imidlertid avgjøre om det endelige resultatet vil ligge over eller under dette tallet. I 2007 var den totale lønnsveksten, ifølge Teknisk Beregningsutvalg, på 5,4 prosent, noe som er den høyeste lønnsveksten siden 2002.

UTVIKLINGEN FRAMOVER

Det er stor usikkerhet knyttet til den videre utviklingen i USA og til hvor sterk tilbakegangen vil bli. Europeiske eksportbedrifter har først og fremst merket nedgangskonjunkturen i USA ved at euroen har styrket seg i forhold til dollar. Forventningene til framtida har også svekket seg mye grunnet den finansielle uroen som har spredt seg fra USA til andre deler av verden. Lavere forventninger til framtida vil sannsynligvis føre til lavere etterspørsel fra husholdningene, noe som igjen vil føre til lavere økonomisk vekst.

Investeringene i både industrien og oljevirkosomheten vil trolig ligge på et høyt nivå også i 2008. En fortsatt høy oljepris vil sannsynligvis bidra til å holde aktiviteten oppe i de delene av næringslivet som er involvert i oljevirkosomheten. På den annen side er det grunn til å tro at en vedvarende svak dollar, og en svakere utvikling internasjonalt, vil dempe etterspørselen etter norske produkter. Dette kan, sammen med en høy lønnsvekst framover, bidra til at særlig de mest konkurranseutsatte næringene må redusere sysselsettingen.

SSBs konjunkturbarometer for 1. kvartal viste at produksjonsveksten i industrien har avtatt. Fortsatt stiger produksjonsvolumet og sysselsettingen, men ikke så sterkt som tidligere. Færre melder også om at mangelen på kvalifisert arbeidskraft representerer en begrensende faktor på produksjonen. Andelen industriledere som bedømmer den nærmeste framtida som positiv har også gått noe tilbake i forhold til tidligere målinger, men er fortsatt på et høyt nivå.

I NAVs bedriftsundersøkelse denne våren oppgir 36 prosent av bedriftene at de venter økt sysselsetting det kommende året, mens 7 prosent forventer at arbeidsstokken vil bli redusert. Dette er på samme nivå som fjorårets undersøkelse og indikerer at etterspørselen etter arbeidskraft fortsatt vil være høy i tiden som kommer. Mangelen på arbeidskraft er noe høyere enn den var for ett år siden. Det er særlig i de mindre konjunkturfølsomme delene av norsk økonomi, som helse og sosiale tjenester og offentlig forvaltning det nå meldes om økt mangel på arbeidskraft, mens mangelen er uendret eller litt lavere innen industrien, bygg og anlegg, samt eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting. Fjorårets undersøkelse ble gjennomført i en periode da arbeidsledigheten var på vei ned og tilgangen på ledige stillinger var i kraftig vekst. Mangelen på arbeidskraft fortsatte trolig å øke utover året etter at bedriftsundersøkelsen ble gjennomført. I år ble undersøkelsen gjennomført i en periode hvor arbeidsledigheten er i ferd med å stabilisere seg, og hvor den også har økt for enkelte grupper de siste månedene. Resultatene fra årets bedriftsundersøkelse viser også tegn til at arbeidsmarkedet er i ferd med å bli mindre stramt innen flere konjunkturtsatte næringer, mens mangelen øker innenfor offentlig sektor.

NAV forventer at norsk økonomi står ovenfor en periode med svakere produksjonsvekst. Dette vil medføre at de siste årenes sterke sysselsettingsvekst vil avta. Det er grunn til å tro at trenden vi har sett den siste tiden, med lavere etterspørsel etter visse typer arbeidskraft, vil vedvare. Dette betyr at vi i tiden framover vil få et mer delt arbeidsmarked der etterspørselen etter enkelte konjunkturfølsomme yrkesgrupper vil bli mindre, mens etterspørselen fortsatt vil holde seg høy for andre yrkesgrupper.

Fra 1.kvartal 2007 til 1.kvartal 2008 økte både sysselsettingen og arbeidsstyrken med 100 000 personer. For 2008 forventer NAV at sysselsettingen vil øke ytterligere, men grunnet en svakere konjunkturutvikling vil veksten etter hvert avta slik at økningen vil være på omtrent 60 000 personer for året som helhet. Arbeidsstyrken antar vi vil vokse i takt med sysselsettingen, slik at ledigheten målt ved AKU holder seg uendret. En del av veksten i arbeidsstyrken vil komme fra økt arbeidsinnvandring, men også demografiske endringer gjør at antallet i arbeidsstyrken vil gå opp.

Tabell 1:

NAV's vurdering av gjennomsnittlig antall arbeidsledige i 2008 og 2009. Forutsetninger om tiltaksnivået. Faktiske tall for 2007.

	2007	2008	2009
Registrerte arbeidsledige (personer)	46000	40000	45000
Registrerte arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	1,9 %	1,6 %	1,8 %
Tiltaksplasser (ordinære arbeidssøkere)	10121 ¹⁾	11450 ²⁾	11450 ³⁾
Arbeidsledige, AKU i prosent av arbeidsstyrken	2,5 %	2,5 %	2,8 %

¹⁾ For 2007 er det brukt gjennomsnittlig antall personer i tiltak ved utgangen av måneden. Dette kan avvike noe fra antall tiltaksplasser.

²⁾ Tiltaksnivået for 2008 er satt i tråd med det vedtatte statsbudsjettet for 2008. Dette inkluderer ikke de om lag 350 tiltaksplassene som Oslo kommune disponerer.

³⁾ Beregningsteknisk er det forutsatt samme tiltaksnivå i 2009 som i 2008

KILDE: NAV

Tabell 2:

Endringer i arbeidsstyrke, sysselsetting og arbeidsledighet fra året før. Faktiske tall for 2007, prognoser for 2008 og 2009.

	2007	2008	2009
Arbeidsstyrke (AKU)	61000	60000	30000
Sysselsatte (AKU)	81000	60000	20000
AKU arbeidsledige	-20000	0	10000
Registrerte helt arbeidsledige (NAV)	-16900	-6000	5000

KILDE: NAV

For den registrerte ledigheten venter vi at den sterke nedgangen som har vært i de siste årene, vil avta i tiden framover. I 2008 vil det i gjennomsnitt være om lag 40 000 registrerte ledige, noe som utgjør 1,6 prosent av arbeidsstyrken.

I 2009 anslår vi at den økonomiske veksten vil dempes ytterligere. Dette vil føre til at den registrerte ledigheten kan gå opp med 5 000 personer i forhold til 2008, og

ledighetsnivået vil da utgjøre 1,8 prosent av arbeidsstyrken. Sysselsettingen vil fortsette å øke i 2009, men klart svakere enn den hittil har gjort, og svakere enn veksten i arbeidsstyrken. Det er knyttet stor usikkerhet til disse anslagene. En sterkere utvikling internasjonalt enn vi har lagt til grunn vil kunne føre til høyere sysselsettingsvekst, mens en høyere lønnsvekst eller sterkere kronekurs vil kunne gi høyere ledighet i våre prognoser.

NAVs bedriftsundersøkelse 2008

Av: JOHANNES SØRBØ

SAMMENDRAG OG HOVEDFUNN

NAV gjennomfører en bedriftsundersøkelse hver vår. Spørsmålene i undersøkelsen avdekker bedriftenes sysselsettingsforventninger for det kommende året, og om bedriftene har rekrutteringsproblem i dag.

Årets bedriftsundersøkelse viser fortsatt rekordstor optimisme blant bedriftene. Det er omtrent like stor andel bedrifter som venter sysselsettingsvekst i år som ett år tidligere. Sysselsettingsveksten ble rekordstor i 2007, og var spesielt sterk mot slutten av året. Som i fjor er optimismen størst blant bedriftene innen eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting, fulgt av bergverksdrift og utvinning av olje og gass og bygg og anlegg. Innen offentlig sektor og deler av industrien er forventningene noe lavere enn de var i fjor, mens forventningene har steget innen varehandel og kraft- og vannforsyning. Resultatene indikerer at vi vil få en fortsatt sterk sysselsettingsvekst i året som kommer.

Bedriftene i Oslo og Rogaland er de mest optimistiske i landet, og generelt er sysselsettingsforventningene noe høyere i storbyfylkene enn i resten av landet. Bedriftene i Finnmark, Hedmark, Oppland og Sogn og Fjordane har lavere sysselsettingsforventninger enn resten av landet.

I årets undersøkelse svarer 38 prosent av bedriftene at de har rekrutteringsproblem, en økning på tre prosentpoeng fra i fjor. Når bedriftene blir spurt om rekrutteringsproblemen er så alvorlige at de medfører at bedriften har færre ansatte enn den ellers ville hatt, svarer 21 prosent at dette er tilfelle. Rekrutteringsproblemen har aldri før vært så store siden vi startet vår bedriftsundersøkelse i 1998.

Bedriftene oppgir å mangle til sammen 98 800 personer, en økning på 10 500 sammenlignet med i fjor. Det er innen helse og sosialtjenester det har vært størst vekst i mangelen, men hele offentlig sektor opplever økte rekrutteringsproblem i årets undersøkelse. Også innen varehandel og hotell- og restaurantnæringen har det vært en klar vekst i mangelen på arbeidskraft. Innen eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting, bygg og anlegg og i industrien er mangelen uendret eller noe lavere enn i fjorårets undersøkelse. Det er likevel fortsatt disse næringene som mangler flest personer i årets bedriftsundersøkelse.

Bedriftene melder om spesielt stor mangel på faglærte arbeidere innen industri og bygg og anlegg. Det er også stor mangel på ulike typer ingeniører og sivilingeniører, og en økende mangel på omsorgsarbeidere og hjelpepleiere i årets bedriftsundersøkelse.

OM NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Formålet med bedriftsundersøkelsen er at den skal gi inn-sikt i etterspørselssiden på arbeidsmarkedet, og samtidig kunne si noe om næringslivets og offentlige etaters behov for ulike typer arbeidskraft i den nærmeste framtid. Denne kunnskapen bidrar til at NAV kan yte bedre service overfor arbeidssøkere og arbeidsgivere. Også for allmennheten og andre beslutningstakere gir NAVs bedriftsundersøkelse nyttig informasjon om eventuelle tilpasningsproblemer på arbeidsmarkedet.

I NAVs bedriftsundersøkelse svarte 14 000 virksomheter, noe som ga en svarprosent på 72. Undersøkelsen ble gjennomført i tidsrommet fra begynnelsen av februar til slutten av mars 2008.

Det stilles i alt seks spørsmål i undersøkelsen. Spørsmålene avdekker virksomhetenes anslag på antall ansatte om ett år i forhold til i dag, hvilke næringsgrupper

Yrker og næringer

Vi vil presentere en del resultater for yrker og næringer. Det er viktig å merke seg at inndelingen i yrker og næringer bygger på forskjellige klassifiseringsprinsipper. Næring viser hva slags produksjon som hovedsakelig foregår i virksomheten, mens yrkesbetegnelsen viser hva slags arbeidsoppgaver som tilfaller en sysselsatt. Innenfor den enkelte næring vil det finnes et bredt spekter av yrker.

som venter særlig stor etterspørsel etter arbeidskraft, og om virksomheten i dag har rekrutteringsproblem innenfor spesifikke yrker. For mer om metoden som benyttes i NAVs bedriftsundersøkelse, se det metodiske vedlegget.

NAV's sysselsettingsbarometer

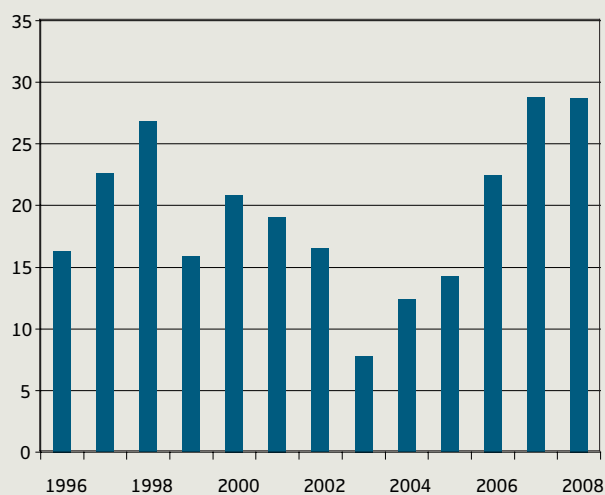
Arbeids- og velferdsdirektoratet utarbeider et sysselsettingsbarometer basert på resultatene fra undersøkelsen. Tallverdien i sysselsettingsbarometeret viser nettoøkningen, og er differansen mellom prosentvis andel bedrifter som oppgir at de forventer vekst i sysselsettingen og prosentvis andel bedrifter som forventer nedgang. Dette gir en indikasjon på virksomhetenes optimisme det kommende året. En høy verdi på sysselsettingsbarometeret er et tegn på stor etterspørsel etter arbeidskraft.

Sysselsettingsbarometeret bygger på bedriftenes vurderinger av den forventede størrelsen på arbeidsstokken i det kommende året. På bakgrunn av bedriftenes anslag er besvarelsene sortert etter andel bedrifter som forventer økning, nedgang og uendret sysselsetting om ett år. Barometerets tallgrunnlag er derfor ikke påvirket av hvor mange personer en eventuell endring i sysselsettingen summerer seg til.

Rekrutteringsproblem har en viss effekt på sysselsettingsbarometeret. På bakgrunn av erfaring fra tidligere bedriftsundersøkelser vet vi at bedriftene ikke tar tilstrekkelig hensyn til begrensninger på tilbudssiden i arbeidsmarkedet. Dette kan påvirke realisert sysselsetting.

Figur 1:

NAV's sysselsettingsbarometer. Nettoøkning. Utvikling fra 1996 til 2008.

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

SYSSELSETTINGEN DET KOMMENDE ÅRET

Norge har de siste årene vært inne i en høykonjunktur med rekordsterk vekst i sysselsettingen og en svært lav arbeidsledighet. I bedriftsundersøkelsen har oppgangskonjunktoren vist seg ved stadig økende sysselsettingsforventninger. I 2003 forventet 21 prosent av bedriftene økt sysselsetting

det kommende året, mens 13 prosent ventet nedgang. I fjorårets undersøkelse var de tilsvarende andelenes 36 og 7 prosent.

Etter fjorårets undersøkelse tok sysselsettingsveksten seg ytterligere opp, og var spesielt sterk mot slutten av 2007. De siste månedene har imidlertid utviklingen på arbeidsmarkedet vært noe svakere. Innen bygg og anlegg og industri har arbeidsledigheten økt noe de siste månedene, justert for vanlige sesongsvingninger, og det ser nå ut til at bunnpunktet er nådd og at arbeidsledigheten er i ferd med å flate ut.

I årets undersøkelse oppgir 36 prosent av bedriftene at de venter økt bemanning det kommende året. Nettoøkningen er i år på 29 prosent, noe som er samme nivået som i fjor. Dette tilsier at etterspørselen etter arbeidskraft vil holde seg høy også i tiden som kommer.

Tabell 1:

Bedriftenes fremtidige sysselsettingsforventninger i prosent.

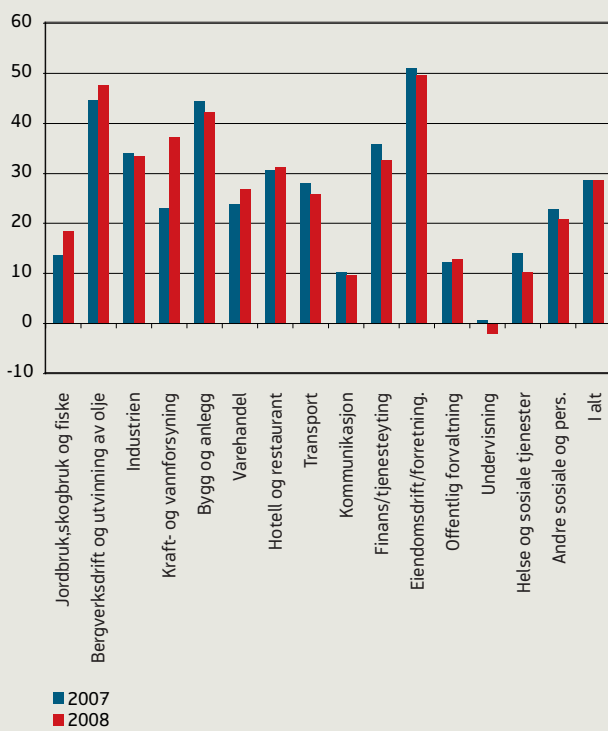
	Økende	Uendret	Nedgang	Netto økning
1996	30,1	56,1	13,8	16,3
1997	33,6	55,4	11,0	22,6
1998	35,9	55,0	9,1	26,8
1999	26,0	63,9	10,1	15,9
2000	30,7	59,4	9,8	20,9
2001	28,5	62,1	9,4	19,0
2002	26,3	64,0	9,7	16,5
2003	21,2	65,4	13,4	7,8
2004	24,2	63,9	11,9	12,4
2005	24,4	65,5	10,2	14,2
2006	30,5	61,5	8,0	22,5
2007	35,9	57,1	7,1	28,8
2008	36,1	56,5	7,4	28,7

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Lavere forventninger innen offentlig sektor

Innenfor offentlig sektor har sysselsettingsforventningene tradisjonelt vært lave. De siste par årene har imidlertid optimismen økt også innen denne sektoren. I år ser det ut til at denne trenden er brutt. Størst er optimismen innen offentlig forvaltning hvor nettoøkningen er på 13 prosent, som er omtrent som i fjorårets undersøkelse. Innen undervisning, helse og sosiale tjenester og andre personlige og sosiale tjenester er derimot forventningene lavere enn de var i fjorårets undersøkelse. Nedgangen i forventningene innen offentlig sektor kan henge sammen med det økte

Figur 2:
NAVs sysselsetningsbarometer. Resultater fordelt på næringer. I prosent.

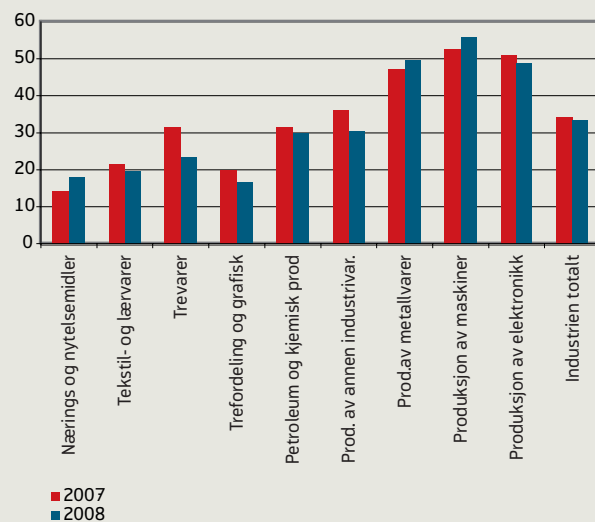
rentenivået, som sammen med en høyere lønnsvekst, gjør at kommunene nå opplever en betydelig vekst i utgiftene.

Industrien venter flere sysselsatte

Industrien har nå opplevd økt sysselsetting hvert år siden bunnen i 2004. En kraftig økning i oljerelaterte investeringer, sammen med lav rente og internasjonal konjunkturoppgang har gitt en høy vekst i industriproduksjonen i denne perioden. Anslagene for oljeinvesteringene tyder på at disse vil bli rekordhøye i 2008. Samtidig ser det nå ut til at vi står overfor en svak internasjonal konjunkturedgang og en sterkere kronekurs som følge av økt rentedifferanse mellom Norge og utlandet.

Optimismen er likevel fortsatt stor. Som i fjorårets undersøkelse, forventer 41 prosent av bedriftene økt sysselsetting det kommende året, mens kun 7 prosent venter redusert sysselsetting. Det er imidlertid stor forskjell på de ulike undergruppene i industrien, og forskjellene har forsterket seg i årets undersøkelse sammenlignet med fjorårets. Som vi ser av figur 3, er det innen produksjon av maskiner og produksjon av metallvarer at optimismen er størst. Her forventer over halvparten av bedriftene sysselsettingsvekst, mens henholdsvis tre og fem prosent venter

Figur 3:
NAVs sysselsetningsbarometer. Resultater fordelt på undergrupper i industrien. I prosent.

nedgang. Utsikter til fortsatt høye oljeinvesteringer samt de høye metallprisene er trolig årsaken til den store optimismen innen disse næringsgruppene.

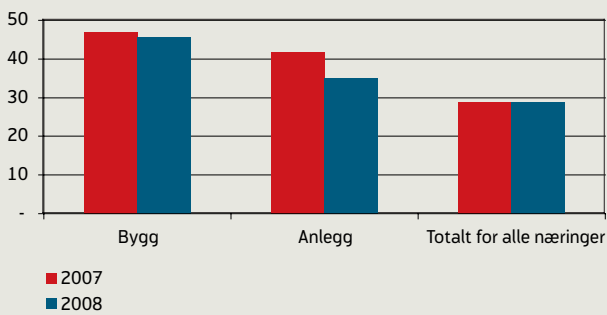
Innen produksjon av trevarer, trefordeling og grafisk industri, samt produksjon av andre industrivarer, er forventningene i årets undersøkelse lavere enn de var i fjor. Dette er bedrifter som i liten grad drar nytte av de høye oljeinvesteringene, men som derimot vil merke et økt kostnadsnivå i form av høyere lønnsutgifter, høyere rentenivå og sterkere kronekurs. Selv om forventningene er noe lavere i deler av industrien i årets undersøkelse enn i fjorårets, venter alle undergruppene innenfor industrien en fortsatt vekst i sysselsettingen.

Fortsatt stor optimisme innen bygg og anlegg

Det har de siste årene vært en sterk vekst i både boligprisene og boliginvesteringene. Det siste halve året har imidlertid boligprisene flatet ut, samtidig som det har vært en klar nedgang i antall igangsatte boliger. Til gjengjeld har det vært en sterk vekst i tilgangen på nye næringsbygg gjennom hele 2007. Den totale omsetningen for bedriftene innen bygge- og anleggsnæringen ble også rekordhøy i 2007, og sysselsettingsveksten var på hele 8 prosent fra 2006 til 2007.

I årets bedriftsundersøkelse er virksomhetene i byggenæringene like optimistiske som de var i fjorårets undersøkelse. Over halvparten av bedriftene venter økt sysselsetting det neste året, mens kun seks prosent venter å ha færre sysselsatte om ett år enn det de har i dag. Også innen

Figur 4:
NAV's sysselsettingsbarometer. Resultater innen bygg og anlegg.

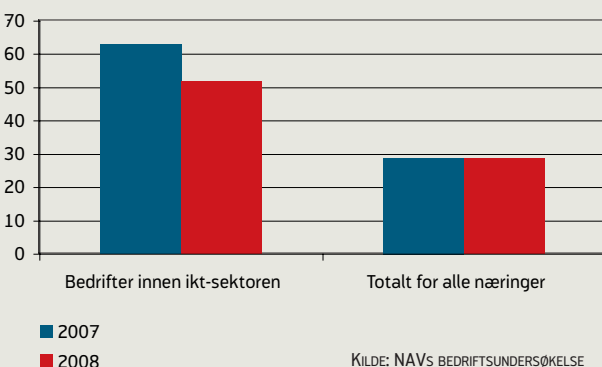
KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

anleggsnæringen er optimismen stor, og fire av ti bedrifter venter økt sysselsetting.

Stort behov for arbeidskraft innen IKT-sektoren

Bedriftene innen IKT-sektoren er svært konjunkturfølsomme. Mens perioden 2001-2003 var preget av nedbemanning og konkurser har årene etter dette vært preget av stor optimisme og økende aktivitet. Etter rekordhøye forventninger i fjorårets undersøkelse, hvor over 6 av 10 bedrifter ventet økt sysselsetting, er resultatet fra årets undersøkelse på samme nivå som i 2006.

Figur 5:
NAV's sysselsettingsbarometer. Resultater innenfor IKT.

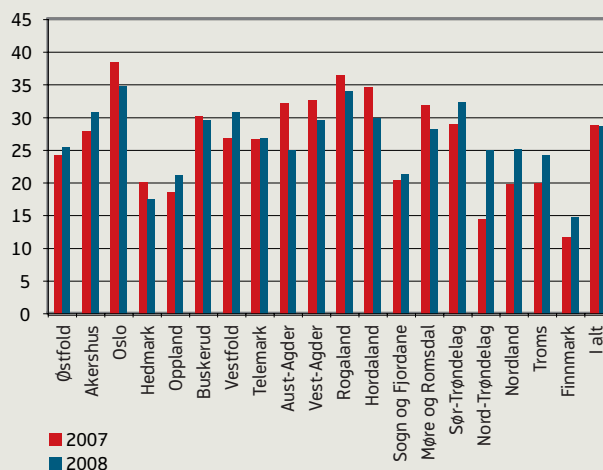

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

IKT-sektoren

IKT-bedriftene tilhører undergrupper av næringene produksjon av elektronikk, varehandel, kommunikasjon og eienomsdrift/forretningsmessig tjenesteyting. IKT-sektoren er derfor ikke representert i figur 2. Definisjonen av IKT-sektoren er i tråd med Statistisk sentralbyrås IKT-statistikk.

Figur 6:
NAV's sysselsettingsbarometer. Fylkesfordelte resultater i prosent.

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Størst optimisme i Oslo og Rogaland

Tall fra Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftsundersøkelser viser at sysselsettingen var på rekordsterke 81 000 fra 2006 til 2007. Størst var veksten i Akershus og Rogaland, fulgt av Nord-Trøndelag og Vestfold. Det er også bedriftene i Nord-Trøndelag, Nordland og Vestfold som har oppjustert sine forventninger mest i forhold til fjorårets undersøkelse. Til tross for en liten nedgang fra fjoråret, er det bedriftene i Oslo og Rogaland som er de mest optimistiske, mens bedriftene i Finnmark og Hedmark er de minst optimistiske i landet.

MANGEL PÅ ARBEIDSKRAFT

I bedriftsundersøkelsen ber vi bedriftene om å besvare om de har rekrutteringsproblem. I år svarte 38 prosent av bedriftene at de har slike problem, en oppgang på tre prosentpoeng fra i fjor. Andelen bedrifter med rekrutteringsproblem er dermed på samme nivå som ved slutten av forrige høykonjunktur, men fortsatt litt lavere enn i 1998 da 39 prosent av bedriftene svarte at de hadde rekrutteringsproblem.

Bedriftene med rekrutteringsproblem bes om å oppgi om de har færre ansatte enn de ellers ville hatt, og i så fall hvor mange dette gjelder. Dette defineres som alvorlige rekrutteringsproblem. For hele landet svarer 21 prosent av bedriftene at de har slike alvorlige rekrutteringsproblem, en andel som er fire prosentpoeng høyere enn fjorårets resultat.

Tabell 2:

Andelen bedrifter som har rekrutteringsproblem. Herav andelen med alvorlige rekrutteringsproblem. I prosent.

	Ja	Herav alvorlig
1998	39	18
1999	33	15
2000	36	16
2001	33	15
2002	31	13
2003	22	8
2004	20	8
2005	19	8
2006	24	12
2007	35	17
2008	38	21

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

På bakgrunn av bedriftenes besvarelser har Arbeids- og velferdsdirektoratet estimert mangelen på arbeidskraft våren 2008 til 98 800 personer. I tilsvarende periode i 2007 summerte mangelen seg til 88 300 personer.

Mangel på arbeidskraft - Definisjon

For å kartlegge omfanget av bedriftenes rekrutteringsproblem er det nyttig å måle mangel på arbeidskraft i antall personer. Mangel på arbeidskraft blir i NAVs bedriftsundersøkelse definert av en sekvens bestående av i alt tre spørsmål. Bedriften blir bedt om 1) å besvare om den har rekrutteringsproblem. Dersom svaret er positivt bes bedriften om 2) å oppgi om rekrutteringsproblemen er av en slik karakter at antall ansatte er lavere enn det ellers ville vært. Bedriften bes deretter om 3) å oppgi hvor mange personer dette omfatter, og innenfor hvilke yrker. Mangel på arbeidskraft hos den enkelte bedriften blir definert som antall personer bedriften velger å oppgi i det siste spørsmålet.

I undersøkelsen blir bedriftene også bedt om å oppgi sysselsettingsbehovet i fremtiden. Dette gir oss et anslag på fremtidig etterspørsel etter arbeidskraft, i motsetning til spørsmålet som avdekker mangel på arbeidskraft som kartlegger et øyeblikksbilde. Disse to forholdene på arbeidsmarkedet knytter seg derfor til to forskjellige tidsfaser, noe som i seg selv kan bidra til at bedriftenes optimisme og rekrutteringsproblem kan komme i utakt.

REKRUTTERINGSPROBLEM FORDELT PÅ NÆRINGER

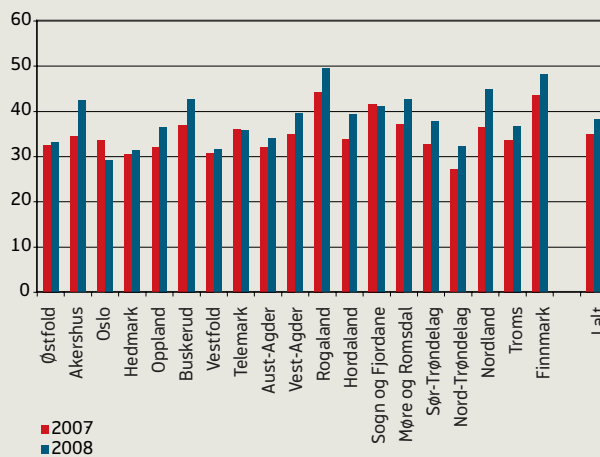
Målt i antall personer, har rekrutteringsproblemen slått ulikt ut i forskjellige næringer. Størst økning har det vært innenfor helse og sosiale tjenester, hvor det i år mangler 10 400 personer. Mangelen er likevel størst innen eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting, hvor det mangler 25 700 personer. Generelt har det vært en klar vekst i mangelen innen offentlig sektor, men sett i forhold til sysselsettingen er mangelen her fortsatt moderat. Innen privat sektor ser vi nå en mer blandet utvikling. For næringer som varehandel og hotell og restaurant har det vært en klar økning i mangelen, mens mangelen på arbeidskraft innen industri, bygg og anlegg og innen eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting er uendret eller noe lavere enn i fjorårets undersøkelse.

Målt i antall personer, er mangelen på arbeidskraft er størst i Rogaland, Akershus og Oslo. Sett i forhold til sysselsettingen, er derimot rekrutteringsproblemen størst i Finnmark, Rogaland og Akershus. Det er innen bygge- og anleggsnæringen, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting, samt helse og sosialtjenester at det er størst rekrutteringsproblem i de siste tre fylkene. I Rogaland og Akershus er det også en betydelig mangel innenfor varehandel.

Ettersom NAVs bedriftsundersøkelse er en utvalgsundersøkelse, vil det være usikkerhet knyttet til estimatene på mangel. Usikkerheten kan variere fra næring til næring, og fylke til fylke. I det metodiske vedlegget presenteres størrelsen på usikkerheten.

Figur 7.

Andel bedrifter med rekrutteringsproblem fordelt på fylke. I prosent.

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Andelen bedrifter med rekrutteringsproblem

Figur 7 viser at rekrutteringsproblemerne har tiltatt i alle fylkene bortsett fra Oslo, Telemark og Sogn og Fjordane. Rogaland og Finnmark er fylkene med størst andel bedrifter med rekrutteringsproblem, henholdsvis 49 og 48 prosent av bedriftene i disse fylkene oppgir at de har rekrutteringsproblem. Andelen bedrifter med rekrutteringsproblem er lavest i Oslo (29 %) og Hedmark (31 %).

Tabell 3 viser at mangelen på arbeidskraft er størst i Rogaland (14 100) og Akershus (13 500). Akershus er også det fylket hvor det har vært sterkest vekst i mangelen på arbeidskraft det siste året, med en økning på 2 500 personer. Også i Nordland har det vært en sterk vekst i mangelen på arbeidskraft.

Andelen bedrifter som har alvorlige rekrutteringsproblem har økt sterkt de siste tre årene, og er nå på sitt høyeste nivå noen sinne. Spesielt sterk har veksten vært i Rogaland og Akershus, hvor henholdsvis 31 og 26 prosent av bedriftene oppgir at de har alvorlige rekrutteringsproblem i årets undersøkelse. I Nord-Trøndelag og Hedmark er andelen bedrifter med alvorlige rekrutteringsproblem noe lavere enn i resten av landet.

Stramhetsindikatoren

Stramhetsindikatoren er forholdstallet mellom antall personer som virksomhetene mangler og antall personer som er sysselsatt. Et høyt forholdstall indikerer et stramt arbeidsmarked, noe som isolert sett indikerer et problem med å rekruttere arbeidskraft til virksomhetene.

Det presenteres to stramhetsindikatorer. Én for tabeller som beskriver yrker (STYRK) og én for tabeller som beskriver næringsgrupper (NACE). I begge stramhetsindikatorer er antall personer virksomhetene mangler (telleren) basert på resultater fra NAVs bedriftsundersøkelse 2008. Sysselsettingstallene (nevneren) for yrkesgrupperinger er hentet fra Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser. Siste tilgjengelige sysselsettingstall er fra 2007. For næringsgrupperinger er kilden for sysselsettingstallene Enhetsregisteret. Når det gjelder sysselsetting på regionsnivå er totaltallene hentet fra Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser.

Tabell 3.

Estimert mangel på arbeidskraft fordelt på fylker.

	Mangel på arbeidskraft i antall personer		NAV's stramhetsindikator		Prosentvis andel bedrifter med alvorlige rekrutteringsproblem	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Østfold	4 100	3 100	3,4	2,8	15	17
Akershus	11 000	13 500	4,1	6,0	17	26
Oslo	11 600	13 000	3,9	3,2	18	17
Hedmark	2 300	3 000	2,7	3,9	14	15
Oppland	1 700	2 600	1,8	3,5	13	17
Buskerud	3 700	4 900	3,0	4,4	17	23
Vestfold	2 400	3 500	2,2	3,7	15	18
Telemark	2 100	2 800	2,6	3,9	16	17
Aust-Agder	1 500	1 500	2,9	3,5	18	19
Vest-Agder	3 100	3 600	4,0	4,7	19	22
Rogaland	15 700	14 100	7,6	6,3	22	31
Hordaland	9 500	10 000	4,1	4,5	19	23
Sogn og Fjordane	1 700	2 300	3,2	4,7	17	22
Møre og Romsdal	5 200	5 900	4,1	5,2	21	24
Sør-Trøndelag	3 600	4 000	2,5	2,9	15	18
Nord-Trøndelag	1 200	1 500	2,0	2,7	13	14
Nordland	3 100	4 800	2,8	4,8	15	21
Troms	3 200	2 400	4,1	3,4	15	17
Finnmark	1 500	2 300	4,4	7,3	19	24
I alt	88 300	98 800	3,8	4,0	17	21

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Utvalgte næringer

Jordbruk, skogbruk og fiske

Bedriftene innen jordbruk, skogbruk og fiske melder i år om en mangel på 2 900 personer, en økning på 1 000 personer fra i fjor. Rekrutteringsproblemene er størst i Rogaland, Akershus, Hedmark og Hordaland.

Industrien

Industribedriftene mangler 10 000 personer i følge årets bedriftsundersøkelse. Mangelen er dermed på samme nivå som i fjorårets undersøkelse. Det er størst mangel på arbeidskraft innen produksjon av maskiner og produksjon av metallvarer, hvor det mangler henholdsvis 4 800 og 1 900 personer. Mangelen i denne delen av industrien er dermed noe lavere enn den var i fjorårets undersøkelse. Det er i Rogaland, Hordaland og Møre og Romsdal at mangelen på arbeidskraft er størst.

Den høye arbeidsinnvandringen fra de nye EU-landene har begrenset rekrutteringsproblemene i industrien i høykonjunkturen vi har vært inne i de siste årene. Tall fra Utlendingsdirektoratet viser at det i 2007 ble gitt 77 700 arbeidstillatelser til borgere fra de nye EU-landene. Av disse gikk 16 prosent til bedrifter i industrien og 31 prosent til bedrifter innen bygg og anlegg. I tillegg gikk 20 prosent til bedrifter som driver med utleie av arbeidskraft, og det er grunn til å tro at mange av disse personene ble leid ut til industribedrifter og bygge- og anleggsbedrifter.

Bygge- og anlegg

Bygge- og anleggsnæringen har det strammeste arbeidsmarkedet, målt ved NAVs stramhetsindikator. Bedriftene innenfor denne næringen mangler nå 17 500 personer, som er noe lavere enn i fjorårets undersøkelse. I 2007 hadde det imidlertid vært en sterk økning i mangelen fra 2006. Arbeidsledigheten var svært lav og synkende, mens tilgangen på ledige stillinger var på et svært høyt nivå og fortsatt stigende. Mangelen på arbeidskraft var dermed stigende da vi gjennomførte vår bedriftsundersøkelse i fjor. Mot slutten av 2007 og hittil i 2008 har derimot arbeidsledigheten innen bygg og anlegg steget svakt, mens tilgangen på ledige stillinger er på vei ned. Dette tyder på at vi kan ha nådd et vendepunkt innen bygg og anlegg og at mangelen på arbeidskraft trolig er på vei ned.

Varehandel

Varehandel har i årets undersøkelse en mangel på 11 300 personer, en økning på 3 200 personer fra i fjor. Høykonjunkturen vi har hatt de siste årene har gitt lav arbeidsledighet og en rekordhøy sysselsetting, noe som igjen har gitt økt kjøpekraft og økt varekonsum. Dette gjør at etterspørselen etter arbeidskraft øker også innenfor varehandel, og en økende andel av bedriftene opplever nå rekrutteringsproblem. Sett i forhold til sysselsettingen, er

rekrutteringsproblemene i denne næringen likevel fortsatt lavere enn gjennomsnittet.

Hotell og restaurant

Rekrutteringsproblemene innen hotell- og restaurantnæringen er økende. I årets bedriftsundersøkelse mangler bedriftene 3 900 personer, en økning på 1 300 fra i fjor. Yrkesoversikten viser at det er mangel på både kokker, hovmestere, servitører, bartendere og kjøkkenassistenter.

Transport

Innen transportnæringen er mangelen i årets bedriftsundersøkelse uendret fra i fjor, det vil si at det er en mangel på 6 800 personer. Mangelen er størst i Oslo og Akershus, og spesielt mangler det her mange drosjesjåfører, samt buss- og sporvognsførere. Det er også stor mangel på lastebil- og vogntogførere i store deler av landet, og størst mangel på arbeidskraft innen dette yrket finner vi Rogaland og Hordaland.

Eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting

Målt i antall personer er mangelen størst innen eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting. Den samlede mangelen summerer seg til 25 700 innenfor denne næringen, en nedgang på 1 500 personer fra i fjor.

Eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting er en sammensatt næringsgruppe som omfatter blant annet forskjellige typer konsulentvirksomheter og rengjøringsbedrifter. En del av mangelen på arbeidskraft må derfor ses i sammenheng med rekrutteringsproblem innen salgsrelaterte yrker, ingeniører og rengjøringspersonale. En eventuell nedgangsperiode i industri og bygg og anlegg vil også ramme denne næringen. Bedrifter som driver med utleie av arbeidskraft vil da møte lavere etterspørsel, og dermed selv ha mindre behov for å rekruttere arbeidskraft.

Offentlig forvaltning

Mangelen på arbeidskraft innen offentlig forvaltning summerer seg til 2 600 personer. Dette er en økning på 1 100 personer fra i fjor. Målt i forhold til sysselsettingen er imidlertid rekrutteringsproblemene relativt små for virksomhetene innen offentlig forvaltning.

Undervisning

Det mangler 1 100 personer innenfor undervisningssektoren, en økning på 500 personer fra i fjor. Sett i forhold til sysselsettingsnivået er det her vi finner de minste rekrutteringsproblemene. Arbeidsledigheten er imidlertid svært lav innen undervisning. Ved utgangen av april var det 1 000 personer som var registrert helt ledige med denne yrkesbakgrunnen, noe som utgjorde 0,6 prosent av arbeidsstyrken.

I likhet med tidligere års bedriftsundersøkelser, skiller

skolene seg også i år ut ved å ha små rekrutteringsproblemer. Resultatene fra bedriftsundersøkelsene viser at skolene stort sett lykkes i å rekruttere nok personell til å fylle sysselsettingsbehovet. Undersøkelsen gjennomføres imidlertid i en periode (fra begynnelsen av februar til begynnelsen av april) der få skoler har behov for å rekruttere. Dette kan bidra til for lave anslag for mangelen på arbeidskraft innen undervisningssektoren.

I årets undersøkelse fikk vi en mangel på 300 førskolelærere. Sett i forhold til sysselsettingen er dette svært lavt. Når vi også vet at det satses for å oppnå full barnehagedekning, og derfor er en stor etterspørsel etter førskolelærere, kan dette virke svært lavt. Den lave mangelen kan komme av at vi i bedriftsundersøkelsen ikke problematiserer i hvilken grad barnehagene, eller skolene, ansetter ufaglært arbeidskraft. Barnehagene vil ofte ansette barnehageassistenter dersom de ikke får førskolelærere, og vil dermed gjerne svare nei på om de har så alvorlige rekrutteringsproblemer at de har færre ansatte enn de ellers

ville hatt. Dette gjør at resultatene for undervisningssektoren ikke er helt sammenlignbare med resultatene for de andre næringene.

Helse og sosiale tjenester

Det er innen helse og sosiale tjenester vi finner den største veksten i mangelen på arbeidskraft. I årets undersøkelse mangler det 10 400 personer her, en økning på 4 300 personer fra i fjor. Målt i forhold til sysselsettingen, er imidlertid rekrutteringsproblemer innen helse og sosiale tjenester fortsatt godt under gjennomsnittet.

Arbeidsledigheten for yrker innen helse, pleie og omsorg har gått ned siden starten av 2005, og er nå på et svært lavt nivå. Ved utgangen av april 2008 var kun 0,9 prosent av arbeidsstyrken innenfor disse yrkene registrert som helt ledige. Tilgangen på ledig arbeidskraft er dermed svært begrenset, og dersom etterspørselen skulle øke til et nivå som er høyere enn det som utdannes hvert år, vil dette kunne gi betydelige rekrutteringsproblemer i årene som kommer.

Tabell 4:
Estimert mangel på arbeidskraft fordelt på næringer.

	Mangel på arbeidskraft i antall personer		NAVs stramhetsindikator		Prosentvis andel bedrifter med alvorlige rekrutteringsproblemer	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Jordbruk, skogbruk og fiske	1 900	2 900	5,9	8,8	12	17
Bergverksdrift og utvinning av olje og gass	1 200	1 100	3,5	2,9	24	32
Industrien	10 300	10 000	4,0	3,8	23	26
Nærings og nytelsemidler	500	800	1,0	1,6	10	15
Tekstil- og lærvarer	100	200	2,1	3,2	13	16
Trevarer	500	500	3,3	3,0	24	22
Trefordeling og grafisk	400	300	1,2	1,0	11	11
Petroleum og kjemisk produksjon	100	200	0,6	0,9	11	15
Prod. av annen industrivarer	500	700	2,2	3,0	16	23
Prod. av metallvarer	2 200	1 900	6,7	5,5	39	39
Produksjon av maskiner	5 200	4 800	8,2	7,2	40	48
Produksjon av elektronikk	900	700	4,4	3,4	29	28
Kraft- og vannforsyning	200	300	1,4	2,3	12	22
Bygg og anlegg	18 900	17 500	12,7	11,0	41	41
Varehandel	8 100	11 300	2,4	3,2	12	16
Hotell og restaurant	2 600	3 900	3,1	4,6	18	20
Transport	6 800	6 800	5,9	5,8	24	27
Kommunikasjon	800	1 300	2,1	3,1	12	16
Finans/tjenesteyting	700	1 000	1,5	2,1	14	14
Eiendomsdrift/forretningmessig tjenesteyting	27 200	25 700	11,2	9,9	25	27
Offentlig forvaltning	1 500	2 600	1,1	1,8	10	15
Undervisning	600	1 100	0,3	0,6	7	12
Helse og sosiale tjenester	6 100	10 400	1,3	2,2	9	14
Andre sosiale og personlige tjenester	1 400	2 900	1,7	3,5	9	13
I alt	88 300	98 800	3,8	4,0	17	21

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Tabell 5:

Estimert mangel på arbeidskraft fordelt på næringer og regioner.

	Østf/ Vestf/ Telem	Oslo/ Akers	Hedm/ Oppl/ Busk	Agder- fylk/ Rogal	Hord/ S&F/ M&R	Trøn- de- lag	Nord- Norge	Hele landet
Jordbruk,skogbruk og fiske	250	250	450	800	550	250	350	2 900
Bergverksdrift og utvinning av olje og gass	-	50	50	700	200	50	50	1 050
Industrien	1 200	950	1 200	2 800	2 700	500	750	10 050
Nærings- og nytelsesmidler	50	100	100	150	200	50	150	800
Tekstil- og lærvarer	-	-	-	-	50	-	50	150
Trevarer	50	50	100	100	50	50	50	500
Treforedling og grafisk	50	100	50	50	50	-	-	300
Petroleum og kjemisk produksjon	-	50	-	50	50	-	-	150
Prod. av annen industrivarer	50	100	100	100	200	50	50	650
Prod.av metallvarer	350	100	200	550	450	100	150	1 950
Produksjon av maskiner	450	300	500	1 650	1 550	200	200	4 850
Produksjon av elektronikk	150	150	150	100	100	50	50	700
Kraft- og vannforsyning	-	50	50	50	100	50	50	350
Bygg og anlegg	1 900	3 800	2 150	3 200	3 450	1 000	1 950	17 500
Varehandel	1 250	3 000	1 500	2 050	1 850	600	1 100	11 300
Hotell og restaurant	300	1 200	450	700	600	200	400	3 850
Transport	550	2 050	600	1 100	1 350	350	850	6 800
Kommunikasjon	100	600	100	200	150	50	100	1 300
Finans/tjenesteyting	50	400	100	150	150	50	50	950
Eiendomsdrift/forretningsmessig tjenesteyting	2 200	9 650	2 000	4 750	3 900	1 300	1 800	25 650
Offentlig forvaltning	200	600	250	400	550	150	350	2 600
Undervisning	100	250	100	200	200	50	150	1 100
Helse og sosiale tjenester	900	2 650	1 200	1 700	2 050	600	1 300	10 450
Andre sosiale og og personlige tjenester	300	1 000	250	450	300	250	300	2 900
I alt	9 300	26 500	10 500	19 200	18 200	5 500	9 600	98 800

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Tabell 6:

Stramhetsindikatoren. Resultatene fordelt på næringer og regioner.

	Østf/ Vestf/ Telem	Oslo/ Akers	Hedm/ Oppl/ Busk	Agder- fylk/ Rogal	Hord/ S&F/ M&R	Trøn- de- lag	Nord- Norge	Hele landet
Jordbruk,skogbruk og fiske	7,0	10,8	8,1	10,9	9,4	5,8	9,3	8,8
Bergverksdrift og utvinning av olje og gass	2,8	4,1	5,3	2,7	3,2	2,0	4,9	2,9
Industrien	2,8	2,4	3,2	5,5	4,6	2,4	4,6	3,8
Nærings- og nytelsesmidler	0,9	1,1	1,5	2,1	2,2	0,9	2,2	1,6
Tekstil- og lærvarer	3,2	4,6	1,3	2,3	3,2	1,1	8,2	3,2
Trevarer	2,2	5,5	2,3	2,5	3,1	3,4	6,8	3,0
Treforedling og grafisk	0,6	1,0	1,4	1,5	0,9	0,7	1,1	1,0
Petroleum og kjemisk produksjon	0,4	0,7	1,1	1,7	1,4	1,6	0,8	0,9
Prod. av annen industrivarer	2,2	3,9	2,4	3,5	3,1	2,0	4,9	3,0
Prod.av metallvarer	5,0	5,1	4,8	6,9	5,1	3,9	7,0	5,5
Produksjon av maskiner	8,4	5,0	5,2	8,4	7,1	5,3	11,9	7,2
Produksjon av elektronikk	2,6	3,4	4,7	3,3	3,8	2,0	6,0	3,4
Kraft- og vannforsyning	0,7	1,7	2,2	3,2	3,0	2,1	2,1	2,3
Bygg og anlegg	8,6	10,8	10,1	13,5	13,0	7,1	12,5	11,0
Varehandel	2,7	2,7	3,6	4,4	3,6	2,3	4,1	3,2
Hotell og restaurant	3,3	4,8	4,3	5,1	4,9	3,1	5,5	4,6
Transport	5,3	5,6	6,7	6,5	5,5	4,5	6,4	5,8
Kommunikasjon	2,9	3,2	2,6	3,8	3,0	2,0	3,2	3,1
Finans/tjenesteyting	2,2	2,0	2,7	2,6	2,1	1,1	2,2	2,1
Eiendomsdrift/forretningsmessig tjenesteyting	9,1	8,7	9,5	14,4	11,5	6,5	12,8	9,9
Offentlig forvaltning	1,3	1,3	1,6	2,5	2,9	1,2	1,9	1,8
Undervisning	0,5	0,6	0,6	0,8	0,6	0,3	0,7	0,6
Helse og sosiale tjenester	1,5	2,5	1,9	2,8	2,5	1,4	2,6	2,2
Andre sosiale og og personlige tjenester	3,4	3,3	2,8	4,5	2,5	4,0	4,6	3,5
I alt	3,0	5,0	3,5	6,0	4,6	2,8	4,3	4,3

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

REKRUTTERINGSPROBLEM FORDELT PÅ YRKER

I bedriftsundersøkelsen har vi bedt bedriftene oppgi innenfor hvilke yrker de har så store rekrutteringsproblemer at de har færre ansatte enn de ellers ville hatt. De er også bedt om å oppgi hvor mange ansatte dette dreier seg om. Ved hjelp av svarene på dette spørsmålet beregnes mangelen innenfor de enkelte yrkene.

Tabell 7 viser mangel på arbeidskraft innenfor de yrkesgruppene der mangelen på arbeidskraft er størst. Det foreligger ikke beregninger for alle yrkesgrupper. Dette fordi mangelen på arbeidskraft ikke kan estimeres innenfor yrker der det kun er et fåtall bedrifter i utvalget som har oppgitt mangel på arbeidskraft. I de fleste slike tilfeller må vi forvente at et fåtall observasjoner i utvalget reflekterer markedsforholdene, det vil si at det er lav mangel innenfor yrket. I andre tilfeller vil likevel et fåtall observasjoner kunne summere seg til et betydelig antall personer. Det kan derfor være mangel på arbeidskraft innenfor en yrkesgruppe selv om yrket ikke er oppført i tabell 7.

Tabell 8 viser den relative mangelen på arbeidskraft fordelt på yrkesgrupper. Det absolutte tallet over mangel på arbeidskraft vil ha sammenheng med hvor stor yrkesgruppen er, mens det relative tallet vil ta hensyn til ulik størrelse på yrkesgruppene. Den relative mangelen er presentert i form av en stramhetsindikator (se egen ramme tidligere i artikkelen). Eksempelvis kan en mangel på 1 500 platearbeidere være like virksomhetskritisk som en mangel på 2 550 sveisere, ettersom arbeidsstyrken for den siste gruppen er langt større. Vi ser derfor også på forholdstallet mellom mangelen på arbeidskraft og antall sysselsatte i yrkene og benevner dette som stramhetsindikatoren.

I spørsmålet som avdekker mangel, bes bedriftene ta stilling til om rekrutteringsproblemer er av en slik art at man har færre ansatte enn man ellers ville hatt. Innenfor enkelte yrker kan det benyttes ufaglært arbeidskraft uten at dette i bedriftsundersøkelsen blir registrert som et alvorlig rekrutteringsproblem. På den annen side vil enkelte arbeidsgivere ønske seg ansatte med kompetanse utover det som er normalt innenfor en yrkesgruppe.

Den enkelte virksomhet rapporterer kun om mangel på arbeidskraft, ikke overskudd av arbeidskraft. Dette betyr at dersom en bedrift mangler 10 snekkere og en annen bedrift har et overskudd på 10 snekkere, så vil summen av dette bli et udekket behov på arbeidskraft på 10 snekkere. Den estimerte mangelen på 98 800 personer representerer derfor et bruttotall på udekket behov for arbeidskraft. I en viss utstrekning blir dette dekket opp av den løpende tilgangen av arbeidskraft over tid.

Økt mangel på helsepersonell

Etter flere år med svært lav mangel på helse- og omsorgs-

personell har vi de siste to årene sett en klar økning i mangelen for disse yrkene. I årets undersøkelse er det avdekket en mangel på 2 500 omsorgsarbeidere og hjelpepleiere. I 2006 manglet det kun 800 personer i denne yrkesgruppen. Også for sykepleiere, vernepleiere og leger ser vi en økt mangel i årets bedriftsundersøkelse. Til tross for den økte mangelen innen helse-, pleie- og omsorgsyrker er fortsatt stramhetsindikatoren lav for disse yrkene.

Stor mangel på industriarbeidere

De siste årene har det vært en kraftig økning i mangelen på industriarbeidere. I årets undersøkelse er mangelen noe lavere enn den var i fjor, men fortsatt på et svært høyt nivå. Det er fortsatt stor mangel på personer med yrker som kopper- og blikkslagere (1 100), platearbeidere (1 500), sveisere (2 550) og ulike typer operatører. For flere av yrkene er likevel mangelen noe lavere eller på nivå med fjorårets undersøkelse. Uten den store arbeidsinnvandringen ville trolig mangelen på arbeidskraft vært enda større innen disse yrkene.

Vanskelig å rekruttere instrumentmakere og -reparatører

Også i år har arbeidsgiverne problemer med å rekruttere instrumentmakere og – reparatører. I denne yrkesgruppen inngår blant annet urmakere, ortopediteknikere og tannteknikere. I 2007 var mangelen på 650 personer, mens den i år er på 600 personer. Sett i forhold til sysselsettingen indikerer dette et stramt arbeidsmarked, og at virksomheter som har behov for instrumentmakere og – reparatører kan ha problemer med rekrutteringen.

Fortsatt stor mangel på arbeidere innen bygg og anlegg

Mangelen på arbeidskraft for bygge- og anleggsyrker økte sterkt fra 2006 til 2007, og er i årets undersøkelse omtrent på nivå med fjoråret. Målt i absolutte tall er mangelen også i år størst for tømrere, hvor det mangler 4 700 personer. Også for elektrikere (4 000), rørleggere (3 150) og snekkere (3 000) er det stor mangel på arbeidskraft.

Ser vi mangelen i forhold til antallet sysselsatte, er det imidlertid for betong- og grunnarbeidere at vi har det strammeste arbeidsmarkedet. Her mangler det nå omtrent 30 personer for hver 100 sysselsatte bedriftene har.

Stor mangel på transportmedarbeidere

Den absolutte mangelen på arbeidskraft er størst blant bil, drosje- og varebilførere. Bedriftene mangler i år 5 000 personer innenfor disse yrkene. Også for buss- og sporvognførere er mangelen noe høyere i årets undersøkelse enn den var i fjor. Over halvparten av mangelen på buss- og sporvognførere er i Oslo og Akershus.

For lastebil- og vogntogførere har mangelen gått noe ned fra fjorårets undersøkelse. Det mangler imidlertid fortsatt 3 450 personer, som er langt over nivået fra 2006.

Tabell 7:

Estimert mangel på arbeidskraft for utvalgte yrker. Sortert etter antall personer som bedriftene mangler.

STYRK	STILLING	2007	2008	STYRK	STILLING	2007	2008
8321	Bil-, drosje- og varebilførere	4800	5000	4114	Kontormedarbeidere	0	850
7125	Tømrere	4000	4700	8213	Maskinarbeidere	800	850
7241	Elektrikere, elektronikere o.l	2900	4000	7234	Motormekanikere	600	800
8323	Lastebil- og vogntogførere	3900	3450	7231	Bilmekanikere	750	800
7134	Rørleggere og VVS-montører	2750	3150	7141	Malere og byggtapetsere	750	800
7421	Snekkere	2500	3000	3349	Andre yrker innen undervisning og pedagogisk arbeid	0	800
5221/	Butikkmedarbeidere			7121	Murere m.fl.	950	750
5223	og lignende/Selgere (detalj)	2600	2700	8211	Operatører innen metallvareproduksjon	300	750
7212	Sveisere	2700	2550	8224	Operatører innen plastfag og plastproduksjon	600	750
5132	Omsorgsarbeidere og hjelpepleiere	1700	2500	6101/			
8331	Anleggsmaskinførere	1900	2350	9210	Gårdbrukere m.fl.	550	600
5141	Frisører, kosmetologer o.l.	800	2100	7311	Instrumentmakere og -reparatører	650	600
2130	Systemutviklere og programmerere	2350	2000	3112	Elkraftingeniører og -teknikere	400	600
3231	Sykepleiere	1450	1900	7142	Overflatebehandlere og lakkerere	1100	550
5122	Kokker	1500	1900	9132	Rengjøringspersonale i bedrifter o.l.	650	550
7237	Industrimekanikere	1650	1650	2221	Leger	350	550
3111	Bygningsingeniører og -teknikere	1600	1600	3232	Vernepleiere	200	550
3119	Andre ingeniører og teknikere	2350	1550	2541	Sosial- og siviløkonomer	600	550
4121	Økonomimedarbeidere og revisjonsassistenter	600	1550	3120	Dataingeniører og -teknikere	250	500
9151	Bud o.l.	1900	1500	2141	Sivilarkitekter, by- og trafikkplanleggere	400	500
7214	Platearbeidere	1450	1500	2545	Psykologer	250	450
5123	Hovmestere, servitører og barkeepere	950	1450	2142	Sivilingeniører (bygg og anlegg)	650	450
3116	Ingeniører og teknikere innen olje, bergverk og metallurgi	1600	1350	8141	Operatører innen produksjon og videreforedling av trelastprodukter	550	450
3412	Forsikringskonsulenter	1300	1100	3450	Polititjenestemenn	350	400
7129	Anleggsgartnere	1200	1100	3415	Tekniske og kommersielle salgsrepresentanter	0	400
7213	Kopper- og blikkslagere	1550	1100	5131	Barne- og ungdomsarbeidere o.l.	0	400
8322	Buss- og sporvognførere	750	1050	7244	Energimontører	250	400
3113	Elektronikk- og telekommunikasjonsingeniører og -teknikere	700	1000	7242	Service- og telemontører	0	400
3114	Maskiningeniører og -teknikere	1500	1000	4131	Lagermedarbeidere og materialforvaltere	400	350
7122	Betong- og grunnarbeidere (bygg)	650	950	3475	Idrettsutøvere og -trenere	500	350
3433	Revisorer (ikke statsautoriserte) og regnskapsførere	800	900	2145	Sivilingeniører (maskin- og marinteknikk)	0	350
9133	Kjøkken- og anretningsassistenter	450	850				
5224	Selgere (engros)	1000	850				

STYRK	STILLING	2007	2008
3419	Markedsførings- og reklamekonsulenter	400	350
5163	Vaktmestere o.l.	0	350
2147	Sivilingeniører (geofag, petroleumsteknologi, metallurgi o.l.)	400	350
7243	Automatikere, tavlemontører, viklere og transformator-montører	800	300
7412	Bakere og konditorer	0	300
2114	Geologer og geofysikere	500	300
7124	Forskalingsnekkere	450	300
8341	Dekksmannskap (skip)	600	300
3320	Førskolelærere	0	300
9310	Hjelpere arbeidere innen bygg, anlegg, vedlikehold o.l.	350	300
4142	Postbud og -sorterere	0	300
3142	Dekksoffiserer og loser	1250	250
3310	Grunnskolelærere	450	250

STYRK	STILLING	2007	2008
4222	Resepsjonister og opplysningsmedarbeidere	0	250
2230	Spesialsykepleiere og jordmødre	150	250
8212	Verktøymakere o.l.	350	250
2144	Sivilingeniører (elektronikk og telekommunikasjon)	500	250
7235	Automatikkmechanikere	0	200
8332	Kran- og heisførere ol.	0	200
8159	Operatører innen annen kjemisk prosessindustri	0	150
7350	Tekniske tegnere	0	150
2320	Lektorer og adjunkter i videregående skole	0	100
3341	Yrkesfaglærere og faglærere i videregående skole	250	100
2310	Universitets- og høyskolelektorer/-lærere	400	100

KILDE: NAVs BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Tabell 8:

Estimert mangel på arbeidskraft fordelt på yrker. I antall personer og stramhetsindikator. Sortert etter stramhetsindikator.

STYRK	STILLING	Mangel på arbeidskraft i antall personer	Stramhetsindikator
7234	Motormekanikere	800	39,6 %
7213	Kopper- og blikkslagere	1100	34,1 %
7122	Betong- og grunnarbeidere (bygg)	950	32,7 %
7129	Anleggsgartnere	1100	30,6 %
9151	Bud o.l.	1500	28,0 %
7214	Platearbeidere	1500	27,1 %
7311	Instrumentmakere og -reparatører	600	25,9 %
7212	Sveisere	2550	24,5 %
8321	Bil-, drosje- og varebilførere	5000	23,0 %
8213	Maskinarbeidere	850	21,2 %
7134	Rørleggere og VVS-montører	3150	19,7 %
7421	Snekkere	3000	18,2 %
8212	Verktøymakere o.l.	250	16,5 %
3119	Andre ingeniører og teknikere	1550	16,2 %
3116	Ingeniører og teknikere innen olje, bergverk og metallurgi	1350	14,1 %
8224	Operatører innen plastfag og plastproduksjon	750	14,0 %
7142	Overflatebehandlere og lakkerere	550	14,0 %
7121	Murere m.fl.	750	14,0 %
8141	Operatører innen produksjon og videreforedling av trelastprodukter	450	13,5 %
8323	Lastebil- og vogntogførere	3450	13,2 %
8331	Anleggsmaskinførere	2350	13,0 %
7243	Automatikere, tavlemontører, viklere og transformormontører	300	12,0 %
7241	Elektrikere, elektronikere o.l	4000	11,5 %
3114	Maskiningeniører og -teknikere	1000	11,5 %
2145	Sivilingeniører (maskin- og marinteknikk)	350	11,2 %
8211	Operatører innen metallvareproduksjon	750	11,0 %
5141	Frisører, kosmetologer o.l.	2100	10,9 %
3412	Forsikringskonsulenter	1100	10,5 %
7141	Malere og byggtapetserere	800	10,2 %
3111	Bygningsingeniører og -teknikere	1600	10,1 %
7237	Industrimekanikere	1650	10,1 %
3113	Elektronikk- og telekommunikasjonsingeniører og -teknikere	1000	9,9 %
7125	Tømrere	4700	9,9 %
7244	Energimontører	400	9,7 %
3112	Elkraftingeniører og -teknikere	600	9,5 %
7412	Bakere og konditorer	300	9,3 %
4121	Økonomimedarbeidere og revisjonsassistenter	1550	9,2 %
2114	Geologer og geofysikere	300	9,2 %
8341	Dekksmannskap (skip)	300	9,1 %
2142	Sivilingeniører (bygg og anlegg)	450	8,9 %
7235	Automatikkmekanikere	200	8,7 %
9310	Hjelpearbeidere innen bygg, anlegg, vedlikehold o.l.	300	8,5 %

STYRK	STILLING	Mangel på arbeidskraft i antall personer	Stramhetsindikator
8322	Buss- og sporvognførere	1050	8,5 %
2545	Psykologer	450	8,2 %
2141	Sivilarkitekter, by- og trafikkplanleggere	500	7,6 %
5122	Kokker	1900	7,4 %
7242	Service- og telemontører	400	7,0 %
2130	Systemutviklere og programmerere	2000	7,0 %
3232	Vernepleiere	550	6,8 %
7124	Forskalingsnekkere	300	6,8 %
2147	Sivilingeniører (geofag, petroleumsteknologi, metallurgi o.l.)	350	6,8 %
8332	Kran- og heisførere ol.	200	6,7 %
2541	Sosial- og siviløkonomer	550	6,5 %
2144	Sivilingeniører (elektronikk og telekommunikasjon)	250	6,4 %
5123	Hovmestere, servitører og barkeepere	1450	6,2 %
3349	Andre yrker innen undervisning og pedagogisk arbeid	800	6,0 %
3450	Polititjenestemenn	400	5,8 %
7350	Tekniske tegnere	150	4,6 %
7231	Bilmekanikere	800	4,3 %
9133	Kjøkken- og anretningsassistenter	850	4,3 %
8159	Operatører innen annen kjemisk prosessindustri	150	4,3 %
3142	Dekksoffiserer og loser	250	3,9 %
3475	Idrettsutøvere og -trenere	350	3,9 %
3231	Sykepleiere	1900	3,4 %
5132	Omsorgsarbeidere og hjelpepleiere	2500	3,2 %
2221	Leger	550	3,1 %
5224	Selgere (engros)	850	2,9 %
3419	Markedsførings- og reklamekonsulenter	350	2,3 %
4142	Postbud og -sorterere	300	2,0 %
3433	Revisorer (ikke statsautoriserte) og regnskapsførere	900	2,0 %
4222	Resepsjonister og opplysningsmedarbeidere	250	1,9 %
4114	Kontormedarbeidere	850	1,8 %
3415	Tekniske og kommersielle salgsrepresentanter	400	1,7 %
3120	Dataingeniører og -teknikere	500	1,5 %
5163	Vaktmestere o.l.	350	1,4 %
5221/ 5223	Butikkmedarbeidere og lignende/Selgere (detalj)	2700	1,4 %
6101/ 9210	Gårdbrukere m.fl.	600	1,3 %
2230	Spesialsykepleiere og jordmødre	250	1,3 %
3320	Førskolelærere	300	1,3 %
4131	Lagermedarbeidere og materialforvaltere	350	1,1 %
9132	Rengjøringspersonale i bedrifter o.l.	550	0,9 %
3341	Yrkesfaglærere og faglærere i videregående skole	100	0,9 %
2320	Lektorer og adjunker i videregående skole	100	0,5 %
5131	Barne- og ungdomsarbeidere o.l.	400	0,5 %
2310	Universitets- og høyskolelektorer/-lærere	100	0,5 %
3310	Grunnskolelærere	250	0,3 %

KILDE: NAVs BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Metodisk vedlegg

I bedriftsundersøkelsen trekkes et utvalg av bedrifter fra Bedrifts- og foretaksregisteret (Enhetsregisteret). Utvalget trekkes tilfeldig, men alle bedrifter med mer enn 400 ansatte er med i utvalget. I tillegg er alle bedrifter med mer enn 100 ansatte i næringene offentlig forvaltning, undervisning, helse- og sosialtjenester og andre sosiale og personlige tjenester med i utvalget. Dette fordi dette ofte er bedrifter som skiller seg fra andre, som for eksempel sykehus, når det gjelder hvilke yrker de etterspør.

Størrelsen på utvalget er bestemt slik at det skal sikres representativitet på alle næringer (2-sifret NACE) innenfor hvert fylke. Dette innebærer stor variasjon i antall bedrifter mellom de ulike næringene. Det trekkes et utvalg som med 90 prosent sannsynlighet skal fastslå et punktestimat som ligger innenfor et konfidensintervall på 10 prosent for et ja/nei-spørsmål.

Det stilles i alt seks spørsmål i undersøkelsen. De uttrukne bedriftene blir bedt om å svare, enten postalt, ved bedriftsbesøk, eller telefonisk. Den vanligste innsamlingsmetoden er postale henvendelser. Spørsmålene i undersøkelsen gir anslag på bedriftenes sysselsettingsforventninger for det kommende året, og om bedriften har rekrutteringsproblem innenfor spesifikke yrker.

I de tilfellene der resultatene på landsbasis skal presenteres i form av andeler, og ikke absoluttverdier, vektet resultatene. Et eksempel på en slik problemstilling er kartlegging av andel bedrifter som forventer sysselsettingsvekst i det kommende år. Ettersom næringene varierer i størrelse er det nødvendig å tildele de store næringene mer

vekt enn de små. Vektingen konstrueres ut fra forholdet mellom antall bedrifter i næringen og antall bedrifter totalt. Dersom resultatene presenteres på fylkesnivå vektet ikke resultatene. Ettersom utvalget er overrepresentert av store bedrifter må resultatene innenfor hver næring og hvert fylke vektet også i forhold til andelen små og store bedrifter i populasjonen.

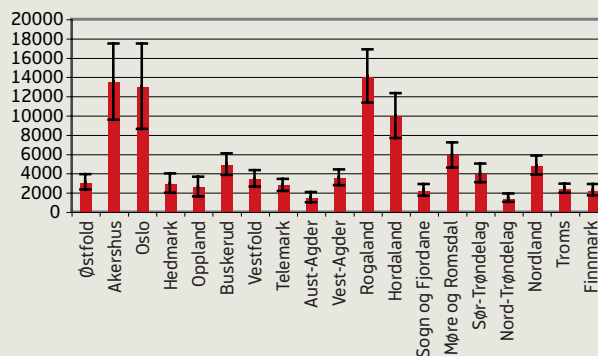
Mangel på arbeidskraft estimeres ved hjelp av en modell som tar hensyn til bedriftenes geografiske kjennetegn, næringsvise kjennetegn, antall ansatte og observert mangel. Resultatet brukes til å predikere mangelen på arbeidskraft i de bedriftene som ikke ble tatt inn i utvalget.

Det vil knytte seg usikkerhet til disse estimatene. Jo mer detaljert kjennetegn det søkes på, dess større er usikkerheten knyttet til estimatet. For eksempel er det større usikkerhet knyttet til estimatene for mangel i Finnmark enn det vil være for hele landet. Dette fordi det her er færre bedrifter, og estimatet blir dermed mer følsomt dersom en bedrift oppgir svært høy mangel i forhold til de andre.

NAV har beregnet konfidensintervall for estimert mangel på arbeidskraft. Den faktiske mangel vil med 95 prosent sannsynlighet ligge innenfor de respektive konfidensintervallene som er presentert i figurene under. Nederste mulige grense for et konfidensintervall kan ikke være lavere enn observert mangel i utvalget.

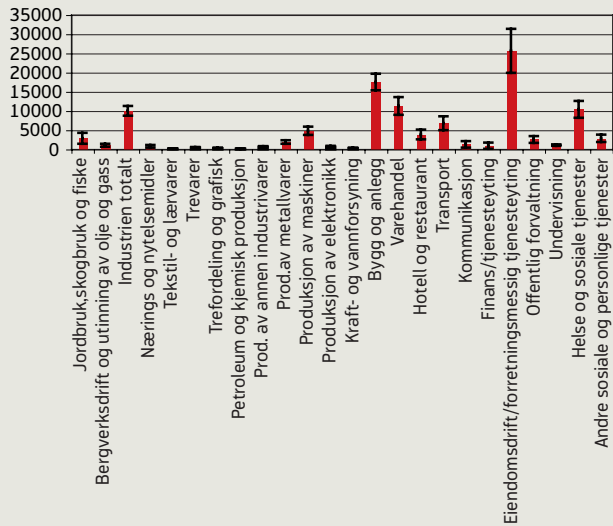
Arbeids- og velferdsdirektoratet kan kontaktes dersom det ønskes mer utdypende informasjon om estimering av mangel på arbeidskraft og beregning av konfidensintervaller.

Figur 1:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Regionale resultater.

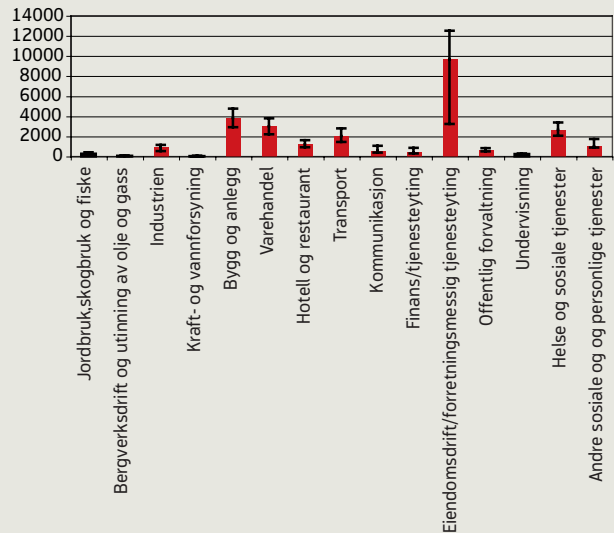
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDS DIREKTORATET

Figur 2:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for hele landet.

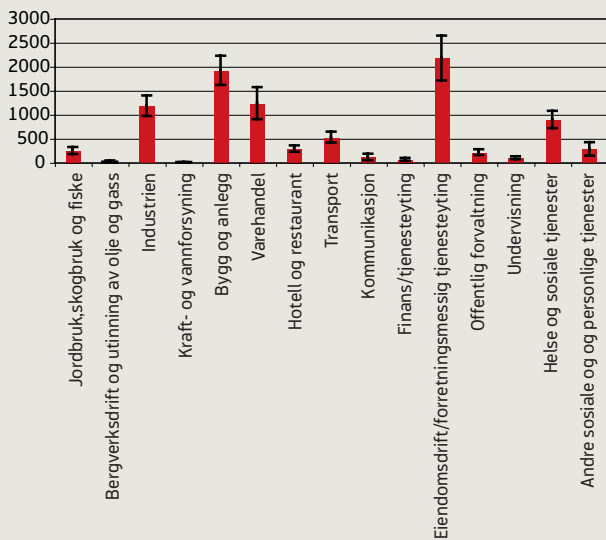
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDSDirektoratET

Figur 4:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Oslo og Akershus.

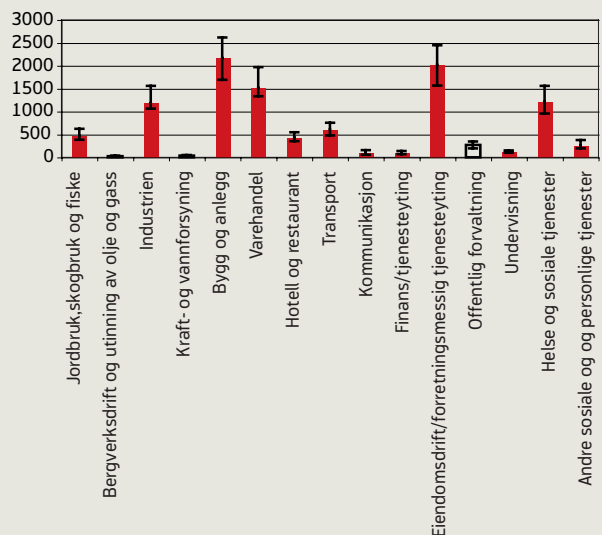
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDSDirektoratET

Figur 3:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Østfold, Vestfold og Telemark.

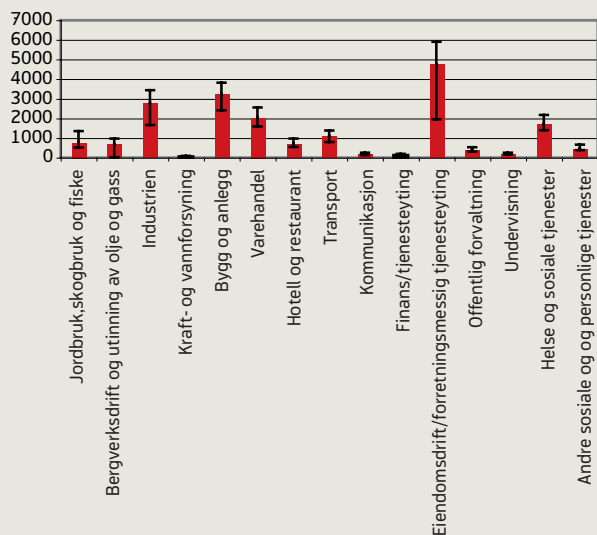
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDSDirektoratET

Figur 5:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Hedmark, Oppland og Buskerud.

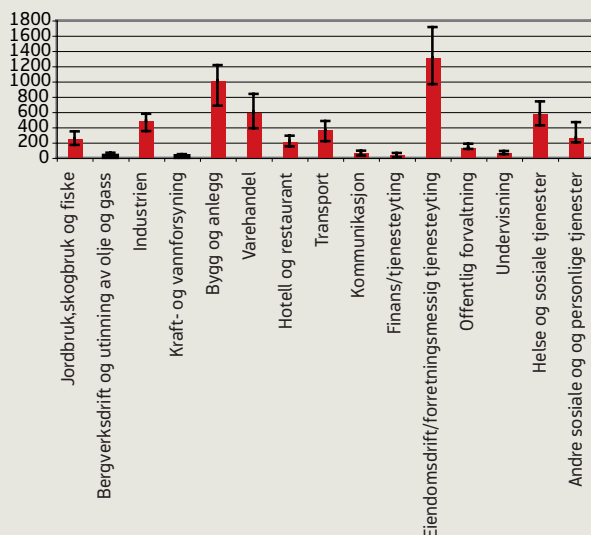
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDSDirektoratET

Figur 6:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Agderfylkene og Rogaland.

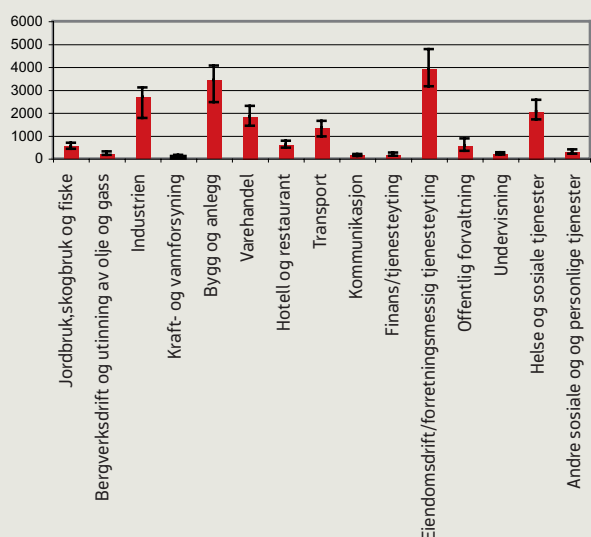
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERSDIREKTORATET

Figur 8:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Trøndelagsfylkene.

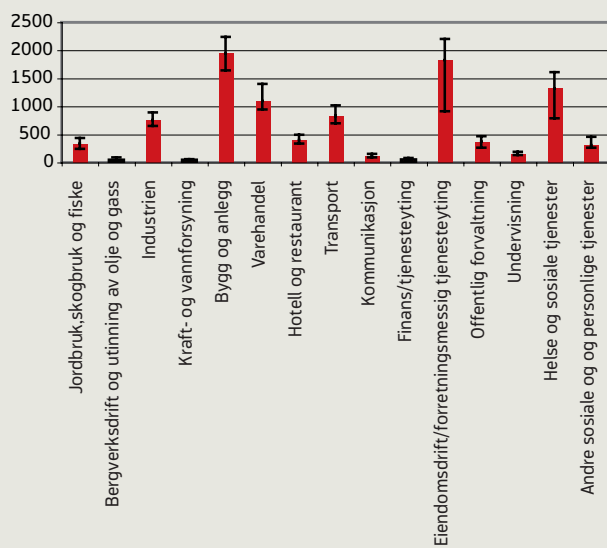
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERSDIREKTORATET

Figur 7:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

KILDE: ARBEIDS- OG VELFERSDIREKTORATET

Figur 9:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Nord-Norge.

KILDE: ARBEIDS- OG VELFERSDIREKTORATET

Ungdom på arbeidsmarknaden

Av: SIGRID MYKLEBØ

SAMANDRAG

Seks av ti ungdommar i alderen 15–24 år hadde utdanning som hovudverksemd i 2007, medan ein av tre hadde arbeid som hovudverksemd. Deltakinga i utdanning og yrkesliv varierer med konjunkturane, slik at ein mindre del har arbeid som hovudverksemd og ein større del har utdanning som hovudverksemd når det er lågkonjunktur. Mange ungdommar under utdanning har deltidjobb, spesielt i aldersgruppa 20–24 år. Dei siste åra har prosentdelen som er deltidssysselsette medan dei er under utdanning auka i aldersgruppa 20–24 år og minka svakt i aldersgruppa 16–19 år.

Mange ungdommar er sysselsette, spesielt i slutten av 20-åra, men sysselsettingsfrekvensen varierer i større grad med konjunkturane enn elles i befolkninga, og ungdom er oftare enn resten av befolkninga arbeidsledige. Ei viktig årsak til at ungdom er meir utsette for konjunktursvingingar er at dei har svakare bindingar til arbeidslivet. Unge menn er meir utsette for konjunktursvingingar enn unge kvinner.

Ein større del av arbeidsledige ungdommar enn arbeidsledige elles i befolkninga deltek på arbeidsmarknadstiltak. Dei fleste av desse mottok individstønad, medan nokre mottok dagpengar eller andre stønader. Elles nyttar ungdom i liten grad arbeids- og helserelevante ytingar samanlikna med resten av befolkninga. Frå 1997 til 2007 har det likevel vore ei auke i prosentdelen av ungdommar som mottok rehabiliteringspengar og uføreytingar. Prosentdelen yrkesvalhemma har òg auka i perioden, og er spesielt høg blant personar i alderen 25–29 år. Unge menn er oftare enn unge kvinner yrkesvalhemma, og mottok oftare uføreytingar. Unge kvinner mottok i større grad rehabiliteringspengar enn unge menn.

UNGDOM ER VARE FOR KONJUNKTUR-SKIFTINGAR

Denne artikkelen vil ta for seg korleis ungdom på ulike måtar blir påverka av endringar i arbeidsmarknaden. Nærmare bestemt skal vi sjå på utviklinga i perioden 1997–2007 når det gjeld hovudverksemd, sysselsetting og arbeidsløyse, samt yrkesvalhemming, tiltaksdeltaking og bruk av arbeids- og helserelevante ytingar blant ungdom i aldersgruppa 15–29¹ år.

Aldersgruppa vi skal fokusere på er relativt stor og samansett, og består mellom anna av elevar i vidaregåande skule, studentar ved høgskular og universitet, nyutdanna på utkikk etter sin fyrste jobb, personar som arbeider midlertidig før dei tek vidare utdanning og personar i fast jobb. Denne gruppa har til felles at dei jamt over har ei svakare binding til arbeidsmarknaden enn resten av

den vaksne befolkninga. Ein større del er deltidssysselsette medan dei er under utdanning, ein større del er i overgangsfasar mellom utdanning og arbeid og ein større del er arbeidsledige. Fleire enn ein av fire sysselsette i aldersgruppa 15–24 år er tilsette i midlertidige stillingar, mot ein av ti i befolkninga totalt (AKU).

Kor mange som er i arbeid og kor mange som er arbeidsledige varierer med konjunkturane. I tiårsperioden frå 1997 til 2007 har vi hovudsakleg vore inne i ein høgkonjunktur, bortsett frå ein periode med lågkonjunktur frå hausten 2002 til hausten 2004 (SSB). I byrjinga og mot slutten av perioden har vi hatt oppgangskonjunktur.

Ved høg etterspurnad etter arbeidskraft opnar arbeidsmarknaden seg for personar med liten formell kompetanse, men på den primære arbeidsmarknaden med gode tilsetningstilhøve og høg løn vil berre dei som har utdanning og arbeidserfaring få innpass (Ugreninov 2007). I følge Schröder (2000) er ungdom ofte tilsett etter prinsippet «sist inn, fyrst ut», på den måten at dei nyaste tilsette er dei fyrste som må gå ved ei eventuell nedbemannings. Dette er ei av årsakene til at ungdom er spesielt konjunkturutsatte, og at deira binding til arbeidslivet er avhengig av etterspurnaden etter arbeidskraft.

¹ Aldersgruppa vil vera litt ulik ettersom kva for datamateriale vi tek utgangspunkt i. Ved bruk av tala frå AKU om sysselsetting, har vi data for aldersgruppa 16–29 år frå 1997 til 2005 og 15–29 år frå 2006 til 2007. Når det gjeld arbeidsløyse, hovudverksemd og deltidssysselsetting, har vi data for aldersgruppa 16–24 år frå 1997 til 2005 og 15–24 år frå 2006 til 2007. Ved bruk av tala frå NAV har vi data for aldersgruppa 16–29 år når det gjeld registrerte arbeidsledige, tiltaksdeltakarar, dagpengar, individstønad og yrkesvalhemming og for aldersgruppa 18–29 år når det gjeld rehabiliteringspengar og uføreytingar.

Datamateriale

Datamaterialet i artikkelen er henta frå NAV og frå Arbeidskraftundersøkinga (AKU) til Statistisk Sentralbyrå (SSB).

Tal på tiltaksdeltakarar, ordinære og yrkesvalhemma arbeidssøkjjarar, samt mottakarar av dagpengar, individstønad, rehabiliteringspengar og uføreytingar er henta frå NAV.

Tal på sysselsetting, arbeidsløyse og hovudverksemd er henta frå AKU. Når det gjeld arbeidsløyse og hovudverksemd, har vi berre data for aldersgruppa 16–24 år, og får dermed ikkje sett på personar i alderen 25–29 år.

I tala frå AKU er det eit brot i tidsserien frå 2005 til 2006. Frå 2006 vart aldersgrensa for å bli med i AKU senka frå 16 til 15 år, samtidig som aldersdefinisjonen vart endra frå «alder ved utgangen av året» til «alder på referansetidspunktet for undersøkinga». Tala frå 2006 og 2007 kan difor ikkje samanliknast direkte med dei eldre tala.

FLEIRE UNGE HAR ARBEID SOM HOVUDVERKSEMD VED HØGKONJUNKTUR

I 2007 svara 81 prosent av dei unge i alderen 15–19 år at utdanning var deira hovudsaklege verksemd, medan 14 prosent svara at arbeid var deira hovudsaklege verksemd (sjå Figur 1). Prosentdelen med utdanning som hovudverksemd har ikkje endra seg mykje i perioden, men nådde ein topp i 2003–2005, altså på slutten av og litt i etterkant av ein lågkonjunktur. I aldersgruppa 16–19 år var det flest som hadde arbeid som hovudverksemd i 1999, mot toppen av ein høgkonjunktur, og færrest i 2004–2005, mot slutten av ein lågkonjunktur.

I aldersgruppa 20–24 år er det ein litt større prosentdel enn i den yngste aldersgruppa som ikkje er verken i arbeid

Definisjonar

Med *yrkesdeltaking* meinast at ein er ein del av arbeidsstyrken, det vil si at ein anten er i arbeid eller er arbeidssøkjjar.

Syssettingsfrekvensen er talet på sysselsette i prosent av befolkninga.

Med *syssette* meinast her alle personar i alderen 16–74 år som utførte minst éin times inntektsgivande arbeid i referanseveka for undersøkinga, samt personar som har eit slikt arbeid, men som var midlertidig fråverande pga. sjukdom, ferie, lønna permisjon eller liknande, og personar som er inne til førstegangs militær- eller sivilteneste. Personar på syssettingstiltak med lønn frå arbeidsgivar klassifiserast òg som syssette, til forskjell frå personar på andre typar tiltak (kvalifiseringstiltak), der det berre utbetalast ein kursstønad eller liknande (SSB).

Deltidssyssette har ei arbeidstid på 1–36 timar i veka. Unntaket er personar med arbeidstid 32–36 timar som oppgjev at dette utgjer heiltid.

Det er to mål på *arbeidsløyse* i Noreg: NAV sine tal på registrerte arbeidsledige og SSB sine tal basert på spørjeundersøkinga AKU. Til forskjell frå NAV sine tal inkluderer AKU-tala arbeidsledige som ikkje registrerer seg ved arbeidsformidlinga og ein del av dei som går på arbeidsmarknadstiltak. SSB sine arbeidsløysetal ligg vanlegvis noko høgre enn NAV sine. Utviklinga i arbeidsløyseta til AKU frå teljing til teljing er noko usikker, sidan undersøkinga er basert på eit utval av befolkninga. NAV sine tal, som er basert på ei registerteljing, gjev derimot meir stabile endringstal.

eller utdanning, men anten er heimearbeidande, uføre eller har ei anna og udefinert hovudverksemd (sjå Figur 2). I 2007 svara 52 prosent i aldersgruppa 20–24 år at dei hadde arbeid som hovudverksemd, og 38 prosent at dei

Figur 1:
Hovudverksemd: Prosent av befolkninga i alderen 16–19 år som er yrkesaktive og under utdanning. Gjennomsnitt per år, 1997–2007.

KJELDE: SSB (AKU)

Figur 2:
Hovudverksemd: Prosent av befolkninga i alderen 20–24 år som er yrkesaktive og under utdanning. Gjennomsnitt per år, 1997–2007.

KJELDE: SSB (AKU)

hadde utdanning som hovudverksemd. Også i denne aldersgruppa ser vi at yrkesaktiviteten var høgast i 1998, da det var høgkonjunktur, og lågast i 2005, rett i etterkant av ein lågkonjunktur. Prosentdelen som har utdanning som hovudverksemd har i denne gruppa auka noko i perioden, men vi ser òg at det er ein større del som har satsa på utdanning ved lågkonjunktur enn ved høgkonjunktur.

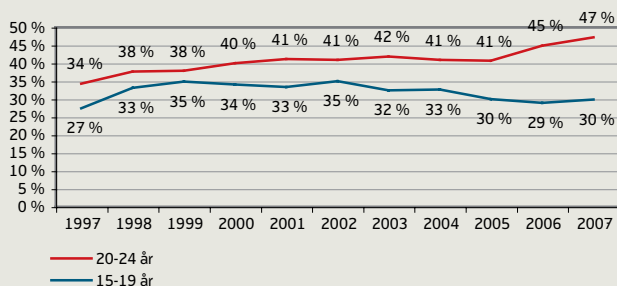
Konjunkturane kan ha innverknad når ungdommar skal ta viktige val. Under ein høgkonjunktur vil det vera relativt enkelt å få jobb, sjølv om ein ikkje har kompetanse i form av fagutdanning eller høgre utdanning. Under ein lågkonjunktur vil det derimot vera færre ledige jobbar for ukvalifisert arbeidskraft. For mange som vil ut i arbeidslivet blir utdanning da eit alternativ til arbeidsløyse, fordi det ikkje finnast arbeidstilbod (Ugreninov 2007). Under ein høgkonjunktur vil fleire velja «enklaste» løysing, det vil seie droppe utdanninga og ta ein jobb utan kompetansekrav. For desse ungdommane kan «sist inn, fyrst ut» (Schröder 2000) bli ein realitet dersom det kjem ein ny lågkonjunktur.

Ein av tre er deltidssyssette medan dei er under utdanning

I perioden 1997–2007 sett under eitt har om lag 80–85 prosent i aldersgruppa 16–19 år og om lag 35–40 prosent i aldersgruppa 20–24 år svara at dei har utdanning som hovudverksemd. Ein relativt stor del av desse, og ein større del av dei eldste enn av dei yngste, har svara at dei i tillegg er deltidssyssette (sjå Figur 3).

I løpet av perioden 1997–2007 har prosentdelen studentar i alderen 20–24 år som har deltidjobb ved sidan av studia auka med heile 37 prosent. Medan berre ein av tre studentar hadde deltidjobb i 1997, hadde nær halvparten deltidjobb i 2007. Prosentdelen studentar med deltid-

Figur 3:
Deltidssyssette i prosent av alle som har utdanning som hovudverksemd i aldersgruppene 16–19 år og 20–24 år. Gjennomsnitt per år, 1997–2007.

KJELDE: SSB (AKU)

jobb auka mest frå 1997 til 1998 og frå 2005 til 2006, i periodar med oppgangskonjunktur.

I aldersgruppa 16–19 år har utviklinga vore litt annleis, og det har ikkje vore nokon stor auke i prosentdelen som er deltidssyssette blant dei med utdanning som hovudverksemd. I denne gruppa ser vi i større grad at prosentdelen som er deltidssyssette svingar med konjunkturane. I så måte er det litt merkeleg at vi ikkje ser ei auking frå 2005 til 2007, men dette kan truleg forklarast med at aldersgruppa vart utvida til å omfatte 15-åringar i 2006 (sjå faktaboks om datamaterialet tidlegare i artikkelen), og at det er ein større del av 16–19-åringane enn 15-åringane som har deltidjobb ved sidan av skulen.

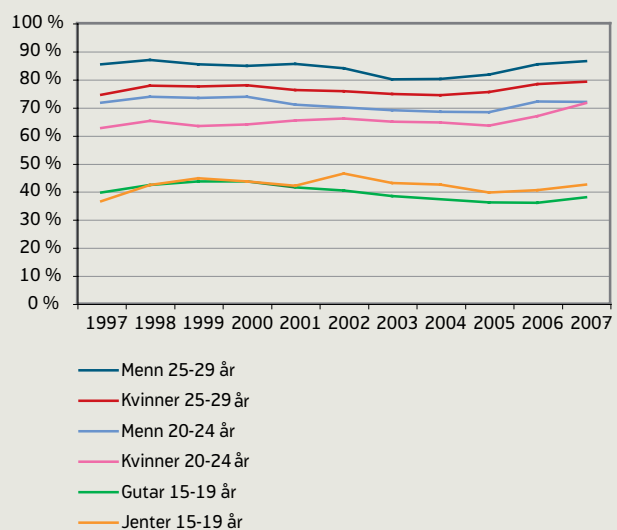
SYSSELSETTING OG ARBEIDSLØYSE

I følge AKU nådde arbeidsløysa eit toppunkt og sysselsettinga eit botnpunkt i 2005. NAV sine arbeidsløysetal nådde derimot eit toppunkt ved årsskiftet 2003/2004. Utviklinga i NAV sine arbeidsløysetal samsvarar betre med andre konjunkturindikatorar, slik som utviklinga i ledige stillingar og dei fleste makroøkonomiske måla til SSB.

Minkande kjønnskilnader i sysselsetting

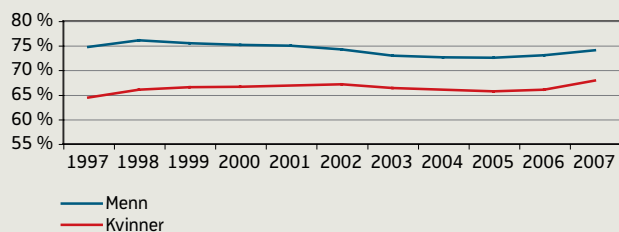
I 2007 var om lag fire av ti i alderen 15–19 år, sju av ti i alderen 20–24 år og meir enn åtte av ti i alderen 25–29 år sysselsette (Figur 4). Totalt i befolkninga var om lag sju

Figur 4:
Syssette i prosent av befolkninga i aldersgruppene 16–19 år, 20–24 år og 25–29 år, etter kjønn. Gjennomsnitt per år, 1997–2007.

KJELDE: SSB (AKU)

Figur 5:
Sysselsette, 16–74 år etter kjønn, i prosent av befolkninga. Gjennomsnitt per år, 1997–2007.

KJELDE: SSB (AKU)

av ti sysselsette (Figur 5). I heile perioden (1997–2007) har ein større del av dei eldste enn av dei yngste ungdommane vore sysselsette, og i aldersgruppa 25–29 år er sysselsettingsfrekvensen høgare enn i befolkninga totalt.

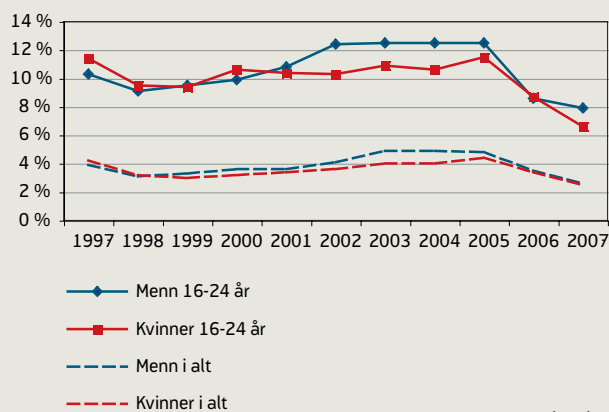
I befolkninga sett under eitt har menn ein høgare sysselsettingsfrekvens enn kvinner (sjå Figur 5), men i den yngste aldersgruppa, 16–19 år, har jentene frå 2002 hatt ein høgare sysselsettingsfrekvens enn gutane (sjå Figur 4). Kvinner i aldersgruppa 20–24 år har òg auka sin sysselsettingsfrekvens, og er no sysselsett like ofte som menn i same aldersgruppe. I denne aldersgruppa er òg sysselsettingsfrekvensen for menn kunstig høg, da personar som er inne til førstegangs militær- eller siviltjeneste reknast som sysselsette (sjå faktaboks om definisjonar). Sysselsettingsfrekvensen er framleis lågare blant kvinner enn blant menn i alderen 25–29 år, men skilnaden har minka noko i perioden. Det kan sjå ut til at kjønnskilnaden i sysselsetting er i ferd med å forsvinne blant dei unge.

Vi ser av Figur 4 at sysselsettinga blant menn i aldersgruppa 15–29 år i stor grad har følgd konjunkturane, og at variasjonane i sysselsettingsfrekvensen har vore større blant menn enn blant kvinner i denne aldersgruppa. Denne skilnaden skuldast i hovudsak at menn oftare enn kvinner er sysselsette i konjunkturutsette næringar som bygge- og anleggsverksemd og industri. Sysselsettingsfrekvensen blant unge menn var høgast rundt 1998 og lågast rundt 2005, men det er skilnader mellom dei tre aldersgruppene. I den eldste aldersgruppa, 25–29 år, kjem vendepunkta noko tidlegare enn i dei yngre aldersgruppene. Sysselsettingsfrekvensen blant unge kvinner har ikkje hatt ein så tydeleg samvariasjon med konjunkturane. Blant jenter i aldersgruppa 16–19 år auka sysselsettingsnivået kraftig frå 2001 til 2002 og var på sitt høgaste i 2002.

Arbeidsløysa blant unge menn er mest konjunkturavhengig

Som vi kan sjå av figur 6 er arbeidsløysa blant personar i alderen 16–24 år klart høgare enn arbeidsløysa i befolkninga

Figur 6:
Arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken, i aldersgruppa 16–24 år og totalt, etter kjønn. Gjennomsnitt per år, 1997–2007.

KJELDE: SSB (AKU)

totalt. Dette skuldast i stor grad at arbeidsmarknaden etter-spør kvalifisert arbeidskraft med utdanning og arbeidserfaring. I tillegg er fleire unge i overgangsfasar og midlertidige jobbar, og mange har svak binding til arbeidsmarknaden.

I perioden 1997–2007 har arbeidsløysa blant ungdom variert med konjunkturane, både blant kvinner og menn. I perioden 2002–2005, da arbeidsløysa var på sitt høgaste, var det relativt sett flest unge menn som var arbeidsledige. Det same mønsteret ser vi i befolkninga elles, berre i mindre grad (Figur 6). Ei årsak til den høge arbeidsløysa blant unge menn er at mannsdominerte næringar som industri og bygg og anlegg tradisjonelt har vore meir konjunkturutsette enn kvinnedominerte næringar som helse, omsorg og undervisning. I byrjinga av perioden ser vi likevel at ein større del unge kvinner enn unge menn var arbeidsledige. Både blant menn og kvinner gjekk arbeidsløysa kraftig ned frå 2005 til 2007.

Personar utan utdanning og yrkeserfaring er i større grad arbeidsledige enn dei som har utdanning og/eller yrkeserfaring, men i høgkonjunktur når etterspørselen etter arbeidskraft er stor, opnast arbeidsmarknaden for personar med mindre kompetanse. Arbeidsløysa i aldersgruppa 16–24 år har stort sett følgd konjunkturane, men dette gjeld i større grad menn enn kvinner. I følgje ein analyse av yrkestilknytning blant unge vaksne (20–30 år) i 2003, er utdanning og yrkeserfaring dei viktigaste forklaringsfaktorane med omsyn til kven som er tilknytt² og

² Med tilknytning til arbeidsmarknaden meinast her at ein person hadde yrkesinntekt høgare enn folketrygdast minsteyting til alders- og uførepensjonistar. Dei som ikkje hadde yrkestilknytning og ikkje var under utdanning, vart rekna som marginaliserte. Personar som var under utdanning er teke ut av analysen.

kven som er marginalisert på arbeidsmarknaden (Ugreninov 2007).

Ungdommens situasjon på arbeidsmarknaden kan òg bli påverka av demografiske effektar. Befolkningsstatistikken til SSB viser at aldersgruppa 16–19 år har vakse i perioden 1997–2007, medan aldersgruppene 25–29 år og 20–24 år har vorte mindre. Alt i alt minka ungdomsgruppa (16–29 år) ein del fram til 2004, men har deretter vakse litt att. Dette burde bety at arbeidsmarknaden for ungdom var ekstra vanskeleg i starten av perioden (1997–2000), samt mot slutten (2007). I den grad dei ulike aldersgruppene søker mot ulike delar av arbeidsmarknaden, vil det ha vore vanskelegast for 20–29-åringane i starten av perioden, og for 16–19-åringane mot slutten av perioden. Ut frå sysselsettingsfrekvensen (Figur 4) og arbeidsløysa (Figur 6) ser det likevel ikkje ut til at demografiske effektar har hatt nokon stor innverknad.

FÅ UNGE MOTTEK ARBEIDS- OG HELSE-RELATERTE YTINGAR FRÅ NAV

Som vi har sett tidlegare, er dei aller fleste unge anten under utdanning eller i jobb, men det finst òg dei som av ulike årsaker, i kortare eller lengre tid, ikkje deltek på desse arenaene. Ungdom er, som vi har sett tidlegare,

Arbeids- og helserelaterte ytingar

Dagpengar er ei delvis erstatning for tapt arbeidsinntekt for arbeidssøklarar som har hatt ei arbeidsinntekt på minst kr. 100 218 sist kalenderår eller til saman kr. 200 436 dei tre siste kalenderåra, og som har fått arbeidstida redusert med minst 50 prosent.

Individstønad er eit samleomgrep for stønader til tiltaksdeltakarar som ikkje mottek dagpengar eller attføringspengar. Stønad skal sikre livsopphald og dekke bestemte utgifter i samband med gjennomføring av tiltaket.

Rehabiliteringspengar er ei korttidsyting som skal sikre inntekter til livsopphald dersom nokon på grunn av sjukdom, skade eller lyte ikkje kan utføre arbeid, og blir gitt i den perioden ein er under aktiv behandling med utsikt til betring av arbeidsevna. Personar mellom 18 og 67 år kan få rehabiliteringspengar.

Uføreytingar er eit samleomgrep for tidsavgrensa uførestønad, som vart innført 1. januar 2004, og uførepensjon. Begge ytingane skal sikre inntekter til livsopphald for personar som har fått inntektsevna varig nedsett på grunn av sjukdom eller funksjonshemming, og kan gjevast til personar mellom 18 og 67 år. Tidsavgrensa uførestønad skal gjevast når det på søknadstidspunktet ikkje kan forventast at vidare behandling, rehabilitering eller attføring vil betre inntektsevna, men der framtidig inntektsevne likevel ikkje kan utelukkast. Uførepensjon vert gjeve dersom det heilt klart ikkje er utsikt til betring av inntektsevna/arbeidsevna.

Arbeidssøklarar

Ordinære arbeidssøklarar søker inntektsgivande arbeid ved NAV, har vore utan inntektsgivande arbeid dei siste to vekene og er tilgjengelege for det arbeid som søkjast.

Yrkesvalhemma arbeidssøklarar har vanskar med å få arbeid på grunn av fysisk, psykisk eller sosial funksjonshemming. Dette er personar mellom 16 og 67 år som vurderast av NAV med sikte på yrkesretta attføring eller som er i eit attføringstiltak.

Med *tiltak* meinast ulike verkemiddel for å hjelpe arbeidssøklarar ut i jobb. *Ordinære tiltaksdeltakarar* er arbeidssøklarar som deltek på ordinære tiltak.

Regelverksendringar

I 2000 vart det i Revidert nasjonalbudsjett foreslått ei skjerpning av kravet om at uførepensjonssøklarar må prøve attføring før dei kan få uførepensjon. Dette medførte at ein større del av søknadane vart avslått på bakgrunn av at attføring ikkje var forsøkt.

1. januar 2004 kom det ei regelendring om tidsavgrensing på rehabiliteringspengar, og plikt til å vurdere yrkesretta attføring så tidleg som muleg, samt ny vurdering seinast etter at ein har motteke rehabiliteringspengar i seks månader.

oftare arbeidsledige enn befolkninga elles, men dei mottek sjeldnare uføreytingar og rehabiliteringspengar.

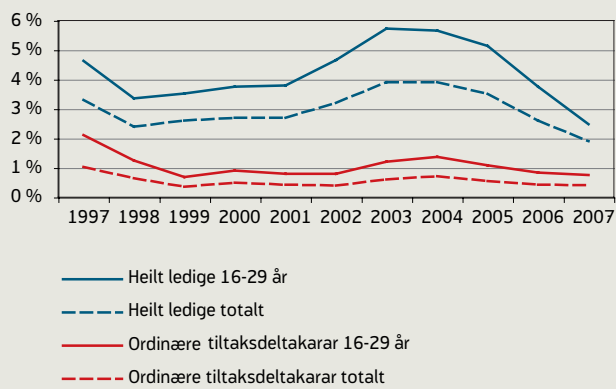
Registrerte arbeidsledige og ordinære tiltaksdeltakarar

I figur 7 visast prosentdelen heilt arbeidsledige og ordinære tiltaksdeltakarar som er registrerte i NAV. Ungdomsgruppa deltek i større grad på ordinære arbeidsmarknadstiltak enn befolkninga elles, både når vi reknar i prosent av alle arbeidsledige og i prosent av arbeidsstyrken. Talet på heilt ledige og tiltaksdeltakarar ser ut til å ha variert med konjunkturane, slik at nedgang i talet på arbeidssøklarar og tiltaksdeltakarar heng saman med oppgangskonjunktur, og omvendt.

Arbeidssøklarar som deltek på arbeidsmarknadstiltak kan få individstønad dersom dei ikkje mottek dagpengar eller andre stønader (sjå faktaboks om arbeids- og helse-relaterte ytingar). I figur 8 ser vi kor stor del av tiltaksdeltakarane som mottok individstønad og dagpengar frå 2003 til 2007³. Vi ser at mellom 10 og 15 prosent av tiltaksdeltakarane har motteke dagpengar i perioden, medan 60–67 prosent har motteke individstønad. I 2004–2005 var det

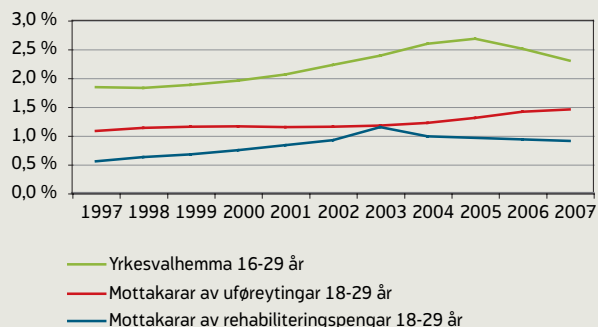
³ Vi har ikkje gode data på kor mange ordinære tiltaksdeltakarar som mottok individstønad før 2003.

Figur 7:
Registrerte heilt ledige og ordinære tiltaksdeltakarar i prosent av arbeidsstyrken, i aldersgruppa 16-29 år og totalt. Gjennomsnitt per år, 1997-2007.

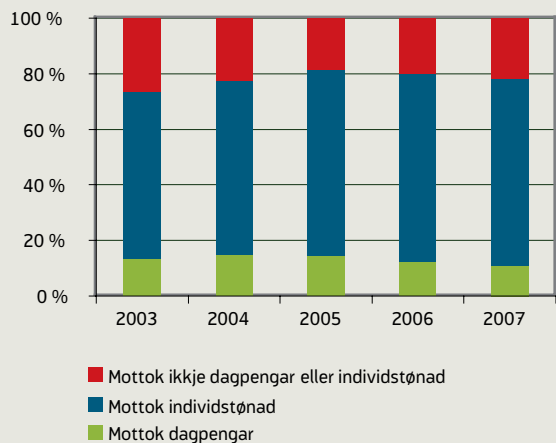
KJELDE: NAV

Figur 9:
Yrkesvalhemma, 16-29 år, og mottakarar av rehabiliteringspengar og uføreytingar, 18-29 år, i prosent av befolkninga. 31. desember 1997-2007.

KJELDE: NAV

Figur 8:
Ordinære tiltaksdeltakarar i aldersgruppa 16-29 år etter yting. Gjennomsnitt per år, 2003-2007.

KJELDE: NAV

ein topp i prosentdelen av tiltaksdeltakarar som mottok dagpengar, medan det var størst del som mottok individstønad i 2006-2007. Vi ser dermed ein svak tendens til at fleire går på dagpengar ved lågkonjunktur, medan fleire går på individstønad ved høgkonjunktur. Denne variasjonen kan likevel skuldast andre faktorar.

Rehabiliteringspengar

Om lag 6 400 personar i alderen 18-29 år, eller i underkant av ein prosent av denne aldersgruppa, mottok

rehabiliteringspengar per 31. desember 2007 (Figur 9). Dette er ein mindre del enn elles i befolkninga, der nærare to prosent mottok rehabiliteringspengar i 2007. Ein større del kvinner enn menn i aldersgruppa 18-29 år har fått rehabiliteringspengar i perioden. Prosentdelen av aldersgruppa 18-29 år som mottok rehabiliteringspengar auka ganske kraftig frå 1998 til 2003, men har sidan gått ned. Dette skuldast mest sannsynleg at det i 2004 kom ei regelendring som førte til innstramningar i kor lenge ein kunne få rehabiliteringspengar (sjå faktaboks om regelverksendringar). Ein del av dei som hadde gått på rehabiliteringspengar vart nå sett over på attføring, og som vi ser av figur 9 var det ei sterk auking i talet på yrkesvalhemma i denne perioden.

Yrkesvalhemma

I 2007 var det om lag 18 900 yrkesvalhemma arbeids-søkjarar i aldersgruppa 16-29 år, noko som tilsvarar 2,3 prosent av folkemengda i denne aldersgruppa (sjå Figur 9). I befolkninga totalt var 2,6 prosent yrkesvalhemma. Frå 1997 til 2005 auka prosentdelen yrkesvalhemma sterkt både i aldersgruppa 16-29 år og i befolkninga elles. Denne auka i yrkesvalhemma arbeidssøkjarar skjedde samstundes med den generelle aukinga i arbeidsløysa, og nådde ein topp i 2005, da det var slutt på lågkonjunktura. Aukinga kan òg i stor grad skuldast innstramningar i regelverket om uførepensjon i 2000 og tidsavgrensing på rehabiliteringspengar i 2004 (sjå faktaboks om regelverksendringar). Prosentdelen yrkesvalhemma minka noko frå 2005 til 2007.

Det er få yrkesvalhemma i aldersgruppa 16-19 år, men

.....

.....

i aldersgruppa 25–29 år er det ein større del enn elles i befolkninga som er yrkesvalhemma, og blant 20–24 åringane er det ein like stor del som elles i befolkninga. I aldersgruppene 16–19 år og 20–24 år er menn oftare yrkesvalhemma enn kvinner, medan det i aldersgruppa 25–29 år ikkje er nokon kjønnskilnad. I befolkninga elles er det ein større del kvinner enn menn som er yrkesvalhemma.

Uføreytingar

Om lag 10 300, eller 1,5 prosent av ungdom i alderen 18–29 år mottok uføreytingar per 31. desember 2007, noko som inneber ei auke på 35 prosent frå 1997 til 2007. Det er likevel få unge som får uføreytingar samanlikna med resten av befolkninga, der 11 prosent mottok uføreytingar 31. desember 2007. I ungdomsgruppa er det ein noko større del menn enn kvinner som er uføre, medan kvinner i størst grad er uføre elles i befolkninga. Talet på mottakarar av uføreytingar har stort sett auka svakt i perioden, men ville kanskje ha auka meir dersom det ikkje hadde vorte innstrammingar i regelverket i 2000 (sjå faktaboks om regelverksendringar).

Ein kunne forvente at talet på mottakarar av uføreytingar stabiliserer seg eller går ned når sysselsettinga aukar, sidan ein gunstig arbeidsmarknad òg vil sleppe til mindre ressurssterke grupper. Det kan òg vera motsett, at auke i sysselsettinga kan auke rekrutteringsgrunnlaget til uføreytingar. Det ser likevel ikkje ut til at konjunkturane påverkar utviklinga i uføreytingar blant ungdom, verken i den eine eller andre retninga.

REFERANSAR

Schröder, Lena (2000): *Ungdomsarbetsløsheten i ett internasjonelt perspektiv*. Institutet för arbetsmarknads-politisk utvärdering (IFAU): Rapport 4/2000.

Ugreninov, Elisabeth (2007): «Yrkestilknytning». I Normann, Tor Morten (red.): *Ungdoms levekår*, s. 48-62. Oslo: SSB.

Kor stor del av dei langtidssjukmeldte fell ut av arbeidsmarknaden?

AV: LINDA HAUGE OG OLA THUNE

SAMANDRAG

«50 prosent av personar som er sjukmeldt i meir enn åtte veker, er ute av arbeidsmarknaden to år seinare» har det ofte vorte hevda i diskusjonar om sjukefråvær og sjukefråværsoppfølging. Dette talet baserer seg på eit par utvalsundersøkingar gjort for rundt 15 år sidan. I denne artikkelen ynskjer vi å finne ut om dette resultatet gjeld generelt. Med utgangspunkt i alle påbegynte sjukepengetilfelle i 2003, har vi undersøkt prosentdelen som framleis er i arbeid på ulike tidpunkt frå 6 månader til 3 år etter avslutta sjukepengeperiode. For tilfelle som har vart i minst 8 veker finn vi at vel 68 prosent framleis er i arbeid etter 3 år. Det er ein noko større del blant kvinner enn menn som framleis er i arbeid. Prosentdelen er lågare i dei yngste og eldste aldersgruppene, men er rundt 65 prosent også i aldersgruppa 50–54 år. Det er i hovudsak meir alvorlege diagnosar som fører til at langtidssjukmeldte fell ut av arbeidsmarknaden. Prosentdelen som framleis er i jobb tre år seinare går ned med varigheita på sjukefråværet. For dei som har brukt opp sjukepengereetten er om lag 44 prosent i arbeid tre år etter. Omfanget av sjukefråvær dei siste fem åra før sjukefråværstilfellet vi analyserer ser ikkje ut til å påverke delen som framleis er i arbeid. Blant dei som ikkje lenger er i arbeid aukar delen som er på yrkesretta attføring og uførepensjon med tida. Delen som er på rehabiliteringspengar er høgst etter 6 månader og går gradvis ned.

INNLEIING

I tilknytning til oppfølging av sjukmeldte og tidspunkt for iverksetjing av tiltak, har det vorte hevda at halvparten av dei som er sjukmeldt i åtte veker er ute av arbeidslivet to år seinare. Denne påstanden har med tida utvikla seg til å bli ei etablert sanning i mange miljø som er opptekne av sjukefråværsarbeid.

Studiar som dokumenterer dette av nyare dato er derimot vanskeleg å finne. Dahl (1985) fann blant eit utval som var sjukmeldte i meir enn tre månader at var det 61 prosent som ikkje hadde ei trygdeytning eit år seinare. I St.meld. nr. 39 (1991–92), *Attføringsmeldinga*, vert det referert til tal frå databasen over klientstraumar i trygdevesenet (KIRUT). Tala viser at blant personar som er sjukmeldt i meir enn åtte veker er 53 prosent i arbeid. Bjørndal (1994) studerte ein kohort i Moss kommune som hadde vore sjukmeldt i over åtte veker. Han fann at under halvparten av dei som hadde vore sjukmeldt i over åtte veker var i arbeid igjen dryge to år etter at dei blei sjukmeldt. Blant dei som gikk ut heile sjukepengeperioden, finn han at berre ein av 10 kjem tilbake i arbeid. Høg alder, mange tidlegare sjukmeldingar og visse sjukdomar reduserte sjansen for å komme tilbake til jobb. Han fann heller ingen særskilt effekt av oppfølging av langtidssjukmeldte. Han meiner at det som skjer med langtidssjukmeldte truleg er

prega av to dominerande forhold som ikkje kan målast direkte; kor alvorleg sjukdommen er og kor vanskeleg situasjonen på arbeidsmarknaden er.

Nordberg og Røed (2002) undersøker kva for tilstand langtidssjukmeldte er i etter 2 månader, 1 år, 2 år og 3 år etter avslutta sjukepengeperiode i 1995. Langtidssjukmeldte er definert som personar som har motteke sjukepengar i minimum 6 månader. Moglege tilstandar er yrkesretta attføring, anna attføring, arbeidsledig, nye sjukepengar, uførepensjon og ikkje gjenfunnen i registeret. Tilstandane er gjensidig utelukkande og føl ei rangering. Personar som ikkje er registrert i nokon av dei andre tilstandane, kjem i gruppa «ikkje i registeret». Personar i tilstanden «ikkje i registeret» kan anten være i arbeid eller ha gått ut av arbeidsstyrken. Dei antek at personar under 60 år i hovudsak er i arbeid. Etter tre år finn dei i underkant av 50 prosent i tilstanden «ikkje i registeret».

I denne artikkelen ynskjer vi å finne ut om dei omtala funna kan generaliserast eller om det var spesielt for desse studia.

Vi ynskjer å svare på fylgjande problemstillingar:

- Kor stor prosentdel av personar som er sjukmeldte i meir enn åtte veker er framleis i jobb etter 6 mnd, 1 år, 2 år og 3 år etter avslutta sjukepengeperiode?

- Kva kjenneteiknar desse sjukmeldte? Kva diagnosar har dei? Korleis ser dei ut med omsyn til alder og kjønn? Er det skilnad på kva type næring dei jobbar i?
- Er det stor skilnad på personar som er sjukmelde i åtte veker kontra dei som er sjukmelde litt kortare eller litt lengre? Er åtte veker eit kritisk punkt med omsyn til sannsynet for å miste tilknytninga til arbeidslivet?
- Kva status har dei som ikkje lenger er i jobb etter 6 månader, 1 år, 2 år og 3 år? Er dei på andre trygdeordningar?

DATA OG METODE

Analyseobjekta er arbeidstakarar med påbegynte sjukepengar i 2003. Arbeidstakar vil her seie at dei er registrert i Arbeidstakar/ arbeidsgjevarregisteret (AA-registeret) med eit arbeidsforhold. Desse føl vi med omyn til om dei er i jobb og/eller mottok trygd etter 6 månader, 1 år, 2 år og 3 år etter avslutta sjukepengeperiode. For å bli inkludert i gruppa «i arbeid» må ein være gjenfunnen med eit aktivt arbeidsforhold i AA-registeret på oppfølgjingsstidspunktet.

Vi veit at for nokre arbeidsforhold kan det være manglande eller forseinka utmelding av AA-registeret. Utmelding skal til dømes skje når arbeidsforholdet opphører eller ved overgang til 100 prosent rehabiliteringspengar eller andre trygdeytningar. Vi har derfor også kontrollert opp mot NAV sitt inntektsregister for å avgjere om ein er i arbeid eller ikkje. I tillegg til at ein må være gjenfunnen med eit arbeidsforhold i AA-registeret, må ein ha tent pensjonspoeng i åra etter avslutta sjukepengar og hatt ei inntekt på minst kr 65 000 i året.

Individuelle kjenneteikn som kjønn, alder og sjukmeldingshistorikk har vi frå NAV sitt sjukepengeregister, medan

Kva kjenneteiknar utvalet

Det er 357 726 personar med påbegynte sjukepengar i 2003. 61 prosent er kvinner. Av desse har 188 518 vore sjukmeldt i åtte veker eller meir. Gjennomsnittleg varigheit for alle er 117 dagar (mellom fire og fem månader). For dei som har vore sjukmeldt i meir enn 8 veker, er gjennomsnittleg varigheit på 196 dagar (sju månader). Gjennomsnittleg alder er 41 år for heile utvalet og 43 år for dei som har vore sjukmeldt i over 8 veker. Median alder er 42 år. Det var ca 12 600 som allereie hadde ein gradert uførepensjon når sjukepengeperioden tok til i 2003. 80 prosent av desse hadde 50 prosent uførepensjon eller lågare. Rundt 45 prosent har muskel/skjelettdiagnosar og rundt 20 prosent har psykiske lidningar.

informasjon om arbeidsforhold, som næring, sektor og stillingsbrøk, kjem frå AA-registeret.

Hovudgruppa vi vil analysere er dei som har vore sjukmeldte i 8 veker, men vi vil også samanlikne med grupper som har vore sjukmeldte i 6 veker, 12 veker og 26 veker.

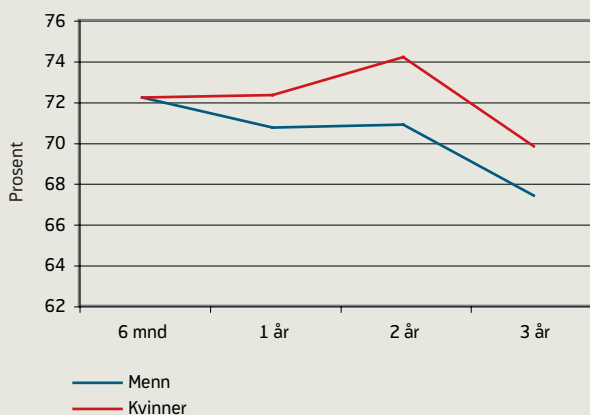
OVER 2/3 ER I JOBB TRE ÅR ETTER EIN SJUKMELDINGSPERIODE PÅ ÅTTE VEKER ELLER MEIR

I gjennomsnitt er 67,3 prosent av mennene blant dei som er sjukmeldte i 8 veker eller meir framleis i jobb tre år seinare. Blant kvinner er 69,7 prosent i jobb. Årsaka til at kvinner i litt større grad enn menn framleis er i arbeid er truleg todelt. For det fyrste er kvinner meir sjukmeldte enn menn slik at innslaget av mindre alvorlege sjukdommar er større - og dermed er det større moglegheiter for å halde på arbeidet. Kvinner arbeider også i mykje større grad deltid enn menn (19,7 prosent mot 4,3 prosent) målt tre år etter sjukefråværsperioden. Det er også større sjanse for at ein kan oppretthalde deltidsarbeid sjølv om ein har dårleg helse. For alle sjukmeldte, uavhengig av varigheita, er det rundt 75 prosent som framleis er i arbeid tre år etter sjukepengeperioden. Blant alle arbeidstakarar, også dei som ikkje er sjukmeldt i det heile tatt, er i alt 84 prosent framleis i arbeid tre år seinare.

Vi kan legge merke til at prosentdelen for kvinner som framleis er i arbeid aukar frå eitt til to år etter sjukefråværet, medan den er omlag uendra for menn. Dette heng saman med svangerskapspermisjonar. Dersom me ekskluderer

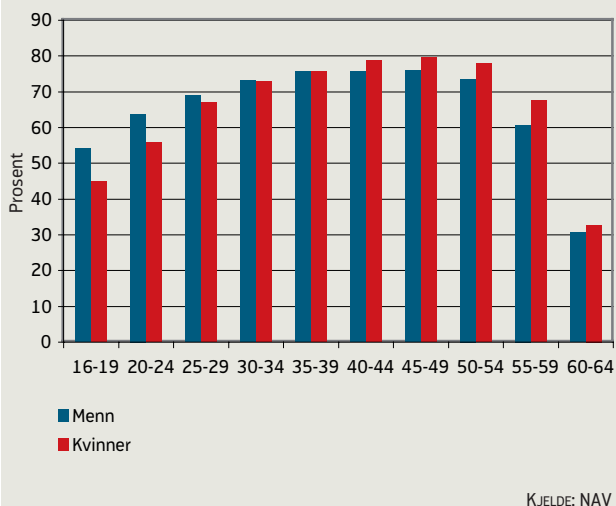
Figur1.

Prosentdel i jobb etter 6 mnd, 1 år, 2 år og 3 år fordelt etter kjønn (2003)

KJELDE: NAV

Figur 2.
**Prosentdel i jobb 3 år etter at ein har vore sjuk-
 meldt i åtte veker eller meir, fordelt etter kjønn
 og alder (2003).**

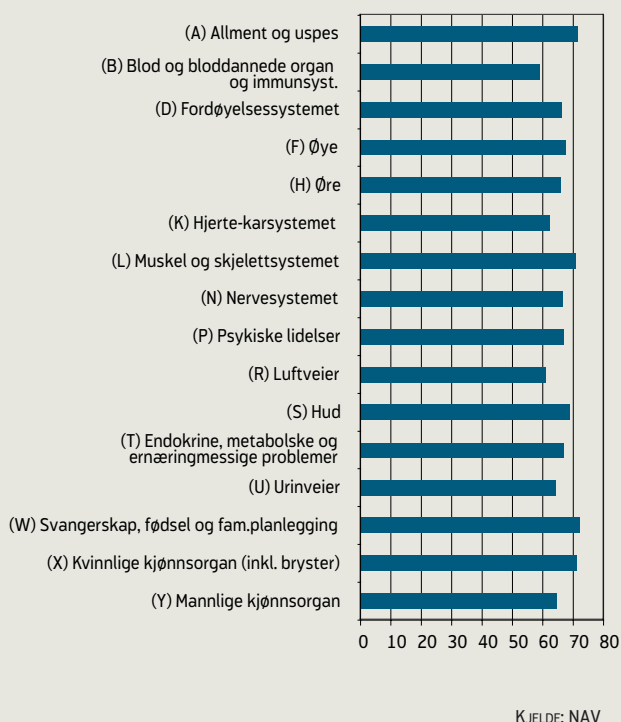

derer diagnoser knytt til svangerskap og fødsler viser kurva same form som for menn.

Alder er naturleg nok ein viktig forklaringsvariabel med omsyn til å framleis være i arbeid etter ein sjukdomsperiode. Dei yngste og dei eldste aldersgruppene har ein lågare del i jobb tre år etter avslutta sjukepengeperiode. For dei yngste i alderen 16–19 år er rundt 50 prosent ute av arbeid tre år seinare. Den viktigaste forklaringa på dette er at unge i denne aldersgruppa i stor grad enno ikkje har etablert ei stabil tilknytning til arbeidslivet. Dei vekslar mellom arbeid og utdanning eller har deltidssjober på kortare og lengre periodar. Rundt ein tredjedel av dei som ikkje er i arbeid tre år seinare i aldersgruppa 16–24, har diagnoser knytt til svangerskap og fødsler på sjukmeldinga. Truleg er mange av desse anten heime med barn og mottok kontantstøtte eller overgangsstønad som einsleg forsørgjar, eller under utdanning. Ein tredje forklaring på den relativt låge delen som er i jobb etter tre år er alvorleg sjukdom. Det ser ut til at dersom ein er sjuk i åtte veker eller meir når ein er så ung, er det ofte snakk om relativt alvorlege sjukdomar. Aldersgruppa 16–24 år er ei relativt lita gruppe som ikkje utgjør meir enn vel 5 prosent av dei som er sjukmeldte over 8 veker.

For den eldste aldersgruppa, 60–64 år, har mange overgang til uførepensjon eller avtalefesta pensjon (AFP). Rundt 35 prosent blant dei som var sjukmelde i meir enn åtte veker i denne aldersgruppa, mottok uførepensjon tre år seinare.

Figur 3.
**Prosentdel i jobb 3 år etter at ein har vore sjuk-
 meldt i åtte veker eller meir, fordelt etter diagno-
 segruppe (2003).**

MANGE MED PSYKISKE LIDINGAR ER FRAMLEIS I JOBB ETTER TRE ÅR

Når vi ser på diagnosefordelinga på hovudgruppenivå, er det ikkje nokon diagnosegruppe som har ein særskilt høg eller låg del i arbeid tre år seinare. Dette har nok samanheng med at hovudgruppene er samansatte av både ufarlege og meir alvorlege sjukdommar innan kvar gruppe. Sjukdommar i luftvegane er noko overraskande den diagnosegruppa med lågast del som er i jobb etter tre år. Dersom me ser nærare på diagnosane, er det likevel ikkje så overraskande. Det er ofte alvorlege sjukdommar som til dømes vondarta svulst på lungene og KOLS som kjenne-teiknar dei som ikkje lenger er i jobb (dei som ikkje er i jobb kan også være døde). Også sjukmeldte med diagnoser i samanheng med hjerte-karsystemet er naturleg nok i mindre grad i jobb etter tre år. Dette er på den andre sida små diagnosegrupper.

Hovudtyngda av sjukefråværet skuldast lidningar i muskel- skjelettsystemet og psykiske lidningar. 67 prosent av dei med psykiske lidningar er i jobb etter tre år. Denne diagnosegruppa er svært differensiert med omsyn til å framleis være i jobb. Av psykiske lidningar der det er min-

Diagnosar i sjukefråværs- og sjukepengeregisteret

Diagnosane på sjukmeldingsattestane er koda etter systemet ICPC-2 (International Classification of Primary Care). ICPC-systemet består av 17 ulike diagnosegrupper som igjen består av enkeltdiagnosar som beskriv symptom/plager eller sjukdomsdiagnosar. Legen skal primært kode sjukdomsdiagnosar dersom det ut frå klinisk vurdering er mogleg. Legen er pålagt å påføre diagnosar på alle sjukmeldingar.

dre enn 50 prosent som held jobben, er det snakk om lidingar som schizofreni, stoffmisbruk og kronisk alkoholisbruk.

SJUKDOMSHISTORIKK

Omfanget av tidlegare sjukefråvære kan sjåast på som eit mål på helsetilstanden til den enkelte. Vi kan derfor rekne med at eit stort omfang sjukefråværstilfelle forut for det tilfellet vi studerer vil redusere prosentdelen ein gjenfinn i arbeid. Bjørndal (1994) fann i sin studie at eit høgt fråvær dei siste 13 månadene før analyseperioden reduserte sannsynet for å være i arbeid to år seinare.¹

I vår analyse studerer vi talet på sjukefråværsdagar dei siste fem åra før startdatoen på sjukefråværet, og vi finn ikkje noko effekt av om ein tidlegare har vore mykje sjukmeldt.

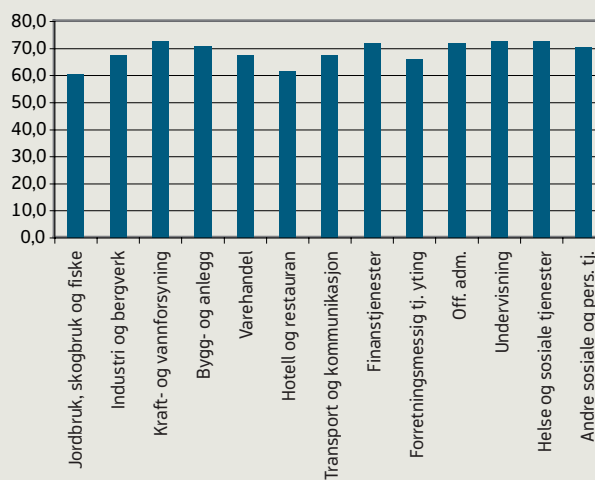
NÆRINGSFORDELING

Sjukefråværet varierer relativt mykje mellom næringsgrupper. Høgst sjukefråvær er det i helse- og sosiale tenester, som er dominert av kvinner med fysisk tungt arbeid. Det er også høgt fråvær i næringsgruppene «Transport og kommunikasjon» og «Hotell- og restaurantverksemd». Er det også i desse næringsgruppene størst del fell ut av arbeidsmarknaden gitt at dei har vore sjukmeldte i minst åtte veker?

Figur 4 viser at det er dei som er sjukmeldt i «Hotell og restaurantverksemd» som i minst grad er i jobb tre år etter sjukmeldinga. Dette er ei næring som mange unge arbeider i mellombels ved sidan av studiar og liknande. For å unngå å få med denne effekten, er personar under 30 år ekskludert.² Noko overraskande er det at ein såpass stor del av dei sjukmeldte i «Helse- og sosiale tenester» framleis er i jobb

Figur 4.

Prosentdel i jobb etter tre år fordelt på næring. Personar over 30 år i 2003.

KJELDE: NAV

etter tre år. I denne næringsgruppa er det kvinner som i størst grad er i jobb, 72,5 prosent mot 63,7 for menn. Menn utgjør ein relativt liten del i denne næringsgruppa.

Det er også overraskande at «Forretningsmessig tenesteyting» er blant dei næringane som har lågast del i jobb etter tre år. Dette er ei næringsgruppe som har lågt sjukefråvær samla sett. Årsaka til at over 30 prosent er ute av jobb kan derfor være at dei som er lenge sjukmeldte i denne næringsgruppa gjerne har meir alvorlege diagnosar.

For menn over 55 år er det lågast prosentdel som framleis er i arbeid i transport og kommunikasjon og i industri og bergverksdrift, medan finn vi den høgste delen i undervisning. For kvinner i alderen 55–59 år er det lågast del i arbeid etter tre år i industri og bergverk og i varehandel. For kvinner over 60 er det lågast del i undervisning. I dei yngre gruppene er det hotell- og restaurantverksemd som kjem dårlegast ut for begge kjønn.

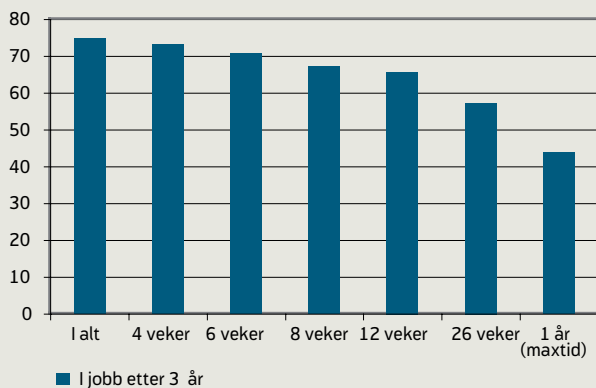
ER ÅTTE VEKER EIT KRITISK PUNKT?

Figur 5 viser prosentdelen i arbeid tre år seinare for sjukefråværstilfelle med ulike varigheiter. Delen går som forventane ned jo lenger sjukefråværsperioden varar. Blant dei som brukar opp sjukepengereetten er det knapt 44 prosent som framleis er i jobb tre år seinare. Dei fleste av desse er ute av arbeid allereie når sjukepengeperioden er over. Skilnaden i delen som framleis er i arbeid etter tre år er liten for personar som har vore sjukmeldt i åtte veker eller 12 veker.

¹ Målt i talet på sjukefråværsdagar. Lågt <10 dg, middels: 10-99 dg og høgt > 100 dg.

² Vi har også ekskludert personar under 40 år, men fordelinga blir den same. Prosentdelen i Jordbruk, skogbruk og fiske er endå mindre, men dette er ein næring med veldig få tilsette.

Figur 5.
Prosentdel i jobb tre år etter sjukmeldinga fordelt på ulike varigheitsgrupper

KJELDE: NAV

Ein kan ut frå dette generelt ikkje seie at åtte veker er eit kritisk punkt når det gjeld sjansen for å falle ut av arbeidsmarknaden, men sjansen aukar med lengre sjukefråværs-tilfeller. Lange sjukefråvær er gjerne forbunde med meir alvorlege sjukdomar og følgjeleg er sjansen for å ikkje klare å arbeide større. Prosentdelen som vert gjenfunne i arbeid er også noko lågare blant dei som er 100 prosent sjuktmedte enn blant dei som er gradert sjuktmedte (62,8 prosent mot 67,3). Dette viser også at det er dei med alvorlege sjukdommar som i størst grad fell ut av arbeidslivet.

STATUS ETTER TRE ÅR

Tabell 1 viser kva status personar som har vore sjuktmedte i minst åtte veker har etter 6 månader, 1 år, 2 år og 3 år etter avslutta sjukepengeperiode.³

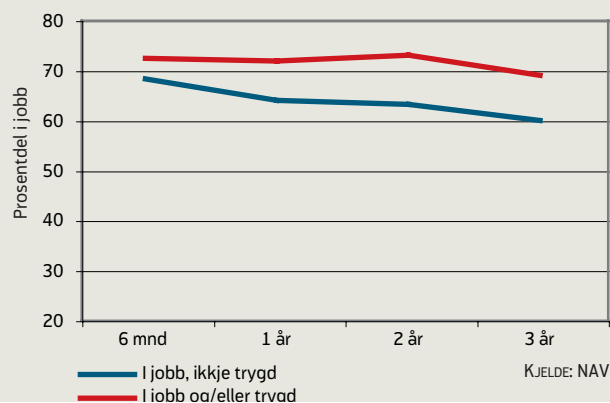
Tabell 1.
Stønadsstatus 6 mnd, 1 år, 2 år og 3 år etter avslutta sjukepengeperiode

Stønad	6 mnd	1 år	2 år	3 år
Sjukepengar	9436	17439	20515	18770
Rehabiliterings- pengar	21440	15898	9043	7825
Yrkesretta attføring	9168	10778	12120	11347
Tidavgrensa uførepensjon	720	1192	3590	5863
Uførepensjon	13353	14920	17831	19735

KJELDE: NAV

³ Statusane er ikkje gjensidig utelukkande. Dei kan også være i arbeid.

Figur 6.
Prosentdel i jobb etter 6 mnd, 1 år, 2 år og 3 år etter avslutta sjukepengeperiode. Kombinasjon jobb og trygd er heldt utanfor

KJELDE: NAV

KOMBINASJON ARBEID OG TRYGD

Korleis ein skal definere det å være i jobb, er ikkje alltid opplagt. Mange kombinerer jobb og ein stønad. Manglande eller sein utmelding frå AA-registeret kan også førekoma ved avslutta arbeidsforhold eller overgang til 100 prosent trygdeytting.

Figur 6 viser prosentdelen som framleis er i arbeid på ulike tidspunkt etter avslutta sjukepengeperiode, der kombinasjonar av arbeid og trygd er utelate samanlikna med prosentdelen der kombinasjonar er inkludert. Rundt 5 prosent av dei som har vore sjuktmedte i meir enn 8 veker finn me både att i AA-registeret og med ei trygdeytting.⁴

Tabell 2 viser status tre år seinare for personar som ikkje lenger er i jobb:

Tabell 2:
Stønadsstatus 6 mnd, 1 år, 2 år og 3 år etter avslutta sjukepengeperiode for personar som ikkje er gjenfunne i AA-registeret.

Stønad	6 mnd	1 år	2 år	3 år
Sjukepengar	736	1149	1345	157
Rehabiliterings- pengar	6880	5931	4176	4211
Yrkesretta attføring	5468	6769	8052	8033
Tidavgrensa uførepensjon	176	345	1546	3104
Uførepensjon	593	577	917	2840

KJELDE: NAV

⁴ Om lag 2 % er døde eller utvandra.

OPPSUMMERING/DISKUSJON

Rundt 67 prosent av dei som har vore sjukmeldte i meir enn 8 veker er framleis i arbeid tre år etter avslutta sjukepengeperiode. Delen er noko høgare for kvinner enn for menn. Sjansen for å halde på arbeidsforholdet vert mindre dess lenger ein er sjukmeldt, sidan det då som regel dreier seg om meir alvorlege sjukdommar. I forhold til kva som ofte vert hevda om sannsynet for å falle ut av arbeidsmarknaden når ein er langtidssjukmeldt, er det ein langt større del som bevarar arbeidet. Årsakene til at denne analysen viser høgare del i arbeid etter langtidssjukefråvær kan være fleire. For det fyrste er denne analysen gjort på heile populasjonen som har påbegynt sjukepengar over eit år. Tidlegare studiar har vore gjort på utval. I studien frå Moss var utvalet relativt lite. Definisjonen av kva som er å være i arbeid kan også være ulik. Vidare er det grunn til å tru at situasjonen på arbeidsmarknaden har betydning for om den enkelte klarar å oppretthalde arbeidet. Studiane som viser at berre 50 prosent tek opp att arbeidet vart utført på slutten av 1980-talet og bytjinga av 1990-talet då situasjonen på arbeidsmarknaden var vanskelegare enn i perioden 2003-2006. Arbeidsgjevars og arbeidstakars innstilling og vilje til tilrettelegging kan også ha endra seg.

REFERANSAR

- Bjørndal, A. (1994). «Oppfølging av langtidssykemeldte. En undersøkelse av en kohort frå Moss kommune». Tidsskrift for den norske lægeförening ; 114: 2857–62
- Nordberg. M og Røed. K (2002): «Utstøting av arbeidsmarkedet og tiltaksapparatets rolle» Rapport2/2002. Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomiske analyser.
- St.meld.nr. 39 (1991–92). Attføring or arbeid for yrkeshemmede. Sykepengar og uførepensjon (*Attføringsmeldinga*).

Friskmeldt fra mandag

AV: SØREN BRAGE OG OLA THUNE

SAMMENDRAG

Det har lenge vært antatt at leger ofte friskmelder fra mandager, men hvor vanlig denne praksisen egentlig er har ikke vært undersøkt tidligere. Vi har sett på omfanget av friskmelding på ukens og månedens ulike dager og forsøkt å gi et grovt anslag over hva en slik praksis kan medføre av kostnader.

Undersøkelsen viste at det er betydelig flere friskmeldinger på mandager (61 %) enn det man ville forvente ved en jevn fordeling over uken. Det er også flere friskmeldinger ved månedsskiftet enn hva som kunne forventes.

BAKGRUNN

Ved lengre sykefravær har det vært observert at forholdsvis mange arbeidstakere blir friskmeldt og begynner på arbeid etter helgen. Det er ikke kjent hva dette beror på, men det er lite trolig at helsemessige forhold har betydning, fordi da ville man forventet en tilnærmet jevn fordeling av friskmeldinger over alle ukedagene. I stedet er praktiske forklaringer blitt foreslått:

- Arbeidsgivere foretrekker å telle i hele uker når de planlegger for vikarer og arbeidsfordeling under sykefravær
- Leger finner det enklere å forholde seg til hele tidsenheter som uker og måneder når de skriver sykmeldinger
- Arbeidstakere ønsker ofte å få med seg de ekstra hviledagene i helgen før de starter på jobb

Fra forsikringsmedisinsk hold har det vært stilt spørsmålstegn ved denne praksisen. I *Trygdemedisinsk håndbok* som i stor grad har vært brukt av norske allmennleger står det at: «Etter en lengre sykmeldingsperiode kan det være hensiktsmessig at friskmeldinger skjer på torsdager eller fredager for å få en mykere tilbakeføring til arbeidslivet» (Tellnes 1994). Lignende formuleringer, der man peker på helsemessige gevinster av å starte mykt, er brukt i de nye retningslinjene for svenske legers sykmeldingsrutiner (Socialstyrelsen 2007).

Hvis det er slik at mange får sin sykmelding forlenget over helgen, uten at det er medisinske grunner for det, så vil det medføre betydelige merutgifter for sykelønnsordningen. En endret praksis – med friskmelding før helgen – ville kunne gi besparinger i ordningen.

Formålet med studien har vært å analysere omfanget av friskmeldinger fordelt på ukens og månedens dager, og å gi et anslag over hva endret praksis – med mer friskmelding før helgen – vil medføre av lavere kostnader.

Anslag over besparelser ved friskmelding før helgen

I denne beregningen inkluderte vi bare sykefraværstilfeller som ble dekket av NAV, det vil si tilfeller lenger enn 16 dager. I 2006 var det 543 331 sykefraværstilfeller. Ved en tilfeldig fordeling ville vi forventet at 232 856 tilfeller av disse (3/7 av 543 331) hatt fredag, lørdag eller søndag som siste fraværsgdag. Det faktiske tallet var imidlertid høyere. Hvis det antas at de tilfellene som utgjorde forskjellen mellom faktisk og forventet antall tilfeller kunne blitt friskmeldt på fredagen istedenfor mandagen, kan vi beregne besparelsen ved å multiplisere antallet forskjellstilfeller med gjennomsnittelig utgift for én dags sykefravær. Basert på de totale sykepengeutgiftene i forhold til antallet sykefraværsgdager dekket av NAV, ble denne utgiften satt til 890 NOK per dag i 2006.

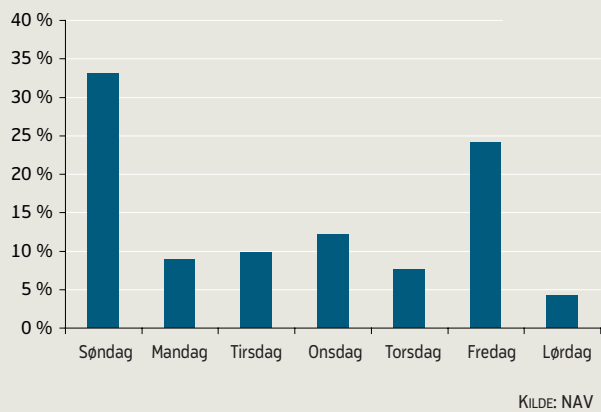
Til undersøkelsen ble datamateriale fra sykefraværregistret i NAV benyttet. Alt legemeldt sykefravær, det vil si sykefravær lengre enn egenmeldingsperioden på 3 dager som ble avsluttet i 2006, ble inkludert. Registeret inneholder opplysninger om start- og sluttdato for alle sykefraværstilfeller. Se egen faktaboks som redegjør for hvordan vi har beregnet innsparingsmulighetene for sykelønnsordningen.

FRISKMELDING PÅ MANDAG

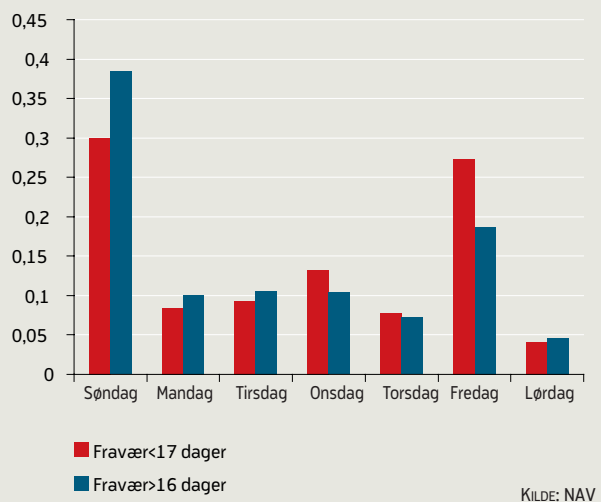
Det totale antallet legemeldte sykefraværstilfeller i 2006 var rundt 1 458 000. Fordelingen etter hvilken ukedag som var siste sykefraværsgdag vises i figur 1.

Flertallet sykefraværstilfeller hadde søndagen (33 %) eller fredagen (24 %) som siste fraværsgdag. Fordi sykepenge bare utbetales for arbeidsdagene mandag-fredag, kan man regne med at disse, samt de med lørdag som siste fraværsgdag (4 %), gikk tilbake til arbeid på mandagen.

Figur 1:
Fordeling av alle sykefraværstilfeller avsluttet i 2006 etter siste sykefraværsgdag i prosent

Figur 2:
Fordeling av alle sykefraværstilfeller avsluttet i 2006 etter siste sykefraværsgdag og fraværets lengde i prosent

Samlet gjaldt dette 61 prosent av alle sykefraværstilfellene. Ved en lik fordeling av friskmeldingsdager, ville 43 prosent hatt mandag som første arbeidsdag etter fraværet. Det er altså en betydelig overvekt som har fredag-søndag som siste sykefraværsgdag.

Av de gjenstående ukedagene, var onsdagen (13 %) den hyppigst forekommende som siste arbeidsdag. Dette kan tyde på at friskmelding midt i uken forekommer, men i beskjedent omfang.

For å se om ukedag for friskmelding var avhengig av sykefraværets lengde, ble materialet delt i sykefravær av

Tabell 1:
Antall avsluttede sykefraværstilfeller i 2006 etter utvalgte datoer

Datum	Antall fravær	Andel (pr. tusen)	Forventet antall fravær
31-jan	9966	6,8	3994
28-feb	10004	6,9	3994
31-mar	15176	10,4	3994
30-apr	12953	8,9	3994
31-mai	10318	7,1	3994
30-jun	16062	11	3994
31-jul	7503	5,1	3994
31-aug	7546	5,2	3994
30-sep	7875	5,4	3994
31-okt	8504	5,8	3994
30-nov	7845	5,4	3994
31-des	17012	11,7	3994
Totalt	130764	89,7	47928

KILDE: NAV

forskjellig varighet. Noe entydig mønster ble ikke funnet når sykefraværet ble delt i kort (mindre enn 17 dager) eller langt fravær (17 dager og mer) med unntak av at søndagen var vanligere som siste fraværsgdag ved langt fravær (fig 2). Fredagen var mindre vanlig. Andelen som ble friskmeldt på mandagen var den samme – 61 prosent.

FRISKMELDING VED MÅNEDSSKIFTE

Det var en tendens til at sykmeldte oftere ble friskmeldt ved månedsskifte (tabell 1). For enkelhets skyld legges bare frem forventet og virkelig tall for den siste dagen i hver måned som siste fraværsgdag. Ved en lik fordeling av friskmeldinger over året, ville rundt 4 000 sykefraværstilfeller hatt sin siste fraværsgdag på siste dag i hver måned. Dette tilsvarer om lag 48 000 tilfeller i løpet av året. De reelle tallet lå rundt 131 000, det vil si nesten tre ganger så høy som man skulle forvente.

KOSTNADER

Antallet sykefraværstilfeller som ble friskmeldt på mandag var rundt 336 000. Det er 103 000 flere enn hva man skulle forventet ved en jevn fordeling. Hvis disse 103 000 hadde blitt friskmeldt én dag tidligere, det vil si på fredag istedenfor mandag, ville det ha gitt en besparelse på 92 millioner kroner.

DISKUSJON

Undersøkelsen av sykefraværsregistret viste at friskmelding på mandager var svært vanlig. Dersom det utelukkende skulle vært medisinske forhold som bestemte sykefraværets lengde, ville det ha vært en jevnere fordeling over alle ukens dager. Det er derfor åpenbart at ikke-medisinske forhold spiller en rolle ved valg av friskmeldingstidspunkt. Hva slag forhold det her dreier seg om er ikke undersøkt, men det er sannsynlig at arbeidstaker, arbeidsgiver og lege har praktiske grunner til at de sykmeldte kommer tilbake på mandager.

I tillegg til de regelmessige variasjonene basert på uker, så viser fordelingen i tabell 1 at friskmeldinger også skjer ved månedsskiftet i større utstrekning enn hva som kunne forventes ved en jevn fordeling. Dette tyder også på at praktiske hensyn er viktige ved friskmeldinger.

Det finnes ingen kjente medisinske grunner for å velge en bestemt ukedag til friskmelding. En gradvis tilbakegang etter et lengre sykefravær, eksempelvis med å begynne en torsdag, høres fornuftig ut, men det finnes ingen vitenskapelige studier som har påvist at det har helsemessige fordeler. Allikevel er det nå en antydning til at flere friskmeldes på torsdager, noe som kan tyde på at leger til en viss grad har akseptert dette argumentet.

Anslag over hva det koster samfunnet at så mange friskmeldes til mandag er meget usikre og kan være misvisende. Årsaken til dette er at vi ut fra en registerstudie som denne ikke kan vite om den sykmeldte går for tidlig eller for seint tilbake til arbeidet. Vi noterte en opphopning av friskmeldinger på mandager, men dette overskuddet kan både skyldes at noen fikk ekstra hviledager i helgen og at noen burde ha vært sykmeldt lenger, men startet tidligere enn ønskelig fordi det var en ny uke. Hvis man antar at alle de ekstra friskmeldingene på mandag skyldes en for sein friskmelding så medfører det altså en årlig kostnad på rundt 90 millioner kroner. Imidlertid er den reelle kostnaden antagelig lavere.

REFERANSER

Tellnes G (1994). «Trygdemedisinsk håndbok 1994». Oslo, Gyldendal Norsk Forlag.

Socialstyrelsen (2007). «Försäkringsmedicinskt beslutsstöd – vägledning för sjukskrivning». Stockholm, Socialstyrelsen.

Utviklingen i folketrygdens utgifter 1967–2007

Av: JON PETTER NOSSEN

SAMMENDRAG

I artikkelen søkes det å besvare spørsmål som: *Hvor tungt veier folketrygdens utgifter i forhold til landets samlede økonomiske ressurser? Hvordan har disse utgiftene utviklet seg over tid? Og hvor bærekraftig er folketrygden i forhold til forventede utgifter på lang sikt?*

Folketrygdens utgifter, i faste priser per sysselsatt, økte stort sett gjennom hele perioden 1967–2007¹, men økningen har avtatt de siste 15 årene. I 1967 utgjorde utgiftene 18 000 kroner per sysselsatt², mens de siden 2003 har vært stabile på om lag 100 000 kroner per sysselsatt.

Som andel av BNP for fastlands-Norge økte utgiftene betydelig fram til begynnelsen av 1990-årene, men de siste 15 årene har de ligget relativt stabilt mellom 14 og 17 prosent. Etter en nedgang siden 2003, er andelen i 2007 tilbake på samme nivå som i 1989.

Alderspensjon har i hele 40-årsperioden vært den tyngste utgiftsposten med rundt 40 prosent av utgiftene. Dernest kommer utgifter knyttet til uførhet og sykepenges. Til sammen har disse tre områdene utgjort mellom 66 og 79 prosent av utgiftene gjennom hele perioden.

Den stabile utgiftsandelen kan ikke uten videre tolkes som at folketrygdens utgifter er bærekraftige på lang sikt. Det er flere årsaker til dette:

- Det er ikke tatt hensyn til demografiske forhold. Befolkningsstrukturen har blant annet stor betydning for utgiftene til alderspensjon. Disse utgiftene har økt over tid som følge av økt opptjening av pensjonspoeng og økt levealder, men de senere år er økningen dempet av at årskullene som har nådd pensjonsalder, har vært relativt små. I årene som kommer vil disse alderskullene øke kraftig. Det vil føre til en kraftig økning i utgiftene til alderspensjon og en betydelig økning i folketrygdens samlede utgifter. Pensjonsreformen er ment å motvirke noe av denne økningen³, men utgiftene til alderspensjon som andel av BNP anslås likevel å øke betraktelig.
- Det forutsetter at finansieringsansvaret ikke utvides betydelig i framtiden.
- Erfaringen viser at utgiftsandelen øker ved lavkonjunktur. Dersom vi i framtiden skulle få en langvarig nedgang i økonomien, er det sannsynlig at dette isolert sett vil øke utgiftsandelen betydelig.

Det området som har hatt størst utgiftsvekst i 40-årsperioden sett under ett, er attføring, rehabilitering og hjelpemidler, fulgt av uførhet og alderspensjon. Utgiftene til sykepenges som andel av BNP for fastlands-Norge har vært relativt stabile siden innføringen av den nåværende sykepengeordningen i 1978–1979, mens utgiftene ved arbeidsledighet har variert mye som følge av konjunktursvingninger.

INNLEDNING

Folketrygden ble etablert 1. januar 1967 og har i 40 år vært det sentrale sikkerhetsnettet i den norske velferdsstaten. I 2007 utgjorde folketrygdens samlede utgifter 247 milliarder kroner. Tilsvarende tall i 1967 var 3 milliarder, eller 22 milliarder når vi regner om til kroneverdien i 2007. Økningen over tid har sammenheng med en rekke faktorer. Blant disse kan nevnes den generelle velstandsutviklingen, økt opptjening av pensjonspoeng, økt levealder, den demografiske utviklingen for øvrig, kvinners økte yrkesdeltakelse, utviklingen i befolkningens helse-

tilstand, endringer i folketrygdens finansieringsansvar og endringer i regelverket. I tillegg har konjunktursituasjonen betydning for kortsiktige svingninger i utgiftene.

I artikkelen søkes det å besvare spørsmål som: *Hvor tungt veier folketrygdens utgifter i forhold til landets sam-*

¹ Korrigert for endringer i hvilke ordninger folketrygden finansierer.

² Omregnet til kroneverdien i 2007.

³ Siden Regjeringen i årets tariffoppgjør har avtalt med partene i privat sektor at pensjonsreformens levealdersjustering skal innføres gradvis, vil pensjonsreformen fram til 2060 gi mindre innsparing enn tidligere anslått.

lede økonomiske ressurser? Hvordan har disse utgiftene utviklet seg over tid? Og hvor bærekraftig er folketrygden i forhold til forventede utgifter på lang sikt? Dette vil bli belyst ved å se på utgiftsutviklingen i faste priser per sysselsatt og som andel av bruttonasjonalproduktet for fastlands-Norge. Vi vil også se litt på enkelte hovedområder innenfor folketrygden og peke på noen faktorer som kan bidra til å forklare utviklingen.

Folketrygdens kjerne er en rekke ulike stønader til erstatning av arbeidsinntekt, som alders-, uføre- og etterlattepensjon, sykepenger, stønad ved arbeidsledighet, ved yrkesrettet attføring og medisinsk rehabilitering, stønad til enslige forsørgere og foreldrepenge ved fødsel og adopsjon. Dessuten omfatter den kompensasjon for visse utgifter, herunder stønad til helsetjenester, grunnstønad, hjelpestønad og gravferdsstønad. I tillegg kommer utlån av hjelpemidler til personer med nedsatt funksjonsevne,

Metode for korrigerer av utgiftene

Følgende utgiftsposter er lagt til de offisielle regnskapstallene for 1967–1970⁴:

- Syketrygden: Sykepenger, barselspenger, stønad til diverse helsetjenester og sykehjelp etter konvensjoner med andre land.
- Arbeidsløsetrygden: Dagpenger og andre stønader.
- Yrkesskadetrygden.

Følgende poster er trukket fra de offisielle utgiftstallene:

- Sysselsettingstiltak (1971–1982)
- Krigspensjon for sivilpersoner (1967–1990)
- Tilskudd til sykehus og sykehjem mv. (1971–1990)
- Poliklinisk/ambulant virksomhet (1981–1990)
- Behandlingsreiser til utlandet (1984–1990)
- Opptreningsinstitusjoner (1971–2006)
- Skyssvederlag for leger mv. (1971–2004)
- Syketransport (1971–2003)
- Oppholdsutgifter (1971–2003)
- Ambulansetransport (1981–1986)
- Luftambulansetransport (1988–2002)
- Skadetur for sivile krigspensjonister (1973–1990)
- Tilskudd til helsetjenesten i kommunene (1984–1985)
- Tilskudd til helse- og sosialtjenesten i kommunene (1988–1990)
- Tilskudd til familievernkontorer (1971–1982)
- Hjemmesykepleie mv. (1971–1985)
- Alkoholistinstitusjoner (1974–1985)
- Bedriftshelsetjeneste (1979–1983)
- Yrkesmedisin (1982–1989)
- Forlenget ferie for arbeidstakere over 60 år (1976–1992)
- Tilskudd til telefon for eldre og uføre (1975–1984)
- Administrasjonsutgifter (1967–2006)

⁴ Ikke alle utgifter fra disse trygdene er lagt til, jf. hvilke utgifter som er trukket fra for 1971 og utover.

ménerstatning ved yrkesskade og forskuttering av barnebidrag.

Fra starten omfattet folketrygden kun alderstrygd, uføretrygd, enke- og morstrygd, forsørgertrygd for barn og attføring. Først i 1971 ble syketrygden, yrkesskadetrygden og arbeidsløsetrygden innlemmet i folketrygden. Etter dette har dekningsområdet i grove trekk ligget fast. Likevel har det opp gjennom årene vært en rekke endringer med hensyn til nøyaktig hvilke utgiftsposter som dekkes av folketrygden. I artikkelen er det forsøkt å korrigere for dette for å få en mest mulig sammenlignbar tidsserie for hele perioden. Det er gjort ved å «flytte» en del poster inn eller ut av regnskapet for hvert enkelt år i tråd med hvilke utgifter folketrygden dekker i dag, ifølge statsregnskapet for 2007. Utgiftsposter som per i dag ikke er folketrygdens ansvar er dermed holdt utenfor gjennom hele tidsserien. Tilsvarende er utgiftsposter som i dag er folketrygdens ansvar, men ikke ble regnskapsført under folketrygden tidligere, tatt med for hele tidsserien.

Noen endringer har det ikke vært mulig å korrigere for. For eksempel er det ikke korrigert for forskyvninger i finansieringsandelen for helsetjenester mellom folketrygden og kommuner, fylkeskommuner eller helseforetak, unntatt når hele finansieringsansvaret er flyttet. Det er heller ikke korrigert for at forskuttering av barnebidrag før 1976 ble administrert og finansiert av kommunene.

En nærmere beskrivelse av hvilke utgiftskorrekasjoner som er foretatt er gitt i faktaboks. For en mer detaljert gjennomgang av folketrygdens utvikling og hvilke ordninger den omfatter, se Andresen (2007).

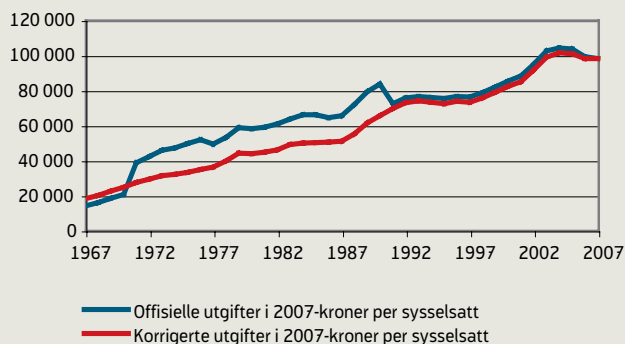
FOLKETRYGDENS UTGIFTER I FASTE PRISER PER SYSSELSATT

Avtakende utgiftsvekst

I figur 1 er folketrygdens samlede utgifter ifølge offisielle regnskapstall sammenlignet med korrigerede utgiftstall, beregnet som beskrevet over. Begge tallserier er i figuren oppgitt i 2007-kroner per sysselsatt. Vi ser at det var betydelig forskjell på de to utgiftsdefinisjonene fram til 1991. For 1967–1970 ligger de korrigerede tallene noe over de offisielle, men i hele perioden 1971–1990 betydelig under. Det skyldes blant annet at folketrygden i denne perioden finansierte sykehusene. Fra 1991 er det liten forskjell på de to utgiftsdefinisjonene, selv om de ikke sammenfaller helt før i 2007.

Som følge av at de korrigerede utgiftene er mer sammenlignbare over tid, viser de en noe jevnere utvikling enn de offisielle utgiftene. Det er de korrigerede utgiftene vi vil se nærmere på i det følgende.

Figur 1:
Offisielle og korrigerte tall for folketrygdens utgifter i 2007-kroner per sysselsatt

KILDE: NAV/SSB

I 1967 utgjorde de korrigerte utgiftene 18 000 kroner⁵ per sysselsatt. Etter 10 år var tallet dobbelt så høyt, og etter 15 år ble det i 1992 en ny fordobling til 73 000. I løpet av de siste 15 årene har det derimot bare vært en økning på 35 prosent. Vi ser altså tegn til at økningen i utgiftene avtar gjennom perioden. De siste årene har utgiftene ligget rundt 100 000 kroner per sysselsatt.

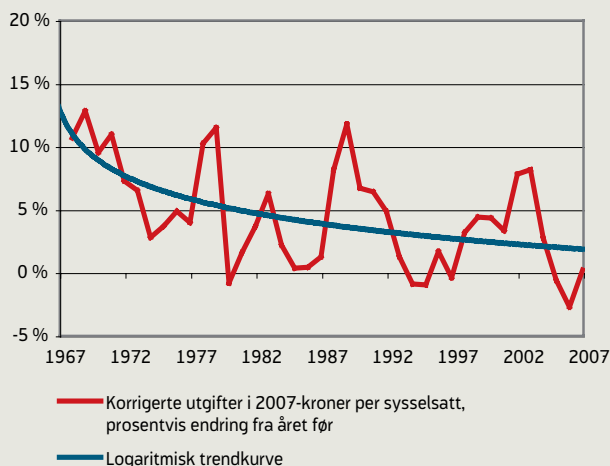
For 1967 tilsvarte de korrigerte utgiftene per sysselsatt 9,2 prosent av en gjennomsnittslønn⁶. I 2007 hadde andelen økt til 24,5 prosent.

For å se nærmere på hvordan utgiftsveksten har utviklet seg over tid, viser figur 2 den årlige prosentvise endringen i korrigerte utgifter i faste priser per sysselsatt. Vi ser at utgiftene etter denne definisjonen med noen få unntak økte hvert år gjennom hele 40-årsperioden. Tidsserien kan likevel deles inn i seks relativt distinkte perioder:

- 1967–1979: Betydelig økning (i gjennomsnitt 7,8 prosent per år)
- 1979–1987: Beskjeden økning (+1,8 %)
- 1987–1992: Betydelig økning (+7,5 %)
- 1992–1997: Ingen endring (+0,1 %)
- 1997–2003: Betydelig økning (5,2 %)
- 2003–2007: Ingen endring (-0,1 %)

Etter 1992 er det kun i 2002 og 2003 at utgiftene i faste priser per sysselsatt har økt med mer enn fem prosent. Dette henger sammen med at de nevnte to årene var preget av nedgangskonjunktur, og hadde periodens klart laveste vekst i BNP for fastlands-Norge.

Figur 2:
Korrigerte tall for folketrygdens utgifter i 2007-kroner per sysselsatt. Prosentvis endring fra året før, og logaritmisk trendkurve

KILDE: NAV/SSB

I figur 2 er det også lagt inn en trendkurve. Denne bekrefter at utgiftsveksten har vært avtakende gjennom perioden. Det er benyttet en logaritmisk trendkurve, siden det kan se ut til at utgiftsveksten avtar mindre de senere år. I den grad man kan si noe om framtiden ut fra figuren, ser det ut til at vi kan forvente en fortsatt moderat økning i folketrygdens utgifter i faste priser per sysselsatt, omtrent som vi har sett for de siste 15 årene. Vi vet imidlertid at demografiske forhold vil gi betydelig utgiftsvekst i årene som kommer. Det skyldes den lenge varslede eldrebølgen, som snart vil være et faktum. En kraftig økning i årskullene som når pensjonsalder vil føre til sterk vekst i utgiftene til alderspensjon, og vi må forvente betydelig økning i veksttakten også for folketrygdens samlede utgifter i faste priser per sysselsatt.

FOLKETRYGDENS UTGIFTER I PROSENT AV BNP

Samme utgiftsandel i 2007 som i 1989

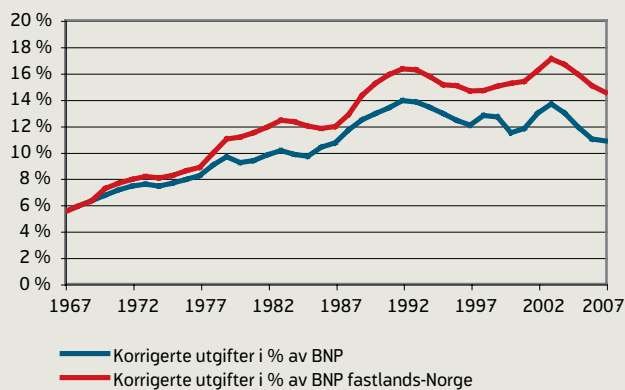
Figur 3 viser utviklingen i folketrygdens korrigerte utgifter som andel av bruttonasjonalproduktet (BNP) og BNP for fastlands-Norge. Fra rundt 1980 ser vi at utgiftsandelen av BNP for fastlands-Norge har vært betydelig større enn andelen av det «offisielle» BNP inklusive kontinentalsokkelen.

Begge utgiftsmålne avviker fra det vi benyttet i forrige avsnitt ved at utgiftene ikke bare er justert for økningen i

⁵ 2007-kroner.

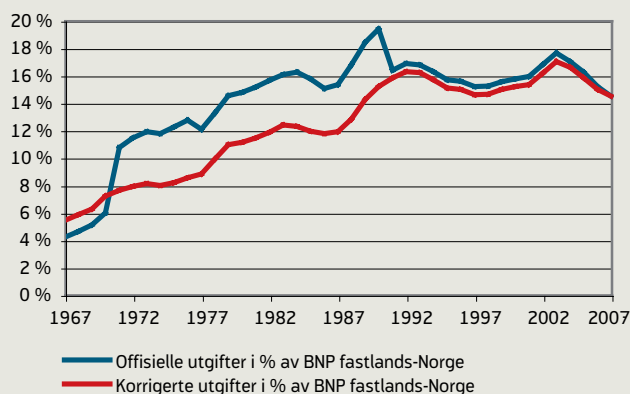
⁶ Lønn per normalårsverk ifølge nasjonalregnskapet.

Figur 3:
Korrigerede tall for folketrygdens utgifter i prosent av BNP og BNP for fastlands-Norge

KILDE: NAV/SSB

Figur 4:
Offisielle og korrigerede tall for folketrygdens utgifter i prosent av BNP for fastlands-Norge

KILDE: NAV/SSB

det generelle prisnivået og antall sysselsatte, men også for veksten i arbeidsproduktiviteten. Vi får dermed et utgiftsmål som kan sies å være justert for velstandsutviklingen, og dermed i større grad kan forventes å være stabilt over tid. Dette gjør det mulig å vurdere utviklingen i forhold til hvor bærekraftig folketrygden er på lang sikt. Vi anser andelen av BNP for fastlands-Norge for å være det mest relevante utgiftsmålet i denne sammenheng, siden utvinningen av olje og gass har begrenset varighet. Vi vil derfor heretter begrense oss til dette BNP-målet.

Toppnivå på 17 prosent av BNP for fastlands-Norge i 2003

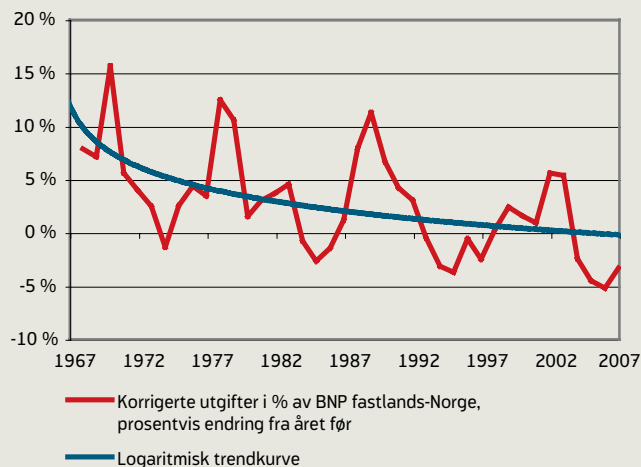
Utgiftsandelen var i 1967 på 5,4 prosent, og økte deretter relativt jevnt fram til 1983. Etter en liten nedgang fram til 1986, økte andelen til en topp på 16,3 prosent i 1992. De siste 15 årene har andelen vært relativt stabil rundt dette nivået, med et toppnivå for hele perioden på 17,0 prosent i 2003. Etter dette er andelen redusert til 14,5 prosent i 2007. Utgiftsandelen er dermed tilbake på samme nivå som i 1989.

Figur 4 sammenligner de offisielle og korrigerede utgiftene som andel av BNP for fastlands-Norge. Den offisielle utgiftsandelen økte fra 4,2 prosent i 1967 til 6,0 prosent i 1970, for deretter å gjøre et hopp til 10,7 prosent i 1971, da blant annet syketrygden ble innlemmet i folketrygden. Utviklingen deretter var i stor grad den samme som for de korrigerede utgiftene til og med 1990. Fra 1990 til 1991 falt den offisielle andelen fra 19,4 prosent til 16,4 prosent, blant annet fordi folketrygdfinansieringen av sykehusene ble fjernet. Etter dette har utviklingen i hovedsak vært den samme for de offisielle og korrigerede utgiftene.

Størst vekst i utgiftsandelen ved lavkonjunktur

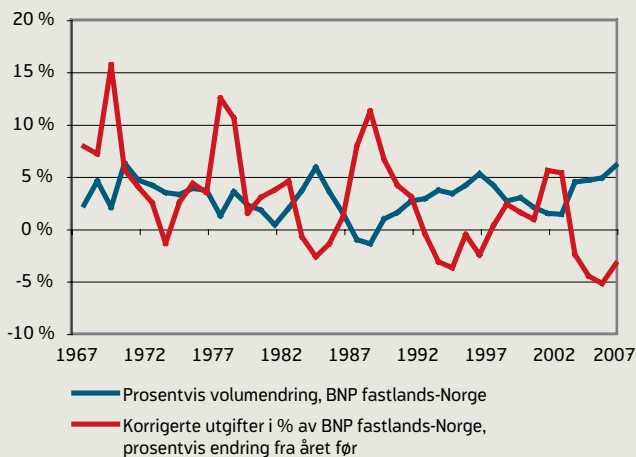
Den årlige prosentvise endringen i de korrigerede utgiftene som andel av BNP for fastlands-Norge er vist i figur 5. Igjen er det tegnet inn en trendkurve, som bekrefter den nedadgående tendensen i den årlige utgiftsendringen som vi så for utgiftene i faste priser per sysselsatt. Også her er det benyttet en logaritmisk trendkurve, som ser ut til å stemme best med utviklingen. Vi ser at utgiftsendringen

Figur 5:
Korrigerede tall for folketrygdens utgifter i prosent av BNP for fastlands-Norge. Prosentvis endring fra året før, og logaritmisk trendkurve

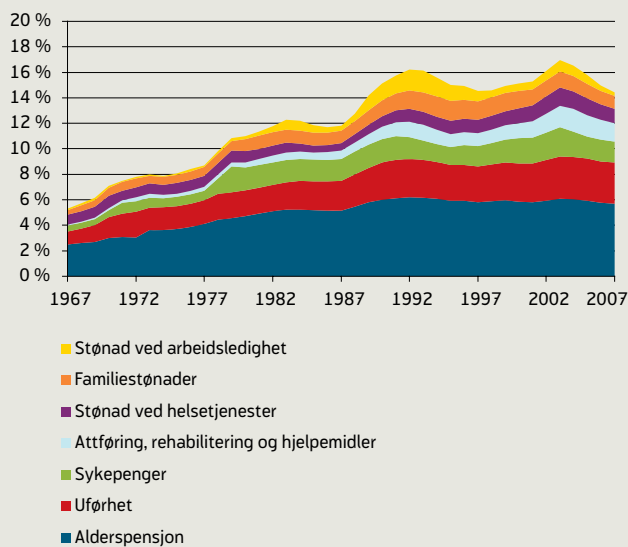
KILDE: NAV/SSB

Figur 6:
Korrigerte tall for folketrygdens utgifter i prosent av BNP for fastlands-Norge. Prosentvis endring fra året før. Årlig prosentvis volumendring i BNP for fastlands-Norge

KILDE: NAV/SSB

Figur 7:
Korrigerte tall for folketrygdens utgifter i prosent av BNP for fastlands-Norge, etter hovedområde

KILDE: NAV/SSB

de siste årene fluktuierer rundt 0. Det kan altså se ut til at folketrygdens utgifter som andel av BNP for fastlands-Norge har stabilisert seg i perioden etter 1992.

Vi ser også av figuren at det enkelte år har vært en spesielt sterk utgiftsvekst. Det gjelder særlig 1970, 1978–1979, 1988–1989 og 2002–2003. Med unntak av 1970 og 1979 var disse årene preget av lavkonjunktur i betydningen lav volumendring⁷ i BNP for fastlands-Norge. I figur 6 vises den årlige volumendringen sammen med korrigert årlig utgiftsendring. Vi ser en tydelig tendens til at lav volumvekst det enkelte år går sammen med høy vekst i utgiftsandelen, og omvendt. Dette skyldes dels at lav volumvekst i seg selv betyr redusert vekst i BNP for fastlands-Norge (nevneren i vår utgiftsdefinisjon), og dels at stønadene ved arbeidsledighet viser store svingninger i forhold til konjunktorene.

Ut fra det vi har sett kan konjunkturoppgangen siden 2003 antas å være en viktig årsak til nedgangen i utgiftsandelen de siste årene. Det er derfor grunn til å regne med at utgiftsandelen vil øke igjen når konjunktorene snur.

Alderspension, uførhet og sykepenger utgjør rundt 70 prosent av utgiftene

Figur 7 viser hvordan folketrygdens utgifter som andel av BNP for fastlands-Norge er sammensatt etter hovedområde.

Alderspension har i hele 40-årsperioden vært den tyngste utgiftsposten med mellom 36 og 47 prosent av de samlede utgiftene. De siste årene har alderspension som andel av BNP for fastlands-Norge ligget forholdsvis stabilt rundt seks prosent. På annen plass kommer uførhet⁸, som har ligget mellom 19 og 26 prosent av de samlede utgiftene, og deretter sykepenger med mellom syv og 19 prosent. Til sammen har disse tre områdene utgjort mellom 66 og 79 prosent av de samlede utgiftene gjennom hele perioden.

Som nevnt vil eldrebølgen føre til at utgiftene til alderspension vil øke kraftig i årene som kommer. Beregninger viser at andelen av BNP for fastlands-Norge ville økt fra om lag seks prosent til 15 prosent i 2050 dersom pensjonsreformen ikke var blitt vedtatt, mens andelen i 2050 anslås til 12 prosent når man tar hensyn til reformen (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2006). Slike beregninger er selvfølgelig usikre.

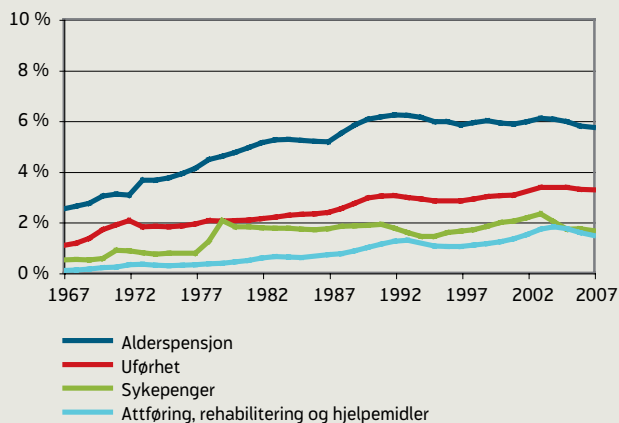
Videre har stønader ved helsetjenester utgjort fra fem til 14 prosent og familiestønader⁹ fra syv til 10 prosent. Vi ser også at de arbeidsmarkedsrelaterte ytelsene har endret seg svært mye over tid. Både stønader ved arbeidsledighet og utgiftene til attføring, rehabilitering og hjelpemidler har variert mellom én og 11 prosent.

⁷ Med volumendring menes endring i faste priser.

⁸ Uførhet omfatter her både uførepensjon, tidsbegrenset uførestønad fra 2004, grunn- og hjelpestønad, mænerstatning ved yrkesskade og yrkesskadetrygd etter gammel lovgivning.

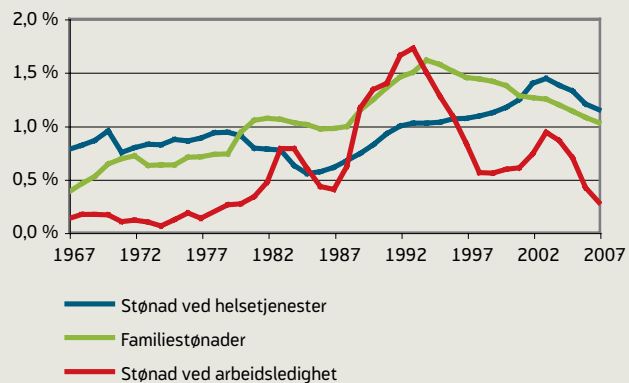
⁹ Familiestønader omfatter her foreldrepenge ved fødsel og adopsjon, ytelser til etterlatte, stønader til enslige forsørgere og forskuttering av barnebidrag.

Figur 8:
Korrigerede tall for folketrygdens utgifter i prosent av BNP for fastlands-Norge. Alderspension, uførhet, sykepenger og attføring mv

KILDE: NAV/SSB

Figur 9:
Korrigerede tall for folketrygdens utgifter i prosent av BNP for fastlands-Norge. Stønad ved helse-tjenester, familiestønader og stønad ved arbeidsledighet

KILDE: NAV/SSB

Størst utgiftsvekst for attføring, rehabilitering, hjelpemidler og uførhet

Utviklingen over tid innen hvert enkelt hovedområde som andel av BNP for fastlands-Norge kan sees av figur 8 og 9. Utgiftsandelen for alderspensjon økte fra 2,5 prosent i 1967 til seks prosent rundt 1990, og har ligget stabilt siden. Økningen henger som nevnt sammen med økt levealder og økt opptjening av tilleggspensjon, mens demografiske forhold de senere år har virket i motsatt retning. Videre økte utgiftsandelen for uførhet fra én prosent i 1967 til tre prosent rundt 1990. I 2007 var andelen på 3,2 prosent. Her har utviklingen i befolknings-sammensetningen de senere år bidratt til å øke utgiftene.

Økningen i utgiftene til alders- og uførepensjon henger sammen med at pensjonistene i løpet av de siste 40 årene har hatt en gradvis økende opptjening av pensjonspoeng og dermed økt tilleggspensjon. Utviklingen for alderspensjon må også sees i sammenheng med økende levealder, som de senere år er motvirket av at små alderskull har nådd pensjonsalder. I tillegg er utgiftsutviklingen for alders- og uførepensjon påvirket av innstramminger i beregningen av tilleggspensjon¹⁰.

Av bakgrunnsinformasjonen for alderspensjonister framgår det at utgiftsandelen til grunnpensjon har gått ned siden begynnelsen av 1990-årene, mens utgiftsandelen til tilleggspensjon økte kraftig fram til om lag samme tidspunkt, for deretter å øke mer moderat. For uførepensjonister har andelen til grunnpensjon holdt seg stabil gjennom hele 40-årsperioden, mens andelen til tilleggspensjon har vist en moderat økning. At utgiftskomponentene har utviklet

seg forskjellig for alders- og uførepensjonister, henger sammen med at alderspensjonister ikke har kunnet tjene opp pensjonspoeng for årene før 1967, mens uførepensjonister godskrives pensjonspoeng helt fram til de fyller 67 år. Som følge av dette utgjorde tilleggspensjon en betydelig del av pensjonsutgiftene på et tidligere tidspunkt for uførepensjon enn for alderspensjon. Utgiftsandelen til sært tillegg har gått ned siden rundt 1980 for både alders- og uførepensjonister.

Utgiftene til sykepengene har vist en noe annen utvikling. Andelen økte kraftig i 1978–1979 etter innføring av den nåværende sykepengeordningen fra 1. juli 1978¹¹. Etter dette har sykepengene vært relativt stabile på rundt to prosent. Når det gjelder attføring, rehabilitering og hjelpemidler, var utgiftsandelen så lav som 0,1 prosent i 1967, men økte til 1,2 prosent i 1992. Et nytt toppnivå ble nådd i 2004 med 1,8 prosent, før andelen gikk tilbake til 1,4 prosent i 2007.

Av figur 9 ser vi at utgiftsandelen til stønader ved helse-tjenester lenge var relativt stabil i underkant av én prosent, men økte til 1,4 prosent i 2003, for deretter å synke til 1,1 prosent i 2007. Familiestønader økte fra 0,4 prosent

¹⁰ Innstramming i tilleggspensjonen har skjedd dels ved at folketrygdens grunnbeløp har vært underregulert, og dels ved at den såkalte pensjonsprosenten ble endret fra 45 til 42 prosent med virkning fra opptjeningsåret 1992. Endringer vedrørende sært tillegg har derimot ført til økte utgifter gjennom økt minstepensjon.

¹¹ Hovedårsaken til den kraftige økningen i utgiftene etter innføring av den nye sykepengeordningen, er at sykepengene ble gjort skattepliktige. Den nye ordningen var også mer sjenerøs enn tidligere.

.....
.....

i 1967 til 1,6 prosent i 1994, men har gått tilbake igjen til 1,0 prosent i 2007. Stønader ved arbeidsledighet har svingt mye og vært høyest ved konjunkturbunnen i 1983–1984, 1992–1993 og 2003–2004. I 2007 er andelen nede på 0,3 prosent, mot et toppnivå på 1,7 prosent i 1992–1993. I tillegg kommer «andre formål», som aldri har oversteget 0,1 prosent av BNP for fastlands-Norge.

REFERANSER

Andresen, Martin (2007): «Folketrygden 40 år». Arbeid og velferd 3/2007. Arbeids- og velferdsdirektoratet

Arbeids- og inkluderingsdepartementet: St.meld. nr. 5 (2006–2007), Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden

Finansdepartementet: St.meld. nr. 3 (2007–2008), Statsrekneskapen for 2007 – samt tilsvarende for tidligere år

Rikstrygdeverket: årsmeldinger for 1967–1973

Statistisk sentralbyrå: diverse statistikk (www.ssb.no)

Arbeidskraftundersøkelsene (AKU) er en utvalgsundersøkelse som blir gjennomført kvartalsvis av Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsledige (AKU)

Personer som ikke utførte eller var midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid i undersøkelsesuka, men som ved å kontakte NAV, annonsere selv, svare på annonse eller lignende, gjorde forsøk på å skaffe seg arbeid i løpet av de fire siste ukene. De må kunne ta på seg arbeid i løpet av de neste to ukene. Denne gruppa må ikke forveksles med NAV sine tall over registrerte arbeidsledige (se ovenfor). Tall fra AKU inkluderer også arbeidssøkere som ikke registrerer seg ved NAV, og en del av de som går på arbeidsmarkedstiltak.

Arbeidsstyrken (AKU)

Arbeidsstyrken er definert som summen av sysselsatte og arbeidsledige. Yrkesaktiviteten for en gruppe vil si hvor stor prosentandel av befolkningen i gruppen som er med i arbeidsstyrken.

Arbeidssøkere

Arbeidssøkere er betegnelsen på summen av ordinære arbeidssøkere og yrkeshemmede.

Arbeidssøkervarighet

Arbeidssøkervarigheten til en person som er registrert som helt ledig vil si hvor lang sammenhengende periode personen har vært registrert som arbeidssøker. Denne perioden inkluderer tid som delvis ledig, ordinær tiltaksdeltager, annen arbeidssøker eller yrkeshemmet. Opphold i perioden på inntil 28 dager regnes ikke som brudd.

Avtalte dagsverk

Hvor mange dagsverk det er avtalt at en arbeidstaker skal arbeide i en periode som er registrert i arbeidstakerregisteret justert for stillingsandel og ferie. Mer formelt er avtalte dagsverk definert som $\text{avtalte arbeidsdager} \times \text{stillingsandel} \times \text{feriekorrigeringsfaktor}$. Stillingsandel og feriekorrigeringsfaktoren kan variere mellom 0 og 1.

Langtidsledige

Registrerte arbeidsledige som har hatt en sammenhengende periode som helt ledig på minst 26 uker.

Ledige stillinger

NAVs statistikk over ledige stillinger omfatter alle ledige stillinger som enten blir meldt til NAV som

oppdrag, registrert av arbeidsgiver på www.nav.no, eller som er offentliggjort i media (aviser, tidsskrifter o.l.).

Legemeldt sykefravær

Sykefravær pga av egen sykdom som er dokumentert med attest fra lege. Legemeldt sykefravær er basert på NAVs sykefraværsregister. Det totale sykefraværet omfatter i tillegg egenmeldt sykefravær som er basert på en egen undersøkelse som utføres av Statistisk sentralbyrå. Registreringene over legemeldt sykefravær kobles sammen med arbeidstakerregisteret, som gir informasjon om arbeidsforholdet (bl.a. arbeidstid, næring, sektor) arbeidstakeren er sykmeldt fra. Sykefraværstatistikken omfatter ikke selvstendig næringsdrivende eller vernepliktige og ikke fravær som skyldes barns sykdom eller omsorgs- og fødselspermisjoner.

Ordinære arbeidssøkere

Personer som søker inntektsgivende arbeid ved NAV og som er arbeidsføre og ellers disponible for det arbeidet som søkes. En person anses som registrert arbeidssøker dersom han eller hun har meldt seg eller fornyet meldingen til NAV i løpet av de to siste ukene. Ordinære arbeidssøkere består av helt ledige, delvis sysselsatte, ordinære tiltaksdeltakere og andre ordinære arbeidssøkere.

Ordinære tiltaksdeltakere

Ordinære arbeidssøkere som deltar på arbeidsmarkedstiltak.

Registrerte delvis ledige

Registrerte delvis ledige arbeidssøkere er personer som enten er delvis permitterte eller som arbeider mindre enn heltid og som ønsker lengre arbeidstid.

Registrerte helt ledige

Ordinære arbeidssøkere som har vært uten inntektsgivende arbeid de siste to ukene.

Sesongjustering

Tallstørrelser på NAVs ulike arbeidsmarkedstatistikker varierer ofte med årstiden som en følge av at mange fenomener gjentar seg omtrent på samme tid hvert år. Eksempelvis går arbeidsledigheten normalt opp om sommeren og etter årsskiftet. Dette har sammenheng med at mange skoleelever (studenter) avslutter utdanningen og melder seg som arbeidssøkere etter at semestrene er avsluttet. I tillegg følger deler av sysselset-

tingen bedriftenes kontraktperioder. Slike kontrakter utløper ofte før sommeren og ved årsskiftet.

For å skille ut underliggende endringer og rense bort sesongmessige forhold, justerer NAV en del tids-serier i et statistikkprogram, X12 Arima. Dette programmet baserer seg på historisk informasjon om sesongsvingninger.

Det er sesongvariasjoner i de fleste av størrelsene NAV presenterer statistikk over. Mønsteret i sesongvariasjonene og betydningen av sesongeffektene er imidlertid forskjellige. Når det gjelder utviklingen i antall yrkes-hemmede er for eksempel sesongvariasjonene betydelig mindre enn for antall helt ledige. Likevel er det av betydning å justere for en sesongrelatert nedgang som finner sted i juni og august i forbindelse med at mange yrkes-hemmede avsluttet skolegang før sommerferien.

Etter at en tidsserie er korrigert for sesongvariasjo-ner, vil det for enkelte størrelser fremdeles være store endringer mellom månedsobservasjonene. I enkelte tilfeller er det vanskelig å tillegge slike endringer mening. Det kan da være til hjelp å tydeliggjøre en trend i månedsobservasjonene. Tidsserien justeres ved å tillegge avvikende månedsobservasjoner mindre vekt. Dette gir en mer glattet tidsserie. Tilgang ledige stillinger per virkedag er et eksempel på en størrelse hvor det er behov for å glatte tidsserien for å få tydeli-gere fram en trend. Statistikkprogrammet X12 Arima benyttes i forbindelse med justering av trend.

Sluttmeldekort (SMK)

Alle arbeidssøkere som har sluttet å melde seg ved NAV får etter vel 2 måneder tilsendt et sluttmeldekort (SMK) der de blir bedt om å oppgi hovedaktivitet. SMK blir brukt til å utarbeide statistikk som kan belyse andelen personer som kommer i jobb og even-tuelt andelen som går ut av arbeidstyrken. Svar-oppslutningen er om lag 65 prosent.

Sykefraværsprosent

Tapte dagsverk (sykefraværsdagsverk) i prosent av avtalte dagsverk. $(\text{tapte dagsverk} * 100) / \text{avtalte dagsverk}$

Sysselsatte i AKU

Personer som hadde inntektsgivende arbeid i minst en time i undersøkelsesuka, personer som normalt ut-fører slikt arbeid, men som pga. sykdom, permisjon, ferie osv. ikke arbeidet i undersøkelsesuka, og verne-pliktige.

Tapte dagsverk

Sykefraværperioden blir regnet i tapte dagsverk. Dersom en f.eks. jobber 50 prosent og er syk i to uker vil man ha fem tapte dagsverk.

Yrkeshemmede

Arbeidssøkere som på grunn av fysisk, psykisk eller sosial funksjonshemming har vanskeligheter med å få arbeid, og som vurderes av NAV med sikte på yrkes-messig attføring eller som er i et attføringstiltak.

Utgiver: Arbeids- og velferdsdirektoratet
Adresse: Arbeids- og velferdsdirektoratet,
Postboks 5, St. Olavs plass, 0130 Oslo
Trykkeri: Stavanger Offset
Opplag: 750
ISSN: 1504-8217